

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích

Zdravotně sociální fakulta

Postoje vůči etnickým a národnostním menšinám

Bakalářská práce

Mgr. Alena Kajanová PhD.

5. 5. 2010

Kateřina Svobodová

Abstrakt

Tato bakalářská práce se zabývá problematikou postojů žáků 7. a 8. tříd základních škol Jihočeského kraje vůči etnickým a národnostním menšinám. V teoretické části jsou shrnuty současné poznatky o vybraných menšinách (Romové, Vietnamci, Ukrajinci a Američané). Realizace praktické části proběhla prostřednictvím kvantitativně kvalitativního výzkumu, který se uskutečnil v únoru a březnu 2010 v 7. a 8. třídách na vybraných základních školách v obcích do 7 000 obyvatel (ZŠ J. A. Komenského Blatná, ZŠ Bělčice, ZŠ Sedlice).

Cílem práce bylo zmapovat postoje cílové skupiny žáků s diferenciací dle pohlaví vůči nejrozšířenějším etnickým a národnostním menšinám v České republice. Z výsledků výzkumu vyplývá, že postoje žáků 7. a 8. tříd základních škol vůči menšinám nekopírují postoje široké veřejnosti uváděné v průzkumech veřejného mínění. Dívky cílového souboru vykazují pozitivnější vztah vůči etnickým a národnostním menšinám než chlapci. Souhrnně lze říci, že žáci 7. a 8. tříd jsou poměrně vstřícní a otevření vůči menšinám skupinám spoluobčanů, avšak uvědomují si problémy spojené především se soužitím s romskou menšinou.

Vytváření pozitivně laděných postojů k menšinám prostřednictvím školní výuky, speciálních programů a akcí u žáků je důležité vzhledem k možnosti vstupu těchto jedinců do života bez předsudků vznikajících v blízkém okolí jedince na základě stereotypního chování a myšlení.

Tento výzkum ukazuje, že žáci 7. a 8. tříd jsou schopni vnímat charakteristiky daných skupin na základě předkládaných způsobů interpretace okolí, ale také, že dokážou vyjádřit svůj názor na spoluobčany jiných národnostních a etnických menšin, se kterými se setkávají.

Abstract

This Bachelor Thesis deals with the issue of attitudes of pupils of classes 7 and 8 of elementary schools of the Region of South Bohemia towards ethnical and national minorities. The theoretical part summarizes the current knowledge on selected minorities (Romany, Vietnamese, Ukrainian and American). The implementation of the practical part took place in form of quantitative-qualitative research made in February and March 2010 in classes 7 and 8 of selected elementary schools in villages under 7 000 citizens (ZŠ J. A. Komenského Blatná, ZŠ Bělčice, ZŠ Sedlice).

The goal of the Thesis consisted in mapping of attitudes of the target group of pupils with differentiation by gender towards the most frequent ethnical and national minorities in the Czech Republic. The research results show that the attitudes of pupils of classes 7 and 8 towards minorities do not copy the attitudes of broad public stated in public opinion polls. Girls from the target set show more positive relationship to ethnical and national minorities than boys. It can be stated in general that pupils of classes 7 and 8 are relatively helpful and open towards minority groups of fellow citizens, but they are aware of problems related particularly to coexistence with Romany minority.

Creation of positive attitudes towards minorities through school lessons and special programs and events for pupils is important with regard to the possibility of such individuals starting life without prejudices emerging in close environment of the individual on the base of stereotyped behaviour and thinking.

The research shows that pupils of classes 7 and 8 are able to perceive the characteristics of the relevant groups on the base of interpretation presented by their environment but that they can also express their opinion on fellow citizens from other national and ethnical minorities they meet.

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma Postoje vůči etnickým a národnostním menšinám vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedené v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě Zdravotně sociální fakultou elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejich internetových stránkách.

V Českých Budějovicích 5. 5. 2010

.....

podpis studenta

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala slečně Mgr. Aleně Kajanové PhD. za odborné vedení a věnovaný čas. Poděkování patří i mé rodině za obětavou pomoc a podporu při zpracování bakalářské práce.

Obsah

Úvod.....	8
1 Současný stav.....	10
1.1 Postoje	10
1.1.1 Charakteristika postojů	10
1.1.2 Utváření postojů a jejich změn	11
1.1.3 Předsudky a stereotypy	12
1.2 Pubescence	13
1.2.1 Pojem pubescence.....	13
1.2.2 Specifika pubescentů	13
1.3 Národnostní a etnické menšiny	15
1.3.1 Pojem národnostní a etnická menšina.....	15
1.3.2 Vietnamská menšina	16
1.3.2.1 Vietnamci v české společnosti	16
1.3.2.2 Kulturní specifika Vietnamců	17
1.3.2.3 Současná situace a problémy integrace vietnamské menšiny	19
1.3.3 Romská menšina	21
1.3.3.1 Romové v české společnosti	21
1.3.3.2 Kulturní specifika Romů.....	23
1.3.3.3 Současná situace a problémy integrace romské menšiny	24
1.3.4 Ukrajinská menšina.....	26
1.3.4.1 Ukrajinci v české společnosti	26
1.3.4.2 Kulturní specifika Ukrajinců	28
1.3.4.3 Současná situace a problémy integrace ukrajinské menšiny	29
1.3.5 Americká menšina	31
1.3.5.1 Američané v české společnosti	31
1.3.5.2 Kulturní specifika Američanů.....	32
1.3.5.3 Současná situace a problémy americké menšiny	33
2 Cíl práce a hypotézy	35
2.1 Cíl práce.....	35
2.2 Hypotézy	35
3 Metodika	36
3.1 Použité metody a techniky sběru dat	36
3.2 Charakteristika souboru	36
4 Výsledky.....	38
4.1 Žáci 7. tříd (Soubor A)	38

4.1.1	Identifikační údaje	38
4.1.2	Otázky části 1: Vietnamská menšina	41
4.1.3	Otázky části 2: Romská menšina	45
4.1.4	Otázky části 3: Ukrajinská menšina.....	49
4.1.5	Otázky části 4: Americká menšina	53
4.2	Žáci 8. tříd (Soubor B).....	57
4.2.1	Identifikační údaje	57
4.2.2	Otázky části 1: Vietnamská menšina	60
4.2.3	Otázky části 2: Romská menšina	64
4.2.4	Otázky části 3: Ukrajinská menšina.....	68
4.2.5	Otázky části 4: Americká menšina	72
4.3	Srovnání odpovědí žáků 7. a 8. tříd.....	76
4.4	Shrnutí výsledků	79
5	Diskuse	81
6	Závěr	87
7	Seznam použitých zdrojů	89
8	Klíčová slova.....	95
9	Přílohy	96

Úvod

Majoritní společnost zaujímá odmítavý postoj vůči cizincům a imigraci. Jako krajně problematické vnímá hlavně soužití s Romy. Právě Romové pro ni představují tu nejbzdálenější etnickou skupinu (Gabal, 1999). Většina společnosti je ovlivněna nejen bezprostředními zkušenostmi, ale i řadou stereotypů a předsudků. Stále interpretuje a hodnotí všechny prvky související s menšinami z pohledu vlastní kultury. Způsob života menšin bývá často hodnocen jako odchylka od optimálního stavu (Bittnerová et Moravcová, 2006). V současné době je i přes mírný vzrůst počtu těch, kteří vnímají příchod cizinců pozitivně, nadále česká společnost uzavřena vůči příchodu a usazování cizinců (Potůček et al, 2005).

Postoje a názory vůči etnickým a národnostním menšinám vypovídají nejen o aktuálních vztazích k minoritním skupinám, ale také o příslušnících majoritní části společnosti. Vypovídají tedy o tolerantních a netolerantních postojích zástupců většinové společnosti. Je důležité vzít v úvahu, že tolerance nesmí představovat jednosměrný proces. Mezi příslušníky majority a minorit jsou vyžadovány vzájemné tolerantní vztahy. Chceme-li docílit dobrého soužití, tolerance sama o sobě nestačí. Je nezbytné navazovat kontakty a neizolovat se od ostatních. Je tedy zapotřebí osvěty a záměrného cílevědomého vytváření atmosféry a vstřícnosti v rámci dobrého soužití majority a minorit (Bittnerová et Moravcová, 2006).

Dnes se o problémech etnických a národnostních menšin mluví hlavně v souvislosti nerovnocenným nebo nerovnoprávným postavením v rámci majoritní společnosti. V současné době se velmi rozmáhá tzv. pozitivní diskriminace (Moravcová, 2009).

Kvalita vztahu mezi menšinami a majoritní společností je podmíněna sociálním statutem. Sociální postavení, které menšina zaujme v rámci majoritní společnosti, je jedním z nejvýznamnějších činitelů jejího života. Etnické a národnostní skupiny nemusí být pouze společensky okrajovou skupinou nebo rovnocenným partnerem. Menšina se může stát

zprostředkovatelem dosud nedosažených kulturních hodnot a pokroku. Avšak v souvislosti s obohacováním naší kultury se o minoritách nemluví (Bittnerová et Moravcová, 2006).

Pomoc v nouzi a solidarita s lidmi, kteří byli donuceni opustit svou zem, by měla být ve vyspělých zemích samozřejmostí. Česká společnost je však typická prosazováním asimilačního tlaku vůči cizincům. Zároveň lidé rozlišují cizince na ty, kteří problémy jistě nezpůsobují a na ty, kteří mohou problémy vyvolávat. K bezproblémovým bývají řazeny menšiny ze západní Evropy, USA a příslušníci oceňovaných a vzdálených kultur, například Japonci. K méně přijatelným patří menšiny z méně vyspělých zemí, jakými jsou obyvatelé bývalého SSSR (Ukrajinci, Rusové) a lidé z dálného východu (Vietnamci) (Havlík, 2007).

Jednou z příčin odmítání etnických a národnostních menšin jsou bezpečnostní důvody. Lidé se hlavně obávají průniku nových náboženství, kriminality, ohrožení národní identity a zároveň také toho, že cizinci obsadí nejlepší pracovní místa (Havlík, 2007).

Úspěšně fungující, bezkonfliktní a multikulturní společnost představuje ideál soužití obyvatel různých etnických a kulturních východisek. Realita se tomuto ideálu vzdaluje, a to i přesto, že se v dnešní době téměř každý z majoritní společnosti dostává s minoritami do kontaktu v běžném životě. Do hry vždy vstupují nejrůznější stereotypy, předsudky, ale i obyčejná nedorozumění či neporozumění. Dochází tak k nepřesným interpretacím, popřípadě i vyhoceným konfliktům. Většinou se jedná o problémy, které jsou objektivně nepodstatné, okrajové, avšak jednotlivé skupiny je mohou vnímat jako zásadní, podstatné a důležité (Bittnerová et Moravcová, 2006).

Myslím si, že každý má mít stejné možnosti ve svém životě bez ohledu na vzhled, způsob oblékání, kulturní specifika nebo barvu pleti. Zároveň si také uvědomuji problematiku spojenou s přijímáním etnických a národnostních menšin českou společností. Tento problém není možné vyřešit ze dne na den. Pro proces asimilace je nutný čas, tolerance a snaha, a to nejen na straně minority, ale také na straně majority, jíž jsem členem, a plně vnímám jistou nespravedlnost některých spoluobčanů vůči minoritám.

1 Současný stav

1.1 Postoje

„Postoje jsou definovány jako přetrvávající získané dispozice k určitému hodnocení a z toho vyplývajícímu specifickému způsobu chování v různých situacích, respektive ve vztahu k nějakým objektům” (Vágnerová, 2004, 291 s.). Zahrnují v sobě určitou míru intenzity, která je tvořena vnitřními a vnějšími činiteli. Mezi vnitřní činitele patří například potřeby, charakter a zájmy lidského jedince. Mezi vnější činitele patří např. malé sociální skupiny, kultura a rodina. Postoje získáváme během života sociálními vlivy, jakými jsou sociální kontakty, zvyšování skupinové soudržnosti, vzdělání atd. Jedinec má tolik rozličných postojů, kolik osobních jednotlivých předmětů a tříd předmětů se dá vydělit v jeho poznávací struktuře (Nakonečný, 2002).

1.1.1 Charakteristika postojů

Jedinec používá postoje k vytvoření smysluplného, předpověditelného, uspořádaného a stálého světa, tedy ke snadnější orientaci ve světě. Přitom důležitým aspektem vztahu člověka ke světu je hodnocení, které je více či méně vědomé prožívání hodnoty objektů, jejich tříd a vztahů. Vyjadřuje jejich subjektivní význam a zahrnuje všechny tři komponenty psychiky: poznávání, cítění a snahy (Vágnerová, 2004).

Ve snaze specifikovat postoj člověka se tento pojem uvádí do vztahu k hodnotám, které pak tvoří obsah postojů. Pojem postoje tak může být vymezen jako hodnotící vztah vůči něčemu. Postoje indikují pocity ve vztahu k určité záležitosti a vychází z hodnotové soustavy člověka (Nakonečný, 2009).

Samotný postoj má sklon reagovat na předměty, osoby, situace a na sebe sama. Souvisí s chápáním, cítěním a myšlením a je součástí osobnosti. Dle postojů můžeme ve velké míře předvídat lidské chování. Hlavní funkcí postojů je připravenost k jednání (Vágnerová, 2004).

1.1.2 Utváření postojů a jejich změn

Ke změně postojů se nás obvykle snaží někdo přesvědčit, tedy poskytuje nám informace. Přesvědčování může být buď verbální nebo implicitní, které je využíváno hlavně v reklamě. Stále nás obklopuje a my si ani neuvědomujeme, že jsme k něčemu přesvědčování (Saul, 2007).

Pro změnu postojů jsou podstatné tři faktory. Prvním faktorem je zdroj informací, u kterého je důležitá kredibilita. Pod pojmem kredibilita se rozumí to, jak je člověk či autor časopisu nebo knihy poskytující informaci důvěryhodný. Zda je expertem v dané oblasti, o níž hovoří a také atraktivnost podané informace pro publikum. Po určitém čase člověk může zapomenout, od koho danou informaci získal, a bude ji považovat za důvěryhodnou, i když tomu tak ve skutečnosti nebude (Saul, 2007).

Druhým faktorem je způsob sdělení. U každého sdělení je důležitý obsah, struktura a obtížnost informací. Pokud jsou informace složitější, nestačí pouze audio či video záznam, lepší je psaná forma, protože člověk má tak možnost se k nejasným pasážím vrátit a znovu se nad nimi zamyslet. Dále hraje důležitou roli důvěryhodnost sdělení a emocionální účinek zprávy (Hayesová, 2007). S tím souvisí cesta, kterou se dané informace k příjemci dostanou. Je zde možnost vybrat si ze dvou cest a to z centrální a periferní. Centrální cesta je určená ke zpracování fakt, je náročnější. Přesvědčovaný člověk si musí dané argumenty a informace promyslet, a pokud postoje změní, jedná se o změnu dlouhodobou. Periferní cesta využívá emoce jedince. Lidé takto informace zpracovávají častěji, protože tento způsob je mnohem jednodušší. Pokud svůj postoj změní, je to změna pouze krátkodobého charakteru (Saul, 2007).

Třetím faktorem je samotný příjemce sdělení. Má-li příjemce zprávy již vytvořený postoj k objektu, dochází k ovlivňování jeho ochoty nechat se přesvědčit. Je-li nabízené sdělení blízké postoji jedince, zaměří se příjemce na aspekty daného sdělení, které jsou shodné s jeho vlastními. V opačném případě dochází k prohlubování rozdílů postojů. Pokud se s předkládaným jevem setkává poprvé, zabírá se jeho obsahem a významem pro něho samotného. Poté se s ním buď ztotožní, nebo ho odmítne uznat (Hayesová, 2007).

Dalšími významnými faktory změny postoje jsou vzdělání, inteligence a osobnost příjemce sdělení. Změnit postoj znamená změnit naše chování a naopak jestliže se naše chování obmění, budou jiné i naše postoje (Hayesová, 2007).

1.1.3 *Předsudky a stereotypy*

Specifickou kategorií postojů mající své nezanedbatelné důsledky jsou předsudky. Tento druh postojů má silný emoční náboj a slabou kognitivní složku. Předsudky se vytvářejí na základě nedostatků informací a minimálních či žádných zkušeností. Bývají díky iracionalitě rigidní a těžko ovlivnitelné (Vágnerová, 2004). Charakteristickým znakem předsudků je odolnost a zaujatost vůči rozumovým argumentům, které nejsou jedincem akceptovány. Předsudky mohou také souviset s atribucemi určitých negativních, ale i pozitivních vlastností určitých jedinců (Nakonečný, 1999).

Předsudek je fixovaný a předem zformovaný postoj k nějakému objektu projevující se bez ohledu na invaliditu nebo na povahu tohoto objektu. U jedince s předsudky nedochází ke zvažování jiných alternativ vysvětlení. Jedinec může mít předsudky negativní či pozitivní (Hayesová, 2004).

Pojem předsudek je odvozen z latinského podstatného jména *praeiudicium*. Nejdříve ve starověku označoval úsudek, který se opíral o dřívější zkušenost a rozhodnutí. Později získal tento výraz emocionální nádech přízně či nepřízně provázející předčasný a nepodložený úsudek (Allport, 2004).

Předsudek nejčastěji vyjadřuje hostilitu nebo agresi k lidem na základě jejich skupinového členství. Společenské faktory hrají důležitou roli v šíření a vzniku předsudků. Vedle toho mají význam i psychologické proměnné. Předsudky pravděpodobně závisí na osobnostních individuálních faktorech, a to i přes skutečnost, že mohou být široce rozšířeny (Lašek, 2006).

Součástí předsudků jsou stereotypy. Pod pojmem stereotyp se rozumí zafixované zjednodušené a zkreslené názory. Předsudky bývají předávány ostatním lidem prostřednictvím sociálního učení. Protože vytvářejí pocit bezpečí a jistoty bývají

akceptovány velmi snadno. Na lidské chování mají spíše negativní vliv a vedou k různým diskriminačním projevům (Vágnerová, 2004).

1.2 Pubescence

1.2.1 Pojem pubescence

Freud označuje období pubescence pojmem genitální stádium. Podle teorie A. Freudové, jeho dcery, je dospívání charakteristické růstem pudových tendencí a následným narušením osobní rovnováhy (Nakonečný, 2009). Nicméně Eriksonova charakteristika tohoto období ve své jednoduchosti vyjadřuje vše podstatné: *"Já jsem to, čemu věřím"* (Jankovský, 2003, 63 s.).

Období pubescence, první fáze dospívání, je významné z hlediska utváření hodnotových orientací a společně s adolescencí patří do období dospívání lidského jedince definovaného přibližně od jedenáctého do patnáctého roku života. S tímto obdobím je spojeno velké množství dramatických změn kladoucích velké nároky jak na pubescenta samotného, tak na jeho okolí (Langmajer et Krejčířová, 2006).

Období dospívání lze dále rozdělit na fáze prepuberty a samotné puberty. Fázi prepuberty dominují pubertální změny. U dívek trvá tato doba zhruba od 11 až 13 let a končí nástupem první menstruace. U chlapců začíná fyzický vývoj asi o 1 - 2 roky později a uzavírá ho první noční poluce. Druhá fáze, samotná puberta, trvá do dosažení reprodukční schopnosti. U dívek se tím rozumí pravidelný ovulační cyklus a schopnost oplodnění. U chlapců je reprodukční schopnosti dosaženo až později - po dokončení vývoje hlavních sekundárních pohlavních znaků. Období vlastní fáze puberty je možné vymezit věkem 13 až 16 let (Langmajer et Krejčířová, 2006).

1.2.2 Specifika pubescentů

Období pubescence bývá označováno jako druhá fáze vzdoru, kdy pubescent odmítá postoje a hodnoty rodičů, jež do této doby akceptoval. Jedinec se snaží vymanit ze závislosti na rodičích, vytvořit si svou vlastní identitu, naučit se odpovědnosti a samostatného rozhodování. Dochází tak k nepříjemným konfliktům zatěžujícím

obě strany. I když se rodiče mnohdy snaží komunikovat, jejich pubescentní potomci jsou často díky své vztahovačnosti, výbušnosti a nepředvídatelným reakcím neschopni jakéhokoliv rozumného hovoru. Rodiče pak většinou uplatňují svou autoritu a malou míru pochopení (Langmajer et Krejčířová, 2006).

Je však zavádějící označovat pubescenci za období vzdoru. Pojem vzdor v sobě zahrnuje agresivní chování. Pubescentovo chování je ve skutečnosti obranné a slouží v první řadě k ochraně jeho identity. V agresivní chování může přerůst až tehdy, je-li chování rodičů v rozporu s pubescentovými normami. Jedná se tedy o chování sekundární. Děti v období pubescence přijmou raději trest než názor rodičů. Činí to na základě ochrany své, v té době značně ohrožené, identity. Proto by bylo vhodnější, chceme-li dané období označit jedním pojmem, používat pojem období resentimentu, tedy fázi obranného a záporného chování (Příhoda, 1967).

V tomto období se postoje zatím ještě formují a mění. Pro tuto věkovou skupinu lidí je výchova a osvěta důležitá a napomáhá k vytváření postojů, jež budou pevně zakotveny v osobnosti ve věku blížícímu se k plnoletosti. Pubescent je již vybaven schopností uvažovat na úrovni formálně logických operací představujících vrchol v lidském myšlení. Na základě této schopnosti svědomitě ale značně neúsporně přemýšlí o předkládaných hodnotách společnosti. Danému jedinci chybí množství zkušeností, které by umožňovaly následnou reformu. Díky tomu, že je takové uvažování odpoutáno od reálného světa, může jedinec dojít k mylným zevšeobecnujícím závěrům vycházejícím z nepodložených skutečností. Ke stavu a vývoji společnosti se tak díky předsudkům a nedostatku objektivních informací staví spíše negativně a netolerantně (Výzkumná agentura NMS, 2007).

Pubescent nesnáší kompromisy. Usiluje o snadné, přímočaré a rychlé řešení. Je vášnivým diskutérem, své názory, které bere jako jediné správné, dokáže prosazovat s velkou vehemencí. Děti v tomto období mají pocit výjimečnosti. Mají za to, že jejich názory a postoje jsou naprosto jedinečné a nikdo je nemůže pochopit. Nelze opomenout

důležitou roli médií, z nichž žáci čerpají neplnohodnotné informace. Druhořadou roli výchovných prostředků mívají rodiče či školy (Výzkumná agentura NMS, 2007).

Nejdůležitějším zdrojem informací pro žáky je osobní kontakt s členy minoritních skupin. S tím souvisí důvěřivost v informace z médií, a to zejména v případě neznalosti zástupce dané skupiny. Na druhou stranu pokud žáci znají takovou osobu a mají k ní důvěru, informace z médií pro ně nejsou důležité (Výzkumná agentura NMS, 2007).

Chlapci většinou ve větší míře zastávají princip zásluhovosti, podle nějž by měla být pomoc poskytnuta jen těm lidem, kteří si ji opravdu zaslouží, tedy pracujícím, chovajícím se spořádaně, schopným přizpůsobení se většinové společnosti a výkonným lidem. Dívky jsou vůči znevýhodněným skupinám přístupnější a ochotnější pomoci jim. Dívky jsou také tolerantnější ke kulturním rozdílům a více nakloněné k integraci menšinových skupin než chlapci (Výzkumná agentura NMS, 2007).

1.3 Národnostní a etnické menšiny

1.3.1 Pojem národnostní a etnická menšina

Při definování pojmu menšina je stále citovaná formulace Francesca Capotortiho, zvláštního spolupracovníka Subkomise pro prevenci diskriminace a ochranu menšin při komisi OSN za lidská práva. Podle Copotortiho je to skupina početně slabší než zbytek obyvatelstva státu, nacházející se v nedominantním postavení, jejíž příslušníci - coby občané daného státního útvaru – mají etnické, náboženské nebo jazykové rysy, kterými se odlišují od zbytku obyvatelstva, a vykazují, byť pouze implicitně, smysl pro soudržnost zaměřený na uchování své kultury, tradic, náboženství nebo jazyka (Šatava, 2009).

Národnostní menšina je společenství lidí, kteří mají státní občanství státu, v němž žijí, ale hlásí se k jinému národu a projevují vůli být považováni za národnostní menšinu. Vyznačují se odlišnými kulturními a etnickými zvyklostmi, které si chtějí uchovat a rozvíjet, a současně mají vztah k většinové společnosti (Matoušek, 2003).

Menšiny je možné rozdělit do čtyř hlavních typů. Prvním typem jsou malá etnika, která sice spojuje jazyk, kultura, tradice, historický vývoj a náboženství, ale nedisponují vlastním národním státem (Lužičtí Srbové, Velšané). Druhým typem jsou části státních národů žijící mimo mateřskou zemi v jiných státech (Němci v Dánsku, Maďaři v Rumunsku). Třetím typem jsou etnická společenství, u kterých chybí některé znaky klasicky vyvinutých národů, například území či standardizovaný jazyk (Romové). Čtvrtým typem jsou specifické případy, stojící mezi etnickou a etnografickou skupinou (Kašubové v Polsku), nebo zvláštní náboženské a sociální skupiny (Tinkers v Irsku a Velké Británii) (Šatava, 2009).

1.3.2 Vietnamská menšina

1.3.2.1 Vietnamci v české společnosti

Působení Vietnamců v českých zemích není pouze přechodný fenomén. Řízenou migraci prohlubující vztahy mezi Československou federativní republikou (ČSFR) a Vietnamskou demokratickou republikou (VDR) zahájilo rozhodnutí politických orgánů, již na přelomu 40. a 50. let 20. století. ČSFR navázala diplomatické styky s VDR prostřednictvím vysokoškolských a posléze i středoškolských studentů. ČSFR později také přijala skupinu vietnamských sirotků ve věku 6 až 13 let, kteří se plně adaptovali v českých školách (Bittnerová et Moravcová, 2005).

Na základě dohody začala mezi ČSFR a VDR i vědecko-technická spolupráce. Organizovaná pracovní migrace se objevila později. Z počátku se jednalo o menší vietnamské skupiny, avšak v letech 1963-1973 se vlivem války ve Vietnamu, kdy Československo podpořilo svého komunistického bratra, migrace zvýšila. VDR zajistilo přísun pracovních sil na český pracovní trh, jakožto způsob splácení dluhu za poskytnutou pomoc. Na přelomu 70. a 80. let zde pobývali kromě studentů i stážisti z továren. Ti byli na začátku roku 1993 hromadně posíláni nazpět do vlasti, ovšem řada se jich vrátila. V první polovině 90. let se stali Vietnamci hlavní skupinou žádající o azyl a začali se zapojovat do běžného života, s čímž souvisel zaznamenaný rozkvět stánkového

prodeje, jenž je ve VDR významným socializačním prvkem. Navazované vztahy na českém tržišti jsou však spíše formálnějšího charakteru. Vietnamci se rozšířili do většiny českých měst a nejvíce jsou koncentrováni na hranicích s Německem. Přisvojili si obchod s levným zbožím, zprvu stánkový na tržištích, avšak stále intenzivněji pronikají do kamenných obchodů (Bittnerová et Moravcová, 2005).

Díky této aktivitě vstupují do bezprostředního a opakovaného kontaktu s našimi občany, ale i přesto si uchovávají své skupinové ohraničení a izolaci. I přes svůj velký územní rozptyl a početnost zůstali v anonymitě a neviditelnosti. Až druhá generace žijící u nás začíná usilovat o vstup do české společnosti. Můžeme se však stále setkat s jedinci očekávajícími negativní postoj Čechů skrývající svou identitu například za dobře upravené oblečení, které jim umožňuje vydávat se za Japonce či Číňany (Kocourek, 2005).

Vietnamci nejsou většinou občany České republiky, proto je jejich počet regulován pomocí migrační politiky, a tvoří oficiálně uznávanou národnostní menšinu. K 31. 12. 2009 bylo na území České republiky evidováno 61 126 občanů Vietnamské národnosti. Z toho mělo povolení k trvalému pobytu 35 779 (20 130 mužů a 15 649 žen). Na ostatní typy pobytu se zde nacházelo 25 347 Vietnamců (16 420 mužů a 8 927 žen) (Český statistický úřad, 2009).

1.3.2.2 Kulturní specifika Vietnamců

Nejsilněji se udržuje tradiční stolování. U jídla se schází celá rodina a řeší důležité rodinné otázky. Způsob konzumace je pro nás přinejmenším podivný. Zašpiněné ubrusy, chrochtání a mlaskání jsou však projevem chvály hostiteli. České jídlo odmítají, což se nedá říci o českém pivu (Člověk v tísni, 2002).

Vietnamci silně věří, že mrtví předci žijí s rodinou v podobě pomáhajících či škodících duchů, proto vedle výročí narození slaví také výročí úmrtí blízkých, čímž si zajišťují jejich přízeň. Ženy zařizují správné načasování obřadů a nejstarší muž se stará o rodinný oltářík a provádění obřadů. Nejvýznamnější událostí je pro ně oslava začátku nového lunárního roku Tet Duong Lich plná zpěvu, tance,

sladkostí, ovoce, hraček, barevných lampionů, tradičního čaje a rýže (Bittnerová et Moravcová, 2005). Vietnamci jsou zvyklí slavit vesele a hlučně, avšak ani při těchto oslavách nezapomínají na své předky a předkládají jim oběti. I některé další slavnosti jsou společné pro celé území Vietnamu, jiné jsou specifické pro určité oblasti. V našem prostředí jejich tradice přežívají, ale jsou do značné míry přizpůsobeny a modifikovány. Vstřícně přijímají i naše svátky, protože, díky neztotožnění se se systémem „výběru dovolených“, je pro ně jednodušší slavit ve dnech, kdy slaví ostatní (Blafková, 2009).

Postrádají prostředky k rozlišování osob, kterým vykají či tykají. Ve velké míře používají zdvořilostní obraty a na přímé otázky nikdy neodpoví záporně. Zde se objevuje silný vliv buddhismu, podle nějž je nezdvořilé s někým nesouhlasit (Člověk v tísní, 2002).

Úctu k druhému člověku vyjadřují již při setkání zřetelným stiskem ruky a doprovodným lehkým stiskem druhé ruky. Tento krátký akt znamená ujasnění vzájemného vztahu hned na začátku rozhovoru. Podání jedné ruky je tedy výrazem neúcty. Při rozhovoru je přímý pohled do očí nezdvořilý a mohou ho dokonce považovat za znak domýšlivosti druhé osoby. Nespokojenost nad obsahem dialogu řeší neverbálně zkřížením rukou na prsou. Dlaň osoby přivolávající si druhou osobu do své blízkosti musí směřovat k zemi a prsty se musí pohybovat jen k vlastní osobě. Dlaň otočená směrem nahoru je chápána jako znak nadřazenosti (Člověk v tísní, 2002).

Vietnamci působí jako upravení lidé a právě slušné oblečení u nich poukazuje na slušné vychování, ale často mohou mít dlouhý nehet na malíčku či na prstech levé ruky. Představuje to symbol pro nemanuálně pracující. Velmi zajímavé je také to, že řeší pro nás nesmyslné detaily. Například kladou význam na směr špičky přehozené nohy přes nohu při sezení (Člověk v tísní, 2002).

Při srovnání našich kultur se můžeme zaměřit i na vzájemné tělesné kontakty. Vietnamci nemají rádi vzájemné dotyky a neprojevují si takto náklonnost. Jen velmi blízcí přátelé si na veřejnosti mohou dovolit vzájemný tělesný kontakt. Často používají například poplácávání po rameni či zádech (Blafková, 2009).

1.3.2.3 Současná situace a problémy integrace vietnamské menšiny

Pro Vietnamce není tak důležité hlásit se k vietnamské identitě, jako k samotné obecné kvalitě lidství. Ke své vietnamské identitě se však hrdě hlásí a považují ji za samozřejmou, vrozenou a neměnnou. Vědomí identity je umocňováno hlavně rodinou s jejími tradičními hodnotami. I přes dlouhodobou izolaci zůstávají rodinné vazby velmi silné. V poslední době však není výjimkou to, že zanechávají část své rodiny ve Vietnamu a zde si pořídí novou neoficiální rodinu, která jim poskytne zázemí (Bittnerová et Moravcová 2005).

Původní vietnamskou rodinu tvoří i tři generace a vládne v ní pevný řád. Tyto úzké kontakty jim v českých zemích chybí, stejně jako postrádají úctu ke starším lidem, která je však spojena s nemožností prosazení názoru mladého člověka nejen v rámci rodiny ale i celé společnosti. Proto mají mladí Vietnamci vyrůstající v liberálním prostředí České republiky velké problémy s rodinnými vztahy. Tento jev se nazývá fenomén banánových dětí. Jedná se o potomky vietnamských imigrantů, kteří se na rozdíl od většiny svých rodičů velmi dobře integrují do majoritní společnosti a často mají mnohem blíže ke svým českým vrstevníkům, než ke své tradičně založené rodině. Důsledkem jsou velké generační problémy, jež mohou destabilizovat celou vietnamskou komunitu, která musí v nejbližší době najít jiné mechanismy fungování, jež by měly odstranit jazykové a kulturní bariéry (Kocourek, 2005).

V České republice dnes existuje velké množství manželských smíšených svazků. Smíšená manželství zůstávají v českých zemích a mluví převážně česky. Kulturní zvyky převažují české, doplněné vietnamskými prvky. Vietnamské ženy pečují o rodinu mnohem více než ženy české, i přesto mají tato manželství často krátká trvání (Kocourek, 2005).

Vzdělání a práce jsou pro Vietnamce velmi důležité, ale humanitní studia neuznávají. Podle Čechů se mezi sebou Vietnamci nerozdělují podle dosaženého vzdělání. Podle názorů jich samotných jim nevzdělání jedinci vadí. (Bittnerová et Moravcová, 2005).

Vietnamské komunity jsou samostatné, izolované a stojí na vnitřní provázanosti. Komunita nemá výraznou potřebu integrace do české společnosti a vlastně ani nevěří,

že by mohl mít starší Vietnamec šanci zapojit se do běžného života majoritní společnosti. V poslední době si však vybírají česká jména, kterými chtějí být při mezikulturní komunikaci osloveni. Svého jazyka se samozřejmě vzdát nehodlají, i když pro novou generaci není vietnamština tak blízká a preferují češtinu. Dochází tak k postupné a pomalé integraci nejmladší generace a překonávání interkulturních překážek. Mezi Čechy však stále přetrvává mnoho předsudků, protože ve vztahu s českým obyvatelstvem se Vietnamci moc neangažují a kontakty zůstávají jen v rámci pracovního styku. Česká společnost vnímá Vietnamce především jako trhovce a drobné obchodníky. Xenofobie české společnosti a vzájemná uzavřenost tradiční komunity stále přetrvává (Kocourek, 2005).

Vietnamci poukazují na problémy při kontaktu s úřady (mimo jiné závažné problémy například i tykání ze strany úředníků) a se zvládnutím jazyka. Jazykové nedostatky představují pro Vietnamce významný handicap a důvod izolace. Český jazyk ovládají jedinci, kteří k nám přijeli za studiem a ti, kteří pracovali v továrnách a absolvovali povinné jazykové kurzy. Při rozhovorech bohužel vždy přitakávají a nedávají najevo, že nerozumí (Bittnerová et Moravcová, 2005).

Někteří Vietnamci mají zkušenosti s nesnášenlivostí ze strany Čechů. Na tyto zkušenosti se však snaží zapomenout a potlačit je. Vietnamci jsou velmi přizpůsobiví. Obavy o zajištění rodiny a uplatnění jsou nejčastější příčinou setrvání na našem území. Českou republiku však nepovažují za místo, kde by chtěli zůstat a kde by se jako vlivná národnost menšina chtěli podílet na politicko-kulturním životě. Většina Vietnamců naopak touží vrátit se ve vzdáleném horizontu nazpět do Vietnamu, proto zde žijí v určitém specifickém provizoriu. Provizorium má vliv na motivaci Vietnamců učit se česky a poznávat hlouběji ČR, budovat zde dlouhodobé vztahy a pevné sociální vazby. Zároveň je vše podpořeno pocitem odlišnosti od české společnosti (Bittnerová et Moravcová, 2005).

V prostředí České republiky není mnoho formálních a oficiálních sdružení. Existuje zde neformální spolek Viet Friends, jež se schází při oslavách narozenin jejich členů. Studenti vietnamistiky založili neformální československo-vietnamský klub, který si říká

Česloviet. V roce 1992 byl v Praze založen Svaz vietnamských podnikatelů, který pomáhá hlavně nově přichozím imigrantům v kontaktu (Bittnerová et Moravcová, 2005).

V současné kritické době se nejvíce obávají uplatnění na trhu práce a do budoucna se jeví jako velký problém ochota jejich dětí vrátit se do Vietnamu (Kocourek, 2005).

1.3.3 Romská menšina

1.3.3.1 Romové v české společnosti

Romové se vyskytovali na našem území již v 15. století. Kočovníci specializovaní na různá řemesla byli v Čechách nejdříve vítáni, protože s sebou přinášeli neznámé technologie a zkušenosti. Navíc přicházeli od Božího hrobu a lidé chápali jejich kočování jako určitou formu oběti a pokání (Dobeš et al, 2010). Avšak právě církev začala s jejich pronásledováním. K církvi se brzy přidala světská moc vidící v Romech vyzvědače. V 17. století byl dokonce vydán dekret o beztrestném zabíjení Cikánů. V 18. století proběhly první poněkud násilné pokusy o začlenění Romů do majoritní společnosti, kdy jim bylo zakázáno používání romštiny a nošení tradičních romských obleků. Rychlá střídání období represe až genocidy a násilných asimilačních pokusů vedlo k prohlubování distance Romů od většinové společnosti. Ke zhoršení této situace přispěla i průmyslová revoluce, ničící tradiční řemesla, díky níž byli Romové nuceni žít se příležitostnými námezdními pracemi, žebrotou a ve velké míře krádežemi (Horváthová, 2002).

V roce 1927 byl schválen zákon o potulných Cikánech vytvářející seznam nežádoucích osob jen na základě sociálních charakteristik a týkající se pouze kočujících skupin. Příliš se však na toto upřesnění nehledělo. Během druhé světové války mnoho Romů z našeho území uteklo a naprostá většina zbylého romského obyvatelstva byla vyhlazena v koncentračních táborech. Po válce se jejich populace rychle obnovila a již od 50. let tvoří druhou nejpočetnější menšinu v Československu posléze Česku. Hlavně slovenští Romové se stěhovali za vidinou lepších sociálních a ekonomických podmínek z vlastní iniciativy, v rámci pracovních naborů a posléze i v rámci plánovitého přemísťování. Komunisté se snažili romské obyvatelstvo rozptýlit a usilovali o jejich

úplnou asimilaci. Obětí ze strany Romů, mělo být vzdání se své etnické identity. V roce 1958 byl navíc vydán zákon o zákazu kočování. Trestným se stalo nejenom kočování, ale například i nehlášená změna bydliště (Manuš, 1998). K oficiálnímu uznání romské národnosti došlo až po roce 1989. Postupně se zvýšila sociální úroveň romských rodin a začala vznikat romská hnutí. Málo Romů si však svou nabytou úroveň udrželo. Ponechávali si svůj osobitý kulturní charakter a vnitřní skupinové diferenciaci, což přispělo k jejich opětovnému vytlačování na okraj měst a k sociálnímu úpadku. V roce 1993 byli slovenští Romové na základě českého zákona o občanství nuceni žádat o české občanství. V tomto období se příslušníci romské národnosti začínají stávat obětmi rozličných rasistických skupin a neofašistů. Současně dochází k medializaci jejich kritického sociálního postavení, vysoké míry nezaměstnanosti, kriminality a masových odchodů do zahraničí (Lhotka, 2006).

Na druhé straně se romské etnikum dokáže reprezentovat nejrůznějšími kulturními vystoupeními a společenskými aktivitami. Pozitivním faktem také je, že v současné době studuje na vysokých školách několik desítek Romů. Pomalu a jistě se rozvíjí projekt romský asistent ve školách, který se snaží zajistit komunikaci mezi školou a romskou rodinou. Na krajských úřadech a v některých městech působí romští poradci, jejichž činnost je zaměřena na problémy místních romských komunit a optimální řešení těchto problémů (Lhotka, 2006).

K romské národnostní menšině se při sčítání lidí v roce 2001 přihlásilo celkem 11 746 osob, ale podle kvalifikovaných odhadů se počet příslušníků romské menšiny pohybuje v rozpětí 150 000 - 300 000 osob. Nejpočetnější skupinou na našem území jsou původně slovenští Romové a elitní skupiny tvoří Romové čeští. Sinhti a olaští Romové jsou dalšími početnými subetnickými skupinami (Vláda ČR, 2006).

1.3.3.2 Kulturní specifika Romů

Romové dnes žijí odlišným způsobem od majority, který je však českou společností odmítán. Romové žijí současností a budoucnost neplánují, což je v podstatě pozůstatek po kočovném způsobu života (Gabal, 1999).

Nejdůležitějším článkem v romské společnosti je rodina. V minulosti bylo největším trestem odsouzení ze strany vlastní rodiny a vyloučení z rodinného kruhu. Rozhodující slovo má nejstarší žena, respektive matka muže. Druhým nejdůležitějším článkem rodiny je muž, poté děti, v první řadě nejstarší syn. Až na posledním místě je manželka, jejíž význam je udržován pouze opakovaným mateřstvím. Staří lidé, zejména ženy, jsou v romských komunitách obecně uznáváni pro své zkušenosti a moudrost. Mladí lidé se o své rodiče pečlivě starají a jen výjimečně se setkáváme se starými Romy v ústavech sociální péče. Nejhorší postavení mají neplodné ženy (Dobeš et al, 2010).

Děti jsou symbolem radosti a štěstí celé romské komunity. Všichni se snaží zajistit dítěti příznivou a šťastnou budoucnost pomocí různých rituálů. Od dětství jsou vychovávány k samostatnosti. Dívky pomáhají matce s vedením domácnosti a chlapci přebírají zkušenosti od svých otců. Dříve se od svých otců učili řemeslům (Dobeš et al, 2010). Romské děti jsou díky takovému způsobu výchovy brzy dospělé a zároveň mají vybudovanou pevnou vazbu na komunitu. Vztahy mezi sourozenci jsou ovlivněny řadou privilegií, které získává především nejstarší syn, jež zastupuje svého otce v době jeho nepřítomnosti (i vlastní matka se musí podřídit). V případě smrti otce se nejstarší syn stává automaticky hlavou rodiny (Werner, 2009).

Rodiny byly vždy součástí velkého celku (tzv. klanu). Uvnitř klanu panovala soudržnost a určitý řád. Členové vždy řešili důležité otázky dohromady, proto Romové pojem soukromí nikdy neuznávali a dodneška ho nechápou (Dobeš et al, 2001).

Romové věří, že smrtí život nekončí. Pro duši zemřelého si přijdou dříve zesnulí příbuzní. Duše zemřelých (tzv. mula) se však může vracet a pohybovat se na našem světě, proto odmítají bydlet v blízkosti hřbitova nebo bývalého popraviště. Muly mohou bloudit z důvodu pomsty, nesplaceného dluhu či stesku po žijících. Romové věří, že modřiny

jsou důkazem přítomnosti bloudící duše. Aby se zabránilo návratu duší, dávají se do rakve předměty zajišťující v posmrtném životě náležitý životní standart. Dříve Romové tělo zemřelého dokonce hlídali (tzv. vartování), protože jeho duše zůstává v těle až do pohřbu. Při vynášení nebožtíka v rakvi z domu, zatukali rakví třikrát na práh domu, duše opustila tělo a vydala se na svou další pout'. Truchlení za zemřelé velmi prožívají. Pozůstalí nechodí na zábavy ani jiné oslavy po dobu jednoho roku (Dobeš et al, 2010).

Dnešní Romové se ve valné většině přizpůsobili ve způsobu oblékání majoritní společnosti. Jen olaští Romové jsou charakterističtí svými výraznými a pestrými barvami oblečení a nápadnými doplňky. Oblíbenými doplňky jsou velké náušnice (tzv. čeňa) a nápadné prsteny (tzv. angrušta) ze zlata a zdobené velkým kamenem (Dobeš et al, 2010).

Mnoho ze svých výrazných etnických charakteristik si přes veškeré snahy asimilace ponechali. Některé z těchto zvyků je však nemožné praktikovat v souvislosti s nekočovním způsobem života a jsou pak často příčinou nepříjemných konfliktů s lidmi, kteří nechápou hluboké zakořenění těchto zvyků v osobnostech Romů (Dobeš et al, 2010).

1.3.3.3 Současná situace a problémy integrace romské menšiny

V posledních dvou staletích se rozdíl mezi majoritní společností a romskou minoritou stále zvětšuje. Z dobrých hudebníků, tanečníků a šikovných řemeslníků se stali jedinci, kteří jsou hostitelské zemi spíše na obtíž. Česká společnost zaujímá k Romům ve velké míře negativní postoj. Převládá názor, že jsou Romové primitivnější než většinová společnost a nikdy se nám nemohou vyrovnat. Ani samotní Romové nejsou spokojeni se svým postavením v naší společnosti a chtěli by dosáhnout uznání svých odlišností. Majoritní společnost naopak žádá úplnou asimilaci. Obojí dohromady však není uskutečnitelné. Podle odborníků máme o fungování romské společnosti nedostatek poznatků. Právě pochopení mentality by mohlo v budoucnu vést k zlepšení nastalé situace (Gabal, 1999).

Romové se neustále setkávají s xenofobií, předsudky, podceňováním, odstupem a přímým projevem společenské či rasové diskriminace. Pak mohou nastat tři možné

případy vývoje jedince. Někteří jsou stále zcela pod vlivem mylné představy, že se díky odvolání na rasismus mohou domoci podpory ze strany úřadů a setrvávají v trvalé nečinnosti, která je pro ně svým způsobem výhodná. Další skupinou jsou lidé, kteří se snaží aktivně zapojit do naší společnosti a musí se velmi snažit, aby zbořili zeď předsudků. Takoví lidé projevují zájem a nakonec, pokud nezklamou, jsou příkladem úspěchu. U některých se však vytvoří dlouhodobým útlakem obranné mechanismy a postupně se dostávají do společenské izolace, která může být spojena například se zapíráním původu a neučením svých dětí romskému jazyku. Rozumnější by však bylo, kdyby svým dětem pomohli se změnou životního stylu (Davidová, 2005).

Důležitou roli hraje vztah Romů k majoritní společnosti. Úroveň vztahu souvisí s nízkou vzdělaností, sociální úrovní a nedůvěrou. Na druhé straně nelze opomenout vztah společnosti k Romům, který je obhajován na základě principu kolektivní viny a řadou stereotypních náhledů na danou etnickou skupinu. Romové jsou vnímáni jako Cikáni. Tento pojem je i podle slovníku spisovné češtiny vysvětlován jako synonymum pro podruha, tuláka, podvodníka a zloděje. Sami Romové jsou citliví na rozlišování těchto pojmů. Název Cikán je vnímán jako hanlivé označení (Bittnerová et Moravcová, 2005).

Vzdělání bývalo pro Romy důležité, ale jednalo se vždy o nabývání znalostí v oblasti kultury, etiky, jazyka a profesí. Tradiční vzdělání v romské komunitě směřovalo k osvojení úcty, slušnosti a cti, což mělo napomáhat k harmonickému životu rodiny a komunity. Vlivem sociálních změn byl postupně význam vzdělání znehodnocen. Společnost jim nabídla odlišný způsob abstraktního vzdělání v českém jazyce. Bylo nemožné, aby si lidé osvojili danou skutečnost prostřednictvím jedné generace. Z hlediska dnešní školní mládeže doznává situace určitých zlepšení. Příprava dětí ve školkách vede k odstranění komunikačních nedostatků a eliminuje možnost vlivu odlišného kulturního zázemí dítěte na pozdější přeřazení do speciální školy. Díky speciální přípravě a experimentálním programům mají romské děti prokazatelně vyšší šanci na rovnocenný vstup do základní školy a její ukončení s ostatními (Gabal, 1999).

Romové jsou etnikem, které při zachování vnitřní různosti prostupuje napříč hranicemi jednotlivých států. V těchto státech by mělo dojít k narovnání deformovaných vztahů k Romům. V Česku by měl být jasně zformulován společný cíl - plné zapojení Romů do společnosti, jako skutečných občanů tohoto státu, kteří plní veškeré povinnosti občana a mají možnost nejen *de iure*, ale i *de facto* využívat všech práv z tohoto stavu vyplývajících. Na úspěšném provedení tohoto záměru se však musí podílet obě složky obyvatelstva (Horváthová, 2002).

1.3.4 Ukrajinská menšina

1.3.4.1 Ukrajinci v české společnosti

Stopy občasné přítomnosti „Ukrajinců“ lze u nás zřetelně zachytit již v 16. a 17. století. Nejčastěji šlo o krátkodobé pobyty studentů doplňujících si vzdělání na vysokých školách či žoldáky. Po připojení části západoukrajinského území k Rakousko-Uhersku na konci 18. století se přítomnost Ukrajinců v českém prostředí začala projevovat výrazněji. Pomineme-li důstojníky a vojáky ukrajinské národnosti, druhou výraznou skupinu tvořili sezónní dělníci, které z rodné země vyhnal nedostatek půdy a relativní přelidnění. Velmi malá část z nich hledala v českých zemích dlouhodobější domov. Postupně tak vznikaly nové vazby mezi Ukrajinou a českými zeměmi, jejichž výsledkem se stal výraznější pohyb jednotlivců jedním i druhým směrem (Bittnerová et Moravcová, 2005).

Z počátku 20. let 20. století k nám přišlo velké množství Ukrajinců z řad intelektuálních špiček. Zasludou jejich společenských, kulturních a vzdělávacích činností Češi přehlíželi vnitřní sociální rozdíly a brali je jako kulturní elitu. Hlavním důvodem migrace bylo především zlepšení ekonomické situace. Důležitou roli hrála také administrativní dostupnost Čech, geografická a jazyková blízkost a historická spřízněnost. Část ukrajinských emigrantů postupně získala československé státní občanství a někteří z nich už koncem třicátých let 20. století zakořenili v českém prostředí díky pracovním a rodinným vazbám (Bittnerová et Moravcová, 2005).

V průběhu druhé světové války přišly na naše území skupiny ukrajinských politických uprchlíků utíkajících před stalinovským režimem. Jakmile se na konci války ukázalo, že sovětská vojska obsadí české území, opustila podstatná část ukrajinských emigrantů Čechy a Moravu a vyhledala si nové útočiště v americké okupační zóně v Německu. Po druhé světové válce patřili zbylí Ukrajinci k jedné z mnoha slovanských menšin na území Československé republiky s předpokládanou rychlou asimilací s majoritou. Ukrajinci se po válce soustřeďovali nejvíce v Praze a v některých západních městech a obcích. Německá a zvláště pak sovětská okupace způsobila úpadek jejich kultury a to až do roku 1989, kdy byla poprvé Ukrajincům přiznána spolčovací práva (Bittnerová et Moravcová, 2005).

Během 90. let 20. století prudce stoupl počet Ukrajinců v souvislosti s profesní i sociální migrací. Ukrajinci zaujímali z velké části pozice dělníků. Na jejich výchozí profesní kvalifikaci, dosažené vzdělání a společenské postavení v ukrajinské společnosti nebyl brán zřetel. Přicházeli ve skupinách tvořených především jedinci bez rodinného zázemí, kteří se v Československu a poté i Česku snažili hlavně vydělat si peníze. Nezáměr o formování imigračních skupin v Česku vyplývá z uvědomění si přechodnosti působení v České republice (Bittnerová et Moravcová, 2005).

Skutečnost, že v uplynulých letech byli nejpočetnější skupinou ekonomických migrantů v ČR občané Ukrajiny, je dána nelichotivou ekonomickou situací Ukrajiny, geografickou blízkostí obou států a poměrně malými jazykovými i kulturními bariérami (Šišková, 2001).

Podle sčítání obyvatel, domů a bytů v roce 2001 žije v ČR 22 112 osob hlásících se k ukrajinské národnosti. Pouze 5 385 osob mělo české občanství, 166 nahlásilo, že má dvojí občanství, a ostatní si ponechali občanství mateřské země (Leontiyeva, 2005). Podle vlastních odhadů menšiny je však počet vyšší díky tzv. historické části tvořící přibližně 10 000 osob. Novou imigrační vlnu tvoří přibližně 15 - 20 000 osob. Hlavními místy usídlení jsou Praha, Karlovy Vary, Děčín, Brno, Přerov a Ostrava. Daná čísla

však vůbec nerespektují nelegální pracovní imigranty, kterých je podle odborných odhadů minimálně stejný počet jako legálně pobývajících Ukrajinců (Rajčinec, 2009).

1.3.4.2 Kulturní specifika Ukrajinců

Pro Ukrajince je velmi důležitá národní kultura vyplývající z pravoslavného náboženství. Ukrajinci slaví pravoslavné svátky - Vánoce (tzv. Rádžovo) a Velikonoce (tzv. Pascha) a nevidí v dodržování těchto svátků u nás žádný podstatný problém. Ukrajinci se řídí dle juliánského kalendáře, proto pro pravoslavné věřící novoročně-vánoční čas trvá prvních dvacet dní nového roku. 6. ledna slaví den Svaté večeře (Melančin), ekvivalent našeho Štědrého dne. Věřící vstanou brzy ráno, nehádají se, netrestají děti a nepůjčují si peníze, protože tohle všechno by podle pověry přineslo stejné problémy po celý nastávající rok. Během dne zpívají písně (tzv. štědrivky) podobné našim koledám a drží půst. Ozdoby na stromečku, jablka a ořechy, by měly přinést krásu, zdraví, rodinné štěstí a nové potomky. Při Svaté večeři se vždy počítá s osamělým poutníkem, pro kterého je přichystaný jeden talíř navíc, a pokud nepřijde, zůstává jeho porce Duchu předků. Tak jako v Česku, počet osob u stolu by měl být sudý a svátečním jídlem je ryba (Livinský, 2006).

Příchod Nového roku slaví až 14. ledna, na svátek sv. Vasyľa. V poslední den svátečního času, na sv. Jana Křtitele se v kostelech či na březích řek světí voda. Posvěcená voda má člověka chránit před různými nemocemi, proto se celý rok pečlivě uchovává a používá se jen v těch nejnutnějších případech. V nastávajícím krátkém období mezi svátkem svatého Jana Křtitele a začátkem velikonočního půstu se mohou konat zasnuby a svatby (Livinský, 2006).

Pro ukrajinské obyvatele jsou typické určité pokrmy, jakými jsou například čanachy (pokrm připomínající guláš), šašliky (špízy z hovězího, telecího či jehněčího masa), holubtsi (kapustové rolky), deruny (bramboráky), bliny (obdoba našich palačinek), kuťu (kaše z pšenice, medu a vlašských ořechů) nebo bramborové vareniky (taštičky plněné

sladkou nebo slanou náplní) (Lammelová, 2009). Dalším typickým pokrmem je boršč (Kafala, 2009).

Ukrajinci spatřují rozdílnost v odlišném modelu rodinných vztahů. Ukrajinská rodina je soudržnější ve vztahu mezi generacemi i partnery. Hlavou rodiny je vždy muž a váží si své ženy. Hlavním úkolem hlavy rodiny je materiální zabezpečení rodiny, s čímž souvisí i migrace do ciziny. Pokud muž není z nějakého důvodu schopen rodinu zabezpečit, je společností odsuzován. Ukrajínští muži kladou velký důraz na projevy úcty vůči své osobě a na svou důstojnost. V rámci hierarchicky uspořádaných skupin, do kterých se člení, si hlídají své postavení. Jestliže je sociální status v rámci dané skupiny příliš rozdílný, výše postavení často druhé ponižují. Úctu k druhému muži vyjadřují při setkání podáním ruky. Ženu může muž naopak během pozdravu zcela ignorovat, nebo ji v rámci formálnějších oslav líbá na tvář, což je i způsob zdravení žen mezi sebou navzájem (Člověk v tísni, 2006).

Mezi Ukrajinci se v poslední době rozšiřuje neformální znaková řeč (tzv. razpalcovka). Nejdříve to byla tajná řeč profesionálních kriminálních a v dnešní době je to tajná řeč elitní mužské společnosti (tzv. krutie parni). Přesná pravidla jsou složitá, dá se však poznat dle přehnané gestikulace a vztyčeného ukazováčku a malíčku na obou rukách. Jinak mezi naší a ukrajinskou komunikací neexistuje velké množství zásadních rozdílů. (Člověk v tísni, 2006).

1.3.4.3 Současná situace a problémy integrace ukrajinské menšiny

Ukrajinci jsou jedni z nejvíce migrujících občanů. Poptávka po levné pracovní síle v nekvalifikovaných profesích po celých Čechách a zároveň na ukrajinské poměry vysoké finanční ohodnocení je pro ně lákavé. Dočasné migrace za prací začínají mít postupně charakter trvalé migrace spojené s dlouhodobějším zvýšením životní úrovně celé rodiny (Maťovka, 2008).

Obraz Ukrajinců v českých zemích je spíše negativní. Ukrajinci jsou českou společností vnímáni jako chudí námezdní dělníci ve stavebnictví, lesnictví a potravinářství.

Ke zhoršení tohoto obrazu také přispívá poměrně vysoká kriminalita občanů Ukrajiny a její medializace (Bittnerová et Moravcová, 2005).

Ukrajinci sami o sobě tvrdí, že jsou pro ně některé vlastnosti typické, a to především pohostinnost, otevřenost a pracovitost (Bittnerová et Moravcová, 2005). Na českých spoluobčanech jim vadí především netolerance, nepřístupnost, nepohostinnost a ojediněle i sobeckost. Ve vztahu k většinové společnosti nemají žádné negativní zkušenosti. Ukrajinci však nedůvěřují české státní správě, odsuzují nekvalitní práci cizinecké policie a otevřené xenofobní chování českých policistů. Za nejproblematictější a omezující označují českou legislativu, a to nejen z důvodu zavedení vízové povinnosti, ale hlavně kvůli nutnosti každoročního obnovení pracovního povolení a pobytového povolení. Nedůvěra v české úředníky je způsobena nízkou úrovní poskytovaných služeb a povýšeným jednáním. Zároveň je pro muže, živitele rodiny, těžce přijatelné přijímání rozhodnutí úřednic. Současně se zde tedy odráží i rozpor ve vnímání tradičních rolí (Člověk v tísni, 2006).

Ukrajinci nevykazují tendenci uzavírat se do ghett. V Praze, kde jsou koncentrováni nejvíce, sice existují čtvrti, kde žije více Ukrajinců pohromadě, to je však dáno umístěním levnějších ubytoven nebo blízkostí místa zaměstnání (Leontiyeva, 2005).

V České republice působí dvě ukrajinské organizace. První je Fórum Ukrajinců, původně politická organizace proti režimu prezidenta Leonida Kučmy, která se postupně změnila na organizaci prosazující kulturní, politická a sociální práva ukrajinské minority. Do své činnosti zahrnuje také práci s nelegálními migranty. Druhou organizací je Ukrajinská iniciativa působící především na poli kulturním, která sdružuje převážně Ukrajince s trvalým pobytem u nás (Člověk v tísni, 2006).

Krátkodobí imigranti se o integraci do společnosti nezajímají. Do naší společnosti se začleňují jen na formální úrovni. Důvodem této formální integrace je skrytí jejich odlišnosti a tím i negativních postojů ze strany české většiny. Druhá skupina emigrantů je různorodější. Jedná se o Ukrajince přechodně přebývajících v Česku, kteří se adaptovali v českém prostředí. Jejich vázanost na Ukrajinu ve smyslu rodinných vazeb je nižší. Jejich rodiny s nimi žijí v České republice, a to včetně dětí, které zde chodí do školy. Kontakty

s Čechy jsou na podstatně vyšší úrovni, než u předešlé skupiny. Do třetí skupiny lze zařadit jedince s úmyslem zůstat v České republice natrvalo. Od předcházející skupiny se liší pouze intenzivnější snahou o zapojení se do české společnosti, zajímají se tedy o českou historii a kulturu a přijímají i některé české tradice. Dvě poslední skupiny jsou podobné a vzájemně se prostupují (Bittnerová et Moravcová, 2005).

Regionální respektive etnická identita je na Ukrajině rozdělována dle dvou území. Lidé žijící v centrální Ukrajině jsou označováni jako Ukrajinci, ti co žijí v Zakarpatí jako Rusíni. Zakarpatí je bráno jako okrajová a problematická oblast Ukrajiny a právě obyvatelé migrující z této oblasti jsou podle ostatních obyvatel Ukrajiny příčinou špatného obrazu Ukrajinců v Čechách. Jedince ze Zakarpatí označují za burany z hor. Díky migraci z této oblasti Češi vůbec neznají ukrajinskou vyšší třídu (Bittnerová et Moravcová, 2005).

1.3.5 *Americká menšina*

1.3.5.1 *Američané v české společnosti*

Vztahy mezi českými a americkými zeměmi se datují již od 19. století a za období T. G. Masaryka byla zahájena tradice oficiálních styků, které byly nejintenzivnější ve významných obdobích českých zemí (ČT 24, 2008).

První příchod Američanů do českých zemí, související s výrazným ovlivněním české společnosti, proběhl na konci druhé světové války v souvislosti s osvobozením českých zemí (Bittnerová et Moravcová, 2005).

V 90. letech 20. století se na našem území usadilo množství amerických občanů, jejichž příchod byl nejčastěji spjatý s nespokojeností s globalizací, ekonomickým vývojem a také s možností výhodného podnikání v zemích bývalého Sovětského svazu (Bittnerová et Moravcová, 2005). V současné době Američany vede k přestěhování do ČR pravděpodobně rodina, krása naší krajiny, historie a zaměstnání. Někteří jsou již od začátku rozhodnutí zůstat v České republice natrvalo, jiní se rozhodují až v průběhu pobytu. Vstupem České republiky do Schengenu se pravidla pobytu Američanů u nás zpřísnila (Houšková, 2008).

Američané jsou jednou z významných etnických skupin v České republice. Ačkoli podle údajů ministerstva zahraničí tvoří desátou nejpočetnější skupinu cizinců na našem území, nejsou v právním slova smyslu státem uznanou národnostní menšinou a ani o toto privilegium neusilují. K 31. 12. 2009 bylo v České republice celkem 5 941 Američanů z toho 2 680 s trvalým pobytem (1 772 mužů a 908 žen). Na ostatní typy pobytu zde bylo 3261 Američanů (1 826 mužů a 1 435 žen) (Český statistický úřad, 2009).

1.3.5.2 Kulturní specifika Američanů

Zvyky Američanů a naší majoritní společnosti jsou velmi odlišné. Za hlavní prvky americké kultury jsou považovány protestantské hodnoty, etika práce, anglický jazyk, tradiční britské zákonodárství a dědictví evropského umění, literatury, hudby a filosofie (Humington, 2005). Z toho vychází americká víra v hodnoty, jako jsou princip svobody, rovnosti, demokracie a individualismu, respekt k lidským právům, vládě, zákonům a soukromému vlastnictví. Ztotožnění se Američanů s těmito hodnotami umožnilo vznik identity založené na občanském principu. Hlavním rysem americké kultury jsou právě tyto hodnoty. Známé aspekty pro identifikaci jiných národnostních a etnických menšin, otázka společného místa původu nebo společní předkové, ustoupila v souvislosti s historickými okolnostmi do pozadí (Humington, 2001).

Co Američané odsuzují, jako zavrženíhodné je stárnutí, tloustnutí a umírání. Americký trend říká, že lidé mají vypadat stále mladistvě. Tloušťka je jedním z amerických paradoxů. Odvětví specializované na snižování váhy vykazuje roční příjem v řádu miliard, a přitom si doma většina Američanů nakládá extra porce jídla. Umírání je nevkusné a bezohledné vůči milovaným osobám a přátelům (Faulová, 2009).

Američané jsou také typičtí svou vynalézavostí. Po rozšíření automobilu, letadla či barevného televizoru se vrhají i na zlepšení dalších, méně očividných služeb. Snem Američanek je mít plně automatizovanou domácnost. Tento ideál s sebou přináší všechno myslitelné pohodlí a luxus, jehož dosažení je hlavním cílem dnešní americké populace (Kocourková, 2006).

Spojené státy jako světská země mají se slavením svátků problémy, neboť náboženské svátky a dny svatých jsou ve veřejných kalendářích nepřístupné. Američané z tohoto důvodu slaví svátky dvoustupňovým systémem. První stupeň zahrnuje oficiální vládní svátky, povětšinou vlastenecké, které připomínají uznané osobnosti. Ve druhém stupni jsou to všechny ostatní oslavy, které nemají nic společného s vládou nebo náboženstvím a v mnoha případech jsou pouze lokálního charakteru. Mezi tyto svátky patří například První máj či den svatého Patrika (Faulová, 2009).

Američané jsou velmi nacionálně smýšlející lidé a i po více jak 15 letech pobytu na území České republiky se svého amerického občanství nevzdávají, a ani do budoucna o tom neuvažují. Na ponechání amerického občanství se váže i právo volit v amerických volbách. Ponechávají si tak zodpovědnost za svou rodnou společnost. Vlastní národní příslušnost považují za nezměnitelnou, i když si uvědomují, že se mohou stát oběťmi různých rasistických skupin a nepřátel jiných kultur (Kocourková, 2003).

1.3.5.3 Současná situace a problémy americké menšiny

Američané jsou komplexně přizpůsobiví životu v našich podmínkách, avšak jen velmi malá část z nich se naučí český jazyk. Spoléhají na to, že se anglicky dorozumí všude. Mohou být do jisté míry i demotivováni k osvojení českého jazyka, a to z důvodu širokého výskytu angličtiny v české společnosti (Bittnerová et Moravcová, 2006).

Američané disponují vlastnostmi typickými pro děti. Jsou hluční, zvědaví, neudrží tajemství, neinklinují zrovna k ohleduplnosti, zato dovedou udělat ostudu na veřejnosti. Člověk se s jejich povahou musí smířit a až poté dostává tento způsob chování smysl a řád. Zároveň se projevují velmi přátelsky, což neznamena, že si vaši tvář budou pomatovat i druhý den. Jsou přátelští, protože nedokážou být jiní, chtějí být sousedští a chtějí být oblíbení. Nejvíce se obávají stálých pevnějších závazků (Faulová, 2009).

Je doloženo dotazníkovým výzkumem Jany Krblichové, že s pojmem Američan si studenti nejčastěji spojují občana či obyvatele USA s určitým životním stylem a také s množstvím stereotypních představ (Krblichová, 2003).

Již od druhé poloviny 19. století přicházely zástupy evropských emigrantů, kteří dali vzniknout vizi amerikanství, jež byla spojena především s mechanizací, automatizací, modernizací, hojností, ale i ideály a vzory americké demokracie. Vše vzniklo v důsledku fascinace Amerikou jako zemí s neomezenými možnostmi. Způsob pohledu a vnímání Američanů Čechy svou strukturou a intenzitou ponechával prostor ke konstrukci takzvané etnické legendy, v níž se mísí skutečné s pomyslným. Etnická legenda je opřena o zúžené výseky informací pravdivých, zkreslených i zcela fabulovaných a informace sloužící jako podklad pro vznik této legendy nevycházejí z osobních zkušeností, ale jsou zprostředkované. Vytváří se tak, aby došlo ke snovému vytvoření druhého (cizince) dle ideálů tvůrce legendy. Etnická legenda v souvislosti s Američany se v průběhu 20. století měnila a vyvíjela. Vše se odvíjelo od postoje české majority k americké společnosti (Moravcová, 2002).

Významným zlomem byl nástup hollywoodské filmové produkce a dorazila k nám i vlna trampského hnutí vycházející z romantických představ, které byly udržovány pomocí amerických westernů a kovbojek. Díky proniknutí svěbytné hudební a taneční tvorby ve filmech u nás byla udržována představa o nadřazenosti populární americké hudby. Vše mělo velký vliv na utváření představy o americkém způsobu života (Parafianowicz, 2003).

Američané pro nás dlouho zůstávali těmi, kteří nás nijak neohrožují, ale v období druhé poloviny 20. století začala být Amerika označována za nepřítel. Tato doba je také spojována se sociálními a etnickými problémy. Postava Američana byla u obyčejného obyvatelstva zbavena pozitiv. Americký životní styl byl většinou až velmi naivně idealizován a byla prohlubována vize amerického bohatství (Parafianowicz, 2003).

Do 90. let 20. století byl pohled Čechů na americkou společnost produktem mediálního klimatu, ale v průběhu devadesátých let byly zaznamenány intenzivnější kontakty české společnosti s Amerikou. V dnešní době je v naší společnosti zaznamenána spíše protiamerická nálada. Je to hlavně z důvodu nepopulárnosti americké zahraniční politiky. Dřívější fascinace Amerikou nás opustila (Moravcová, 2002).

2 Cíl práce a hypotézy

2.1 Cíl práce

Cílen práce je zmapovat postoje žáků 7. a 8. tříd základních škol vůči etnickým a národnostním menšinám v České republice se zaměřením na minoritu Romů, Vietnamců, Ukrajinců a Američanů. Dalším cílem je porovnat postoje dotazovaných dívek a chlapců k vybraným minoritám.

2.2 Hypotézy

- **H1:** Vzhledem k vývoji a změnám postojů u pubescentů se předpokládá rozdíl v odpovědích mezi žáky 7. a 8. tříd.
- **H2:** Žáci základních škol vykazují negativnější postoj k Romům, než k ostatním popisovaným skupinám.
- **H3:** Postoj žáků 7. a 8. tříd základních škol vůči minoritám kopírují postoje široké veřejnosti uváděné v průzkumech veřejného mínění.
- **H4:** Dívky cílového souboru vykazují pozitivnější postoje vůči etnickým a národnostním menšinám.

3 Metodika

3.1 Použité metody a techniky sběru dat

Pro ověření hypotéz bylo primárně použito kvantitativního šetření pomocí vlastního projekčního dotazníku prezentujícího ilustrativní fotografie spolu s dotazníkem sociální vzdálenosti ve formě sémantického diferenciálu.

U každého žáka byl zjišťován věk, pohlaví a navštěvovaný stupeň základní školy. Vlastní dotazník (Příloha 1) byl tvořen čtyřmi samostatnými částmi, z nichž každá obsahovala 8 otázek. 2 otevřené otázky byly zaměřené na získání povědomí o vlastním názoru respondentů. 6 otázek bylo uzavřených, v nichž žáci vybírali odpověď z nabídnuté škály: ano a ne. Každá část byla věnována jedné ze studovaných minorit.

Pravdivost dat získaných v kvantitativním výzkumu byla ověřena diskusí v jedné náhodně vybrané sedmé a osmé třídě, při které jsem respondentům položila několik doplňujících otázek. Odpovědi na doplňující otázky jsem si poznamenávala a poté srovnávala s odpověďmi v dotazníku.

Výzkum byl prováděn ve 3 malých obcích do 7 000 obyvatel (Blatná, Bělčice, Sedlice) na Strakonicku v Jižních Čechách v období února až března 2010 a byl soustředěn na postoje žáků 7. a 8. tříd základních škol vůči zkoumaným skupinám obyvatelstva.

3.2 Charakteristika souboru

Soubor pro dotazníkové šetření tvořilo 145 žáků 7. a 8. tříd vybraných základních škol (ZŠ J. A. Komenského Blatná, ZŠ Bělčice, ZŠ Sedlice). Respondenti dosahovali věku 12-15 let. Dotazníky žáků 7. tříd byly statisticky zpracovány odděleně od dotazníků žáků 8. tříd. Odpovědi byly také rozlišovány podle pohlaví respondentů. Při srovnání reakcí žáků 7. a 8. tříd byly odpovědi, u kterých byla difference 20 % a více, považovány za rozdílné. Pro potřeby zpracování a následné interpretace představovaly dotazníky od žáků 7. tříd soubor A, který obsahoval 66 žáků, a dotazníky od žáků 8. tříd soubor B, jež byl tvořen 73 žáky. Získaná data byla vyhodnocena pomocí Microsoft Office Excel 2007 a GraphPadPrism 5 2007.

Při zadávání byl žákům vždy vysvětlen základní princip a cíl dotazníků. V průběhu vyplňování měli žáci možnost klást otázky k případným nejasnostem. Návratnost dotazníků byla 100 % a pouze v šesti případech (4 %) nebyl dotazník vyplněn kompletně. Tyto dotazníky byly vyřazeny.

4 Výsledky

Všech 145 rozdaných dotazníků bylo získáno zpět. Pouze v šesti případech nebyly dotazníky kompletní, proto byly vyřazeny. Dále bylo tedy zpracováno 139 dotazníků.

4.1 Žáci 7. tříd (Soubor A)

4.1.1 Identifikační údaje

V první části výsledků předkládám základní identifikační údaje cílového souboru A.

První graf se týká pohlaví respondentů.

Graf 1: Diferenciace respondentů dle pohlaví (v %)

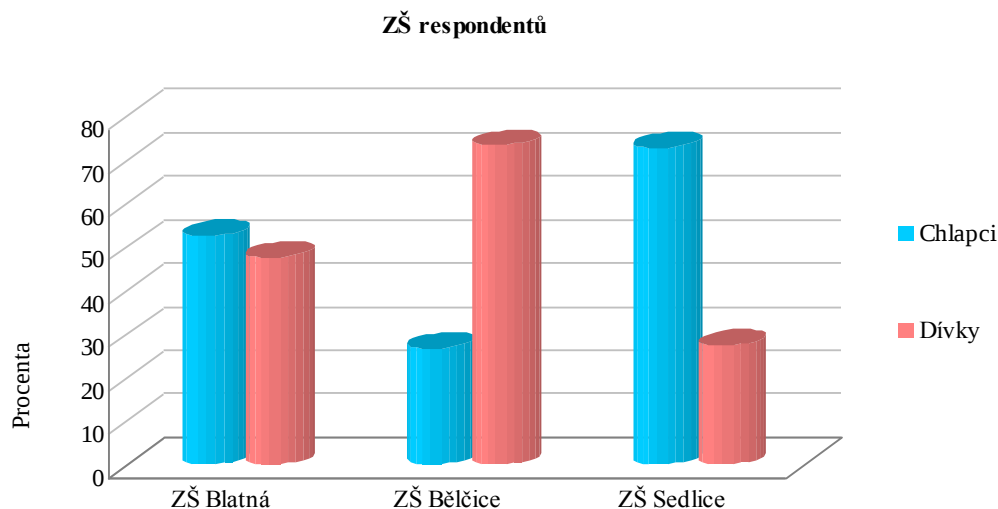

Zdroj: vlastní výzkum

Obě pohlaví byla ve zkoumaném souboru A zastoupena rovnoměrně. Dívek bylo 50 % (33) a chlapců také.

Následující graf zaznamenává procentuální zastoupení chlapců a dívek ve zkoumaných základních školách.

Graf 2: Diferenciace respondentů dle navštěvovaných ZŠ (v %)

Zdroj: vlastní výzkum

Graf 2 informuje o rozdělení žáků vybraných základních škol podle pohlaví. 7. třídu Základní školy J. A. Komenského v Blatné navštěvuje 53 % (21) chlapců z celkového množství žáků 7. tříd ZŠ J. A. Komenského v Blatné a 48 % (19) dívek. Na této základní škole je tedy zastoupení dívek a chlapců v 7. třídě téměř vyrovnané. 27 % (4) chlapci a 73 % (11) dívek dochází do 7. třídy Základní školy v Bělčicích, z čehož vyplývá, že zde dívky převažují. 11 dotazovaných navštěvuje 7. třídu Základní školy v Sedlici, z toho je 73 % (8) chlapců a 27 % (3) dívky. V této třídě převažují chlapci. Nejvíce žáků navštěvuje 7. třídy (2 paralelní skupiny) ZŠ J. A. Komenského v Blatné naopak nejméně žáků ZŠ v Sedlici.

Třetí graf se týká věku respondentů.

Graf 3: Diferenciace respondentů dle věkových kategorií (v %)

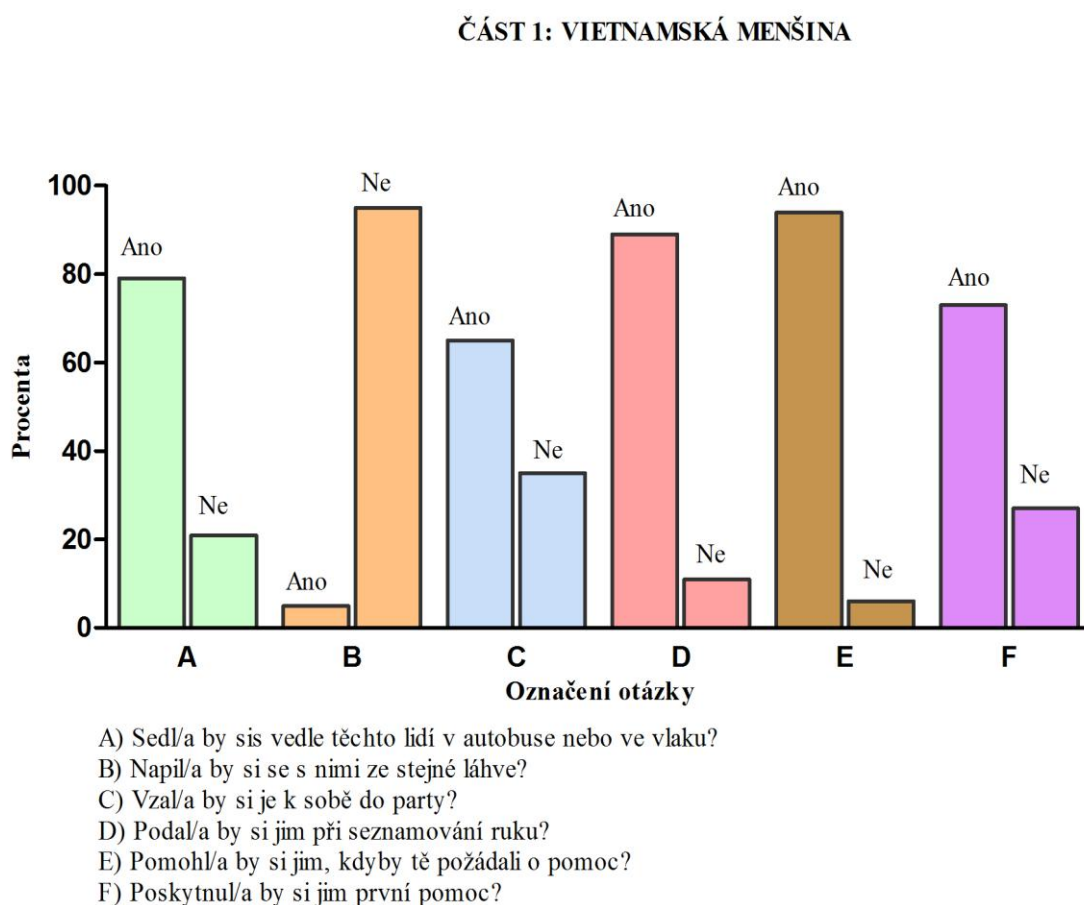
Zdroj: vlastní výzkum

Z výše uvedeného grafu vyplývá, že nejvíce respondentů bylo ve věku 13 let. Tato kategorie zahrnovala 54 % (36) respondentů. Kategorie 12 let představovala 35 % (23) ze všech dotazovaných. Nejméně byli zastoupeni žáci ve věku 14 let, a to 11 % (7) respondentů.

4.1.2 Otázky části 1: Vietnamská menšina

Další grafy se již zabývají vlastní problematikou vietnamské menšiny.

Graf 4: Odpovědi respondentů na otázky v části 1 (v %)

Zdroj: vlastní výzkum

Graf 4 nás informuje o odpovědích dotazovaných na jednotlivé otázky dotazníku. Na otázku A (Sedl/a by sis vedle těchto lidí v autobuse nebo ve vlaku?) v části 1 odpovědělo kladně 79 % (52) respondentů. Negativně se vyjádřilo 21 % (14) dotazovaných. Naprostá většina respondentů, tedy 95 % (63), odpověděla na otázku B

(Napil/a by si se s nimi ze stejné láhve?) negativně. Zbytek respondentů, 5 % (3), se vyjádřil pozitivně. U otázky C (Vzal/a by si je k sobě do party?) uvedlo 65 % (43) respondentů pozitivní odpověď. Negativně odpovědělo 35 % (23) respondentů. Na otázku D (Podal/a by si jim při seznamování ruku?) odpovědělo 89 % (59) dotazovaných kladně. 11 % (7) dotazovaných uvedlo negativní odpověď. Na otázku E (Pomohl/a by si jim, kdyby tě požádali o pomoc?) většina respondentů, tedy 94 % (62) odpověděla kladně a pouze 6 % (4) žáků odpovědělo záporně. U otázky F (Poskytnul/a by si jim první pomoc?) uvedlo téměř tři čtvrtiny dotazovaných, přesněji 73 % (48), kladnou odpověď, Zbylá čtvrtina žáků, tedy 27 % (18), odpověděla negativně.

Tabulka 1: Odpovědi respondentů na otázky v části 1 s diferenciací dle pohlaví (v %)

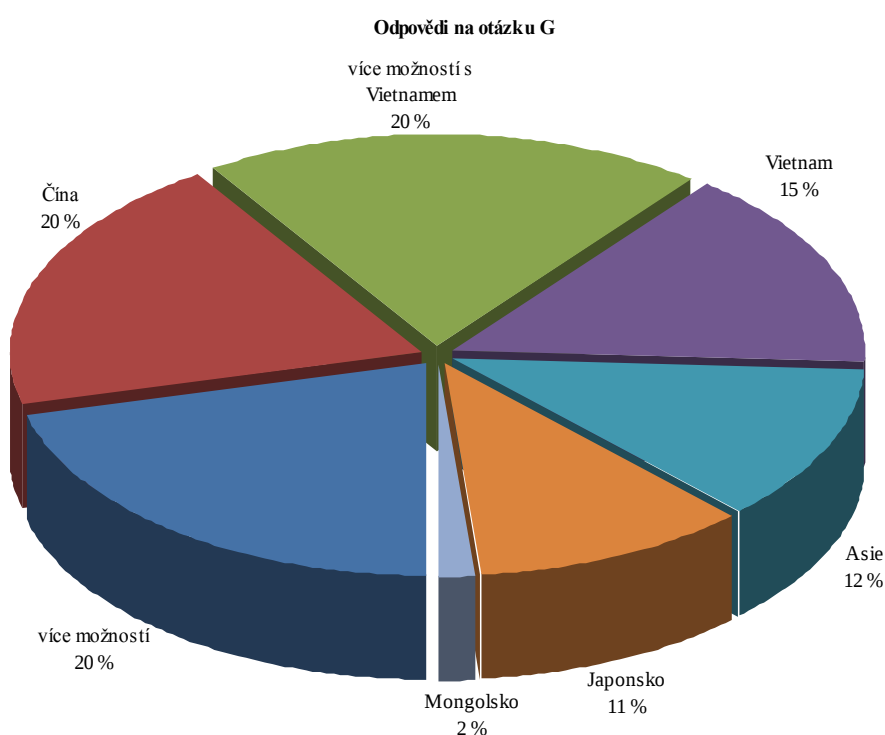
Otázky: A: Sedl/a by sis vedle těchto lidí v autobuse nebo ve vlaku?; B: Napil/a by si se s nimi ze stejné láhve?; C: Vzal/a by si je k sobě do party?; D: Podal/a by si jim při seznamování ruku?; E: Pomohl/a by si jim, kdyby tě požádali o pomoc?; F: Poskytnul/a by si jim první pomoc?;

otázka	dívky				chlapci			
	počet		procenta		počet		procenta	
	ano	ne	ano	ne	ano	ne	ano	ne
A	27	6	82	18	25	8	76	24
B	0	33	0	100	3	30	9	91
C	23	10	70	30	20	13	61	39
D	31	2	94	6	28	5	85	15
E	33	0	100	0	29	4	88	12
F	24	9	73	27	24	9	73	27

Zdroj: vlastní výzkum

Tato tabulka souvisí s předešlým grafem, který zaznamenává odpovědi respondentů na otázky v části 1. Tabulka nás informuje o tom, že jsou odpovědi na tyto otázky u dívek a chlapců podobné. Z tabulky vyplývá, že dotazované dívky reagovaly na otázky většinou kladnou odpovědí s výjimkou otázky B (Napil/a by si se s nimi ze stejné láhve?). Chlapci odpovídali na otázky většinou také kladně. Výjimkou byla otázka B (Napil/a by si se s nimi ze stejné láhve?).

Graf 5: Odpovědi respondentů v části 1 na otázku: „ Z jaké země/jakého etnika jsou tito lidé? ” (v %)

Zdroj: vlastní výzkum

Na otázku, z jaké země/jakého etnika jsou tito lidé, 40 % dotazovaných uvedlo ve své odpovědi více variant původu. U poloviny těchto případů (20 % ze všech dotazovaných) nebyl Vietnam součástí odpovědi. Nejčastější v tomto případě byla kombinace Japonska

a Číny (43 %). 50 % odpovědí s více variantami původu (20 % ze všech dotazovaných) obsahovalo jako jednu možnost původu i Vietnam. Nejčastěji se objevila kombinace s Čínou a Japonskem dohromady (46 %). 20 % (13) respondentů odpovědělo Čína. U 15 % (10) dotazovaných se objevila odpověď Vietnam. 12 % (8) dotazovaných dívek a chlapců reagovalo odpovědí Asie. 11 % (7) odpovědělo Japonsko a 2 % (1) reagovala odpovědí Mongolsko.

Tabulka 2: Zhodnocení odpovědí respondentů v části 1 na otázku: „Co si o nich myslíš?“ (v %)

Postoje	Pozitivní postoj (%)	Negativní postoj (%)	Indiferentní postoj (%)
Dívky	52	12	36
Chlapci	33	37	30
Celkem	43	24	33

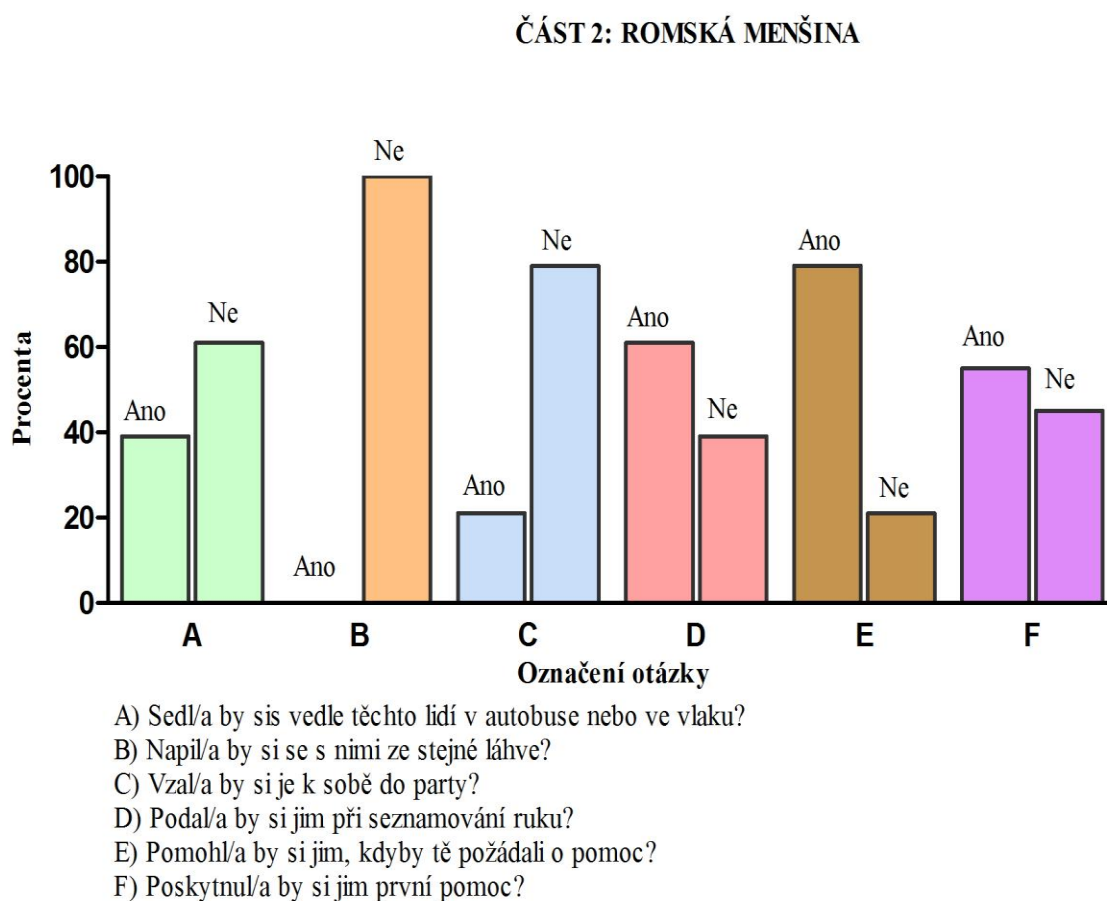
Zdroj: vlastní výzkum

Z výše uvedené tabulky vyplývá, že 52 % (17) dívek má pozitivní postoj vůči vietnamské menšině. 12 % (4) respondentek má vůči dané menšině negativní postoj a u 36 % (12) dotazovaných dívek byl zjištěn indiferentní vztah k této problematice. U 33 % (11) chlapců se objevil pozitivní postoj vůči Vietnamcům. Negativní postoj byl zaznamenán u 37 % (12) chlapců a 30 % (10) respondentů vyjádřilo lhostejnost k danému tématu. V tabulce 2 je uveden i souhrn pro obě pohlaví. U 43 % (28) z celkového počtu dotazovaných se objevil pozitivní postoj vůči dané menšině, což jasně dokazují i nahlas vyřčené myšlenky žáků při diskusi, kteří poukazovali na slušné chování Vietnamců. 24 % (16), vykazovalo negativní postoj a 33 % (22) má indiferentní vztah k dané problematice.

4.1.3 Otázky části 2: Romská menšina

Následující grafy se týkají otázek spojených s problematikou romské menšiny.

Graf 6: Odpovědi respondentů na otázky v části 2 (v %)

Zdroj: vlastní výzkum

Z grafu 6 vyplývá, že na otázku A (Sedl/a by sis vedle těchto lidí v autobuse nebo ve vlaku?) části 2 odpovědělo 39 % (26) dotazovaných kladně a 61 % (40) negativně. U otázky B (Napil/a by si se s nimi ze stejné láhve?) uvedli všichni dotazovaní, tedy 66 žáků,

negativní odpověď. Na otázku C (Vzal/a by si je k sobě do party?) odpověděli téměř 4/5 respondentů, přesněji 79 % (52), negativně. Zbývá pětina respondentů, tedy 21 % (14), odpověděla kladně. Negativní odpověď na otázku D (Podal/a by si jim při seznamování ruku?) uvedlo 61% (40) respondentů a 39 % (26) tedy reagovalo kladnou odpovědí. Odpovědi na otázku E (Pomohl/a by si jim, kdyby tě požádali o pomoc?) jsou procentuálně shodné s odpověďmi na otázku C, odlišnost je v tom, že 21 % (14) dotazovaných na otázku E odpovědělo negativně a 79 % (52) kladně. U otázky F (Poskytnul/a by si jim první pomoc?) uvedlo 55 % (36) dotazovaných kladnou a zbývajících 45 % (30) negativní odpověď.

Tabulka 3: Odpovědi respondentů na otázky v části 2 s diferenciací dle pohlaví (v %)

Otázky: A: Sedl/a by sis vedle těchto lidí v autobuse nebo ve vlaku?; B: Napil/a by si se s nimi ze stejné láhve?; C: Vzal/a by si je k sobě do party?; D: Podal/a by si jim při seznamování ruku?; E: Pomohl/a by si jim, kdyby tě požádali o pomoc?; F: Poskytnul/a by si jim první pomoc?;

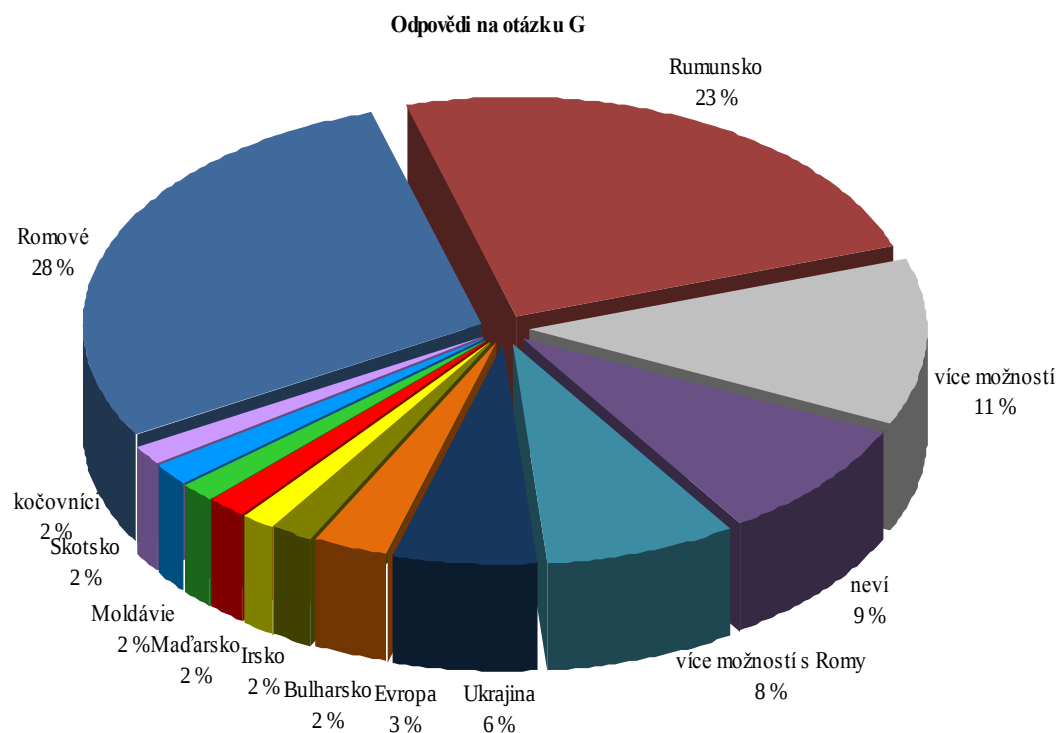
otázka	dívky				chlapci			
	počet		procenta		počet		procenta	
	ano	ne	ano	ne	ano	ne	ano	ne
A	18	15	55	45	8	25	24	76
B	0	33	0	100	0	33	0	100
C	8	25	24	76	6	27	18	82
D	25	8	76	24	15	18	45	55
E	29	4	88	12	23	10	70	30
F	20	13	61	39	16	17	49	51

Zdroj: vlastní výzkum

Výše uvedená tabulka souvisí s předcházejícím grafem, který zaznamenává odpovědi respondentů na otázky v části 2. Z dané tabulky vyplývá, že odpovědi chlapců a dívek na tyto otázky jsou rozdílné. Dívky odpovídaly na otázky spíše kladně. Výjimkou byly

otázky B (Napil/a by si se s nimi ze stejné láhve?) a C (Vzal/a by si je k sobě do party?). Naopak dotazovaní chlapci reagovali na otázky většinu negativními odpověďmi a výjimku tvořila pouze otázka E (Pomohl/a by si jim, kdyby tě požádali o pomoc?).

Graf 7: Odpovědi respondentů v části 2 na otázku: „ Z jaké země/jakého etnika jsou tyto lidé? ”(v %)

Zdroj: vlastní výzkum

Z výše uvedeného grafu vyplývá, že na otázku, z jaké země/jakého etnika jsou tyto lidé, reagovalo 28 % (19) dotazovaných odpovědí, že jsou lidé na přiložených obrázcích Romové. 23 % (16) respondentů odpovědělo Rumunsko. U 62 % (11 % ze všech dotazovaných) odpovědi s uvedením vícero možností původu nebyla Romská národnost uvedena. V těchto případech byly nejvíce preferované kombinace Rumunsko a Ukrajina (50 %). U 8 % (5) respondentů byla odpověď složená z více variant původu, vždy však v kombinaci s Romy, kteří byly nejčastěji doplněny Rumuny (60 %). 9 % (6)

dotazovaných nebylo schopno odpovědět. U 6 % (4) respondentů se objevila odpověď Ukrajina. 3 % (2) dotazovaných reagovala velmi všeobecnou odpovědí - Evropa a vždy u 2 % (1) respondentů se vyskytlo zařazení k těmto zemím: Bulharsko, Irsko, Maďarsko, Moldávie a Skotsko.

Tabulka 4: Zhodnocení odpovědí respondentů v části 2 na otázku: „Co si o nich myslíš?“ (v %)

Postoje	Pozitivní postoj (%)	Negativní postoj (%)	Indiferentní postoj (%)
Dívky	3	64	33
Chlapci	6	73	21
Celkem	5	68	27

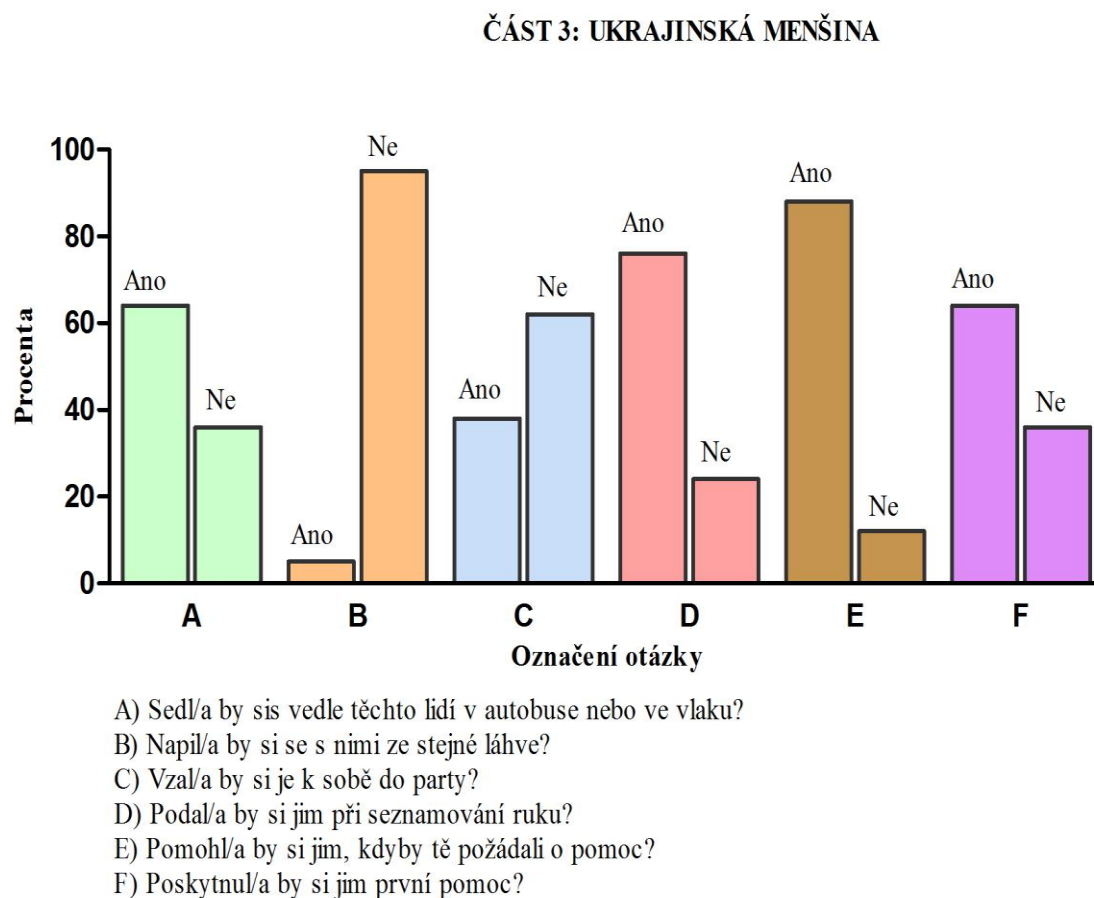
Zdroj: vlastní výzkum

Tabulka 4 informuje o vlastním postoji dotazovaných respondentů k romské menšině. K Romům má pozitivní postoj pouze 3 % (1) respondentek, negativní postoj má 64 % (21) dívek a 33 % (11) dotazovaných dívek zůstává vůči této skupině v neutrální pozici. U 6 % (2) respondentů se objevil pozitivní postoj. Negativně odpovědělo 73 % (24) dotazovaných chlapců a 21 % (7) chlapců nezaujímá vůči této skupině žádné osobní stanovisko. Celkem tedy 5 % (3) dotazovaných vykazuje pozitivní a 68 % (45) negativní vztah k Romům, což je způsobeno strachem, který vůči Romům přiznali žáci při diskusi ve třídě. 27 % (18) žáků zaujímá k romské minoritě neutrální postoj.

4.1.4 Otázky části 3: Ukrajinská menšina

V této části výsledků předkládám odpovědi dotazovaných dívek a chlapců na otázky týkající se ukrajinské menšiny.

Graf 8: Odpovědi respondentů na otázky v části 3 (v %)

Zdroj: vlastní výzkum

Z výše uvedeného grafu 8 vyplývá, že v části 3 u otázky A (Sedl/a by sis vedle těchto lidí v autobuse nebo ve vlaku?) uvedlo 64 % (42) respondentů kladnou odpověď. Zbýlých 36 % (24) uvedlo negativní odpověď. Většina respondentů, přesněji 95 % (63), odpověděla na otázku B (Napil/a by si se s nimi ze stejné láhve?) negativně. 5 % (3) se k dané otázce

vyjádřilo pozitivně. Na otázku C (Vzal/a by si je k sobě do party?) odpovědělo 38 % (25) dotazovaných kladně a 62 % (41) negativně. U otázky D (Podal/a by si jim při seznamování ruku?) uvedlo více, 76 % (50), respondentů negativní odpověď. Zbývá pětina, tedy 24 % (16), odpověděla na danou otázku kladně. Na otázku E (Pomohl/a by si jim, kdyby tě požádali o pomoc?) z celkového počtu 66 dotazovaných 88 % (58) uvedlo kladnou odpověď. U 12 % (8) respondentů byla zvolena negativní odpověď. U otázky F (Poskytnul/a by si jim první pomoc?) zvolilo 64 % (42) respondentů pozitivní odpověď a 36 % (24) negativní.

Tabulka 5: Odpovědi respondentů na otázky v části 3 s diferenciací dle pohlaví (v %)

Otázky: A: Sedl/a by sis vedle těchto lidí v autobuse nebo ve vlaku?; B: Napil/a by si se s nimi ze stejné láhve?; C: Vzal/a by si je k sobě do party?; D: Podal/a by si jim při seznamování ruku?; E: Pomohl/a by si jim, kdyby tě požádali o pomoc?; F: Poskytnul/a by si jim první pomoc?;

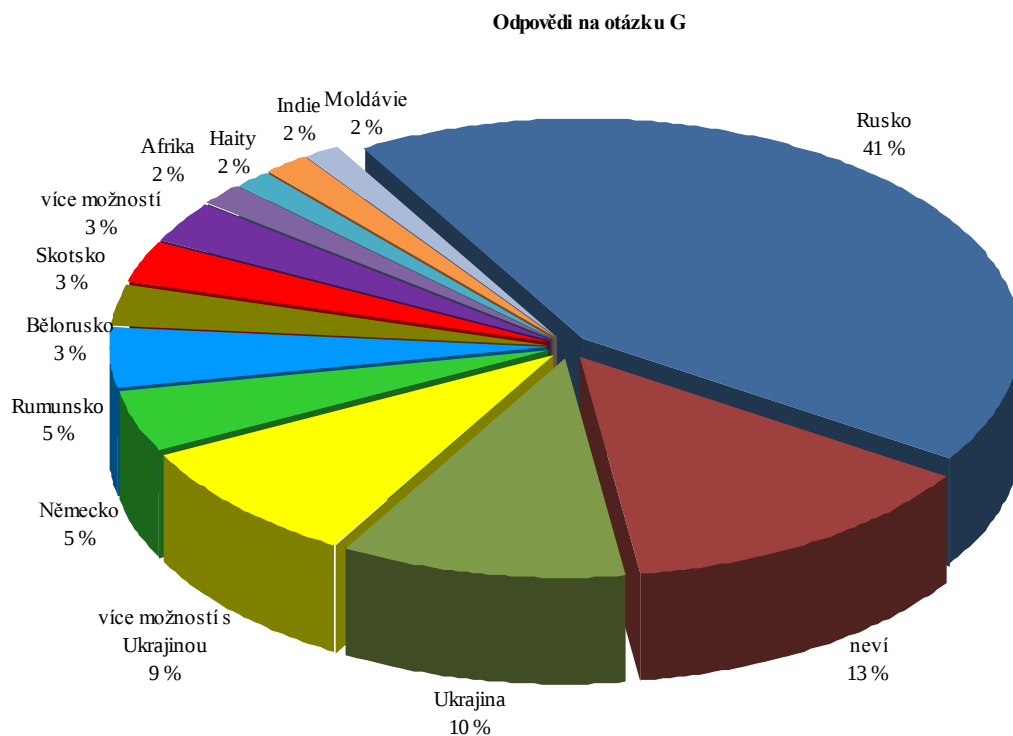
otázka	dívky				chlapci			
	počet		procenta		počet		procenta	
	ano	ne	ano	ne	ano	ne	ano	ne
A	22	11	67	33	20	13	69	31
B	0	33	0	100	3	30	9	91
C	12	21	36	64	13	20	40	60
D	28	5	85	15	22	11	67	33
E	30	3	91	9	28	5	85	15
F	21	12	64	36	21	12	64	36

Zdroj: vlastní výzkum

Tabulka 5 souvisí s předcházejícím grafem, který zaznamenává odpovědi respondentů na otázky v části 3. Z dané tabulky vyplývá, že jsou zjištěné odpovědi u chlapců a dívek podobné. Dívky odpovídaly na otázky kladně s výjimkou otázek B (Napil/a by si se s nimi ze stejné láhve?) a C (Vzal/a by si je k sobě do party?), na které většina dívek (100 % a 64 %) reagovala negativní odpovědí. Z tabulky vyplývá, že chlapci reagovali na otázky

také pozitivně a výjimku tvořily opět pouze otázky B (Napil/a by si se s nimi ze stejné láhve?) a C (Vzal/a by si je k sobě do party?), na které chlapci odpovídali negativně (91 % a 60 %).

Graf 9: Odpovědi respondentů v části 3 na otázku: „ Z jaké země/jakého etnika jsou tyto lidé ? ” (v %)

Zdroj: vlastní výzkum

Na otázku, z jaké země/jakého etnika jsou tyto lidé, odpovědělo 41 % (28) respondentů Rusko. 13 % (9) dotazovaných napsalo „nevím“. 10 % (7) dotazovaných odpovědělo Ukrajina. 9 % (6) dotazovaných odpovědělo na danou otázku více možnostmi kombinující vždy ukrajinskou národnost s další příslušností, nejčastěji se objevovala Ruská (66 %). Odpověď s více možnostmi bez Ukrajinské národnosti se objevila u 3 % (2) dotazovaných. 5 % (3) dotazovaných dívek a chlapců reagovalo odpovědí Rumunsko a také Německo. 3 %

(2) respondentů odpovědělo Bělorusko a Skotsko. U 2 % (1) dotazovaných se objevila odpověď Haity, Indie, Moldávie či poměrně nespecifikovaná odpověď - Afrika.

Tabulka 6: Zhodnocení odpovědí respondentů v části 3 na otázku: „Co si o nich myslíš?“ (v %)

Postoje	Pozitivní postoj (%)	Negativní postoj (%)	Indiferentní postoj (%)
Dívky	39	12	49
Chlapci	15	24	61
Celkem	27	18	55

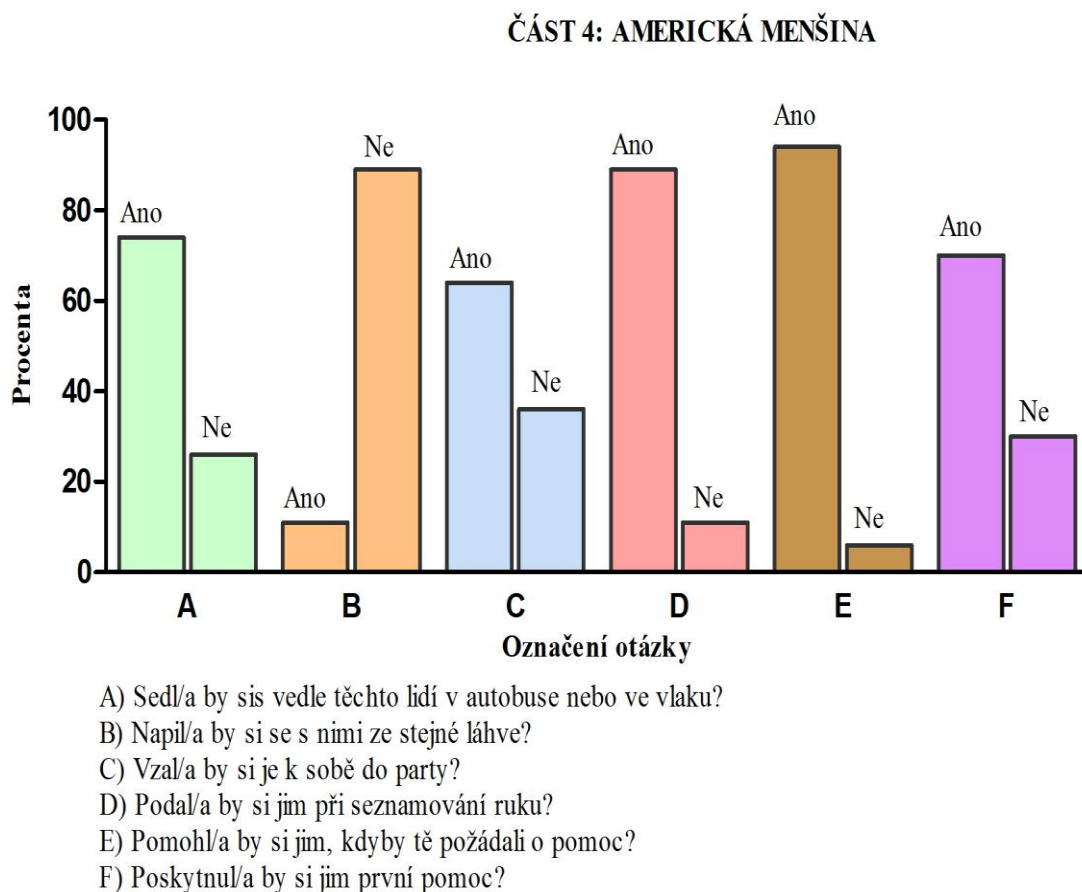
Zdroj: vlastní výzkum

Z výše uvedené tabulky 6 vyplývá, že 39 % (13) dívek má pozitivní postoj vůči ukrajinské menšině. Negativní postoj byl zaznamenán u 12 % (4) respondentek. Indiferentní vztah k této problematice se objevil u 49 % (16) dívek. K ukrajinské menšině má pozitivní postoj 15 % (5) dotazovaných chlapců, negativní postoj se objevil u 24 % (8) respondentů a 61 % (20) chlapců vykazovalo lhostejný postoj k dané národnostní menšině. Pozitivně se tedy k ukrajinské menšině staví 27 % (18) dotazovaných. 18 % (12) respondentů má negativní postoj a 55 % (36) dotazovaných je k ukrajinské menšině lhostejných, což je spojeno s tím, že mnoho žáků v diskusi uvedlo, že si přítomnost Ukrajinců ve svém okolí ani neuvědomují.

4.1.5 Otázky části 4: Americká menšina

Následující grafy se týkají odpovědí na otázky spojené s problematikou americké menšiny.

Graf 10: Odpovědi respondentů na otázky v části 4 (v %)

Zdroj: vlastní výzkum

Graf 10 informuje o odpovědích dotazovaných na jednotlivé otázky dotazníku v části 4. Na otázku A (Sedl/a by sis vedle těchto lidí v autobuse nebo ve vlaku?) odpovědělo 74 % (49) respondentů kladně. Negativně se vyjádřilo 26 % (17) respondentů. Na otázku B (Napil/a by si se s nimi ze stejné láhve?) z celkového počtu 66 respondentů většina, přesněji vyjádřeno 89 % (59), uvedla negativní odpověď. Zbýlých 11 % (7) respondentů

odpovědělo pozitivně. U otázky C (Vzal/a by si je k sobě do party?) se vyjádřilo 64 % (42) respondentů pozitivně a 36 % (24) negativně. Kladnou odpověď u otázky D (Podal/a by si jim při seznamování ruku?) uvedlo 89 % (59) dotazovaných. Oproti tomu 11 % (7) dotazovaných zareagovalo negativně. Naprostá většina respondentů, přesněji 94 % (62), odpovědělo na otázku E (Pomohl/a by si jim, kdyby tě požádali o pomoc?) kladně a pouze 6 % (4) se tedy k dané otázce vyjádřilo negativně. Na otázku F (Poskytnul/a by si jim první pomoc?) odpovědělo 70 % (46) dotazovaných pozitivně. Zbývajících 30 % (20) uvedlo negativní odpověď.

Tabulka 7: Odpovědi respondentů v části 4 na otázky v části 4 s diferenciací dle pohlaví (v %)

Otázky: A: Sedl/a by sis vedle těchto lidí v autobuse nebo ve vlaku?; B: Napil/a by si se s nimi ze stejné láhve?; C: Vzal/a by si je k sobě do party?; D: Podal/a by si jim při seznamování ruku?; E: Pomohl/a by si jim, kdyby tě požádali o pomoc?; F: Poskytnul/a by si jim první pomoc?;

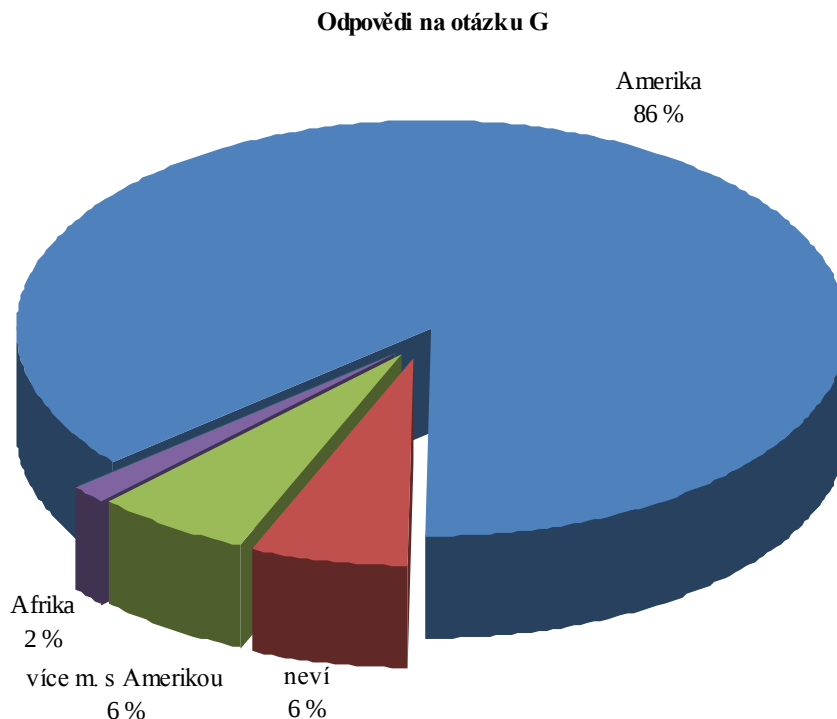
otázka	dívky				chlapci			
	počet		procenta		počet		procenta	
	ano	ne	ano	ne	ano	ne	ano	ne
A	25	8	76	24	24	9	73	27
B	1	32	3	97	6	27	18	82
C	17	16	52	48	25	8	76	24
D	29	4	88	12	30	3	91	9
E	31	2	94	6	31	2	94	6
F	24	9	73	27	22	11	67	33

Zdroj: vlastní výzkum

Z tabulky 7, kde jsou respondenti rozdělení dle pohlaví, vyplývá, že dívky reagovaly na otázky většinou pozitivně. Pouze na otázku B (Napil/a by si se s nimi ze stejné láhve?). odpovídaly dotazované negativně. Chlapci reagovali na většinu otázek také kladně.

Výjimkou zde byla, stejně jako u dívek, odpověď na otázku B (Napil/a by si se s nimi ze stejné láhve?).

Graf 11: Odpovědi respondentů v části 4 na otázku: „ Z jaké země/jakého etnika jsou tyto lidé? ” (v %)

Zdroj: vlastní výzkum

Z výše uvedeného grafu vyplývá, že na otázku G (Z jaké země/jakého etnika jsou tyto lidé?) reagovala většina respondentů, přesněji 86 % (57), odpovědí Amerika. 6 % (4) dotazovaných napsali „nevím“. 6 % (4) dotazovaných odpovědělo na danou otázku více možnostmi, kde byla obsažena vždy odpověď Amerika. Nejčastěji se objevila kombinace Ameriky s Francií (75 %). U 2 % (1) respondentů se objevila odpověď Afrika.

Tabulka 8: Zhodnocení odpovědí respondentů v části 4 na otázku: „Co si o nic myslíš?“ (v %)

Postoje	Pozitivní postoj (%)	Negativní postoj (%)	Indiferentní postoj (%)
Dívky	28	36	36
Chlapci	21	46	33
Celkem	24	41	35

Zdroj: vlastní výzkum

Z výše uvedené tabulky vyplývá, že 28 % (9) dívek má pozitivní postoj vůči americké menšině. Negativní postoj se objevil u 36 % (12) dotazovaných dívek a stejné množství respondentek projevilo vůči americké menšině lhostejnost. U 21 % (7) dotazovaných chlapců se objevil pozitivní postoj vůči Američanům. Negativní postoj byl zaznamenán u 46 % (15) chlapců. U 33 % (11) respondentů byl zjištěn indiferentní vztah k této minoritě. Pozitivní postoj byl tedy zjištěn u 24 % (16) dotazovaných. Reakce při diskusi prozradily, že žáci vnímají kontroverzní zahraniční politiku Američanů jako negativní, což koreluje s 41 % (27) negativních odpovědí v dotazníkovém šetření. 35 % (23) dotázaných má indiferentní postoj vůči americké menšině.

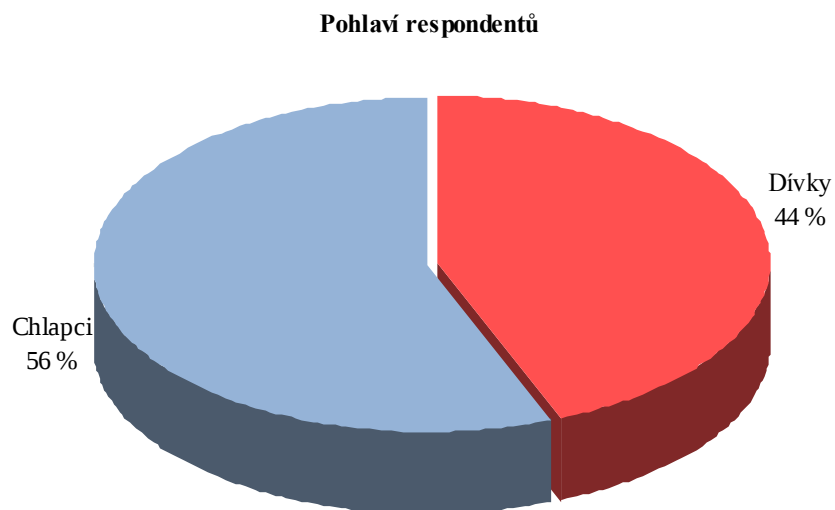
4.2 Žáci 8. tříd (Soubor B)

4.2.1 Identifikační údaje

V první části výsledků předkládám základní identifikační údaje cílového souboru B.

První graf se týká pohlaví respondentů.

Graf 12: Diferenciace respondentů dle pohlaví (v %)

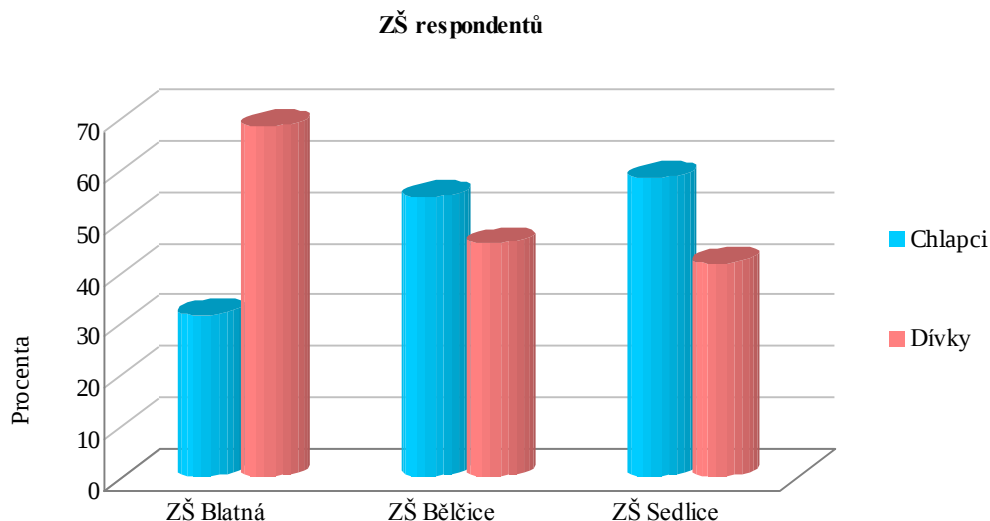

Zdroj: vlastní výzkum

Obě pohlaví byla ve zkoumaném souboru B zastoupena téměř rovnoměrně. Dívek je 44 % (32) a chlapců 56 % (41).

Následující graf zaznamenává procentuální zastoupení chlapců a dívek ve zkoumaných základních školách.

Graf 13: Diferenciace respondentů dle navštěvovaných ZŠ (v %)

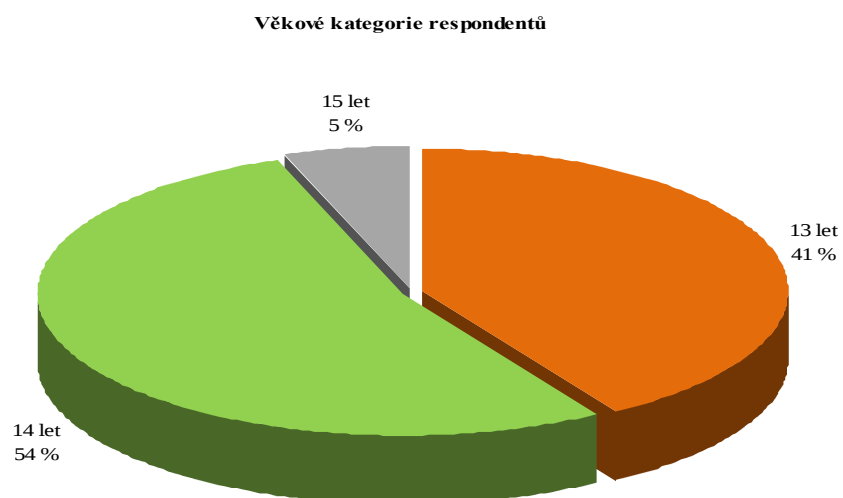
Zdroj: vlastní výzkum

Graf informuje o rozdělení žáků vybraných základních škol podle pohlaví. 8. třídu Základní školy J. A. Komenského v Blatné navštěvuje 32 % (12) chlapců z celkového množství žáků 8. tříd ZŠ J. A. Komenského a 68 % (26) dívek. Na této základní škole tedy převažují dívky. 55 % (6) chlapců a 45 % (5) dívek dochází do 8. třídy Základní školy v Bělčicích. Zde je množství jedinců různého pohlaví vyrovnané. 8. třídu Základní školy v Sedlici navštěvuje 24 dotazovaných, z toho je 58 % (14) chlapců a 42 % (10) dívek. V 8. třídě

ZŠ Sedlice mírně převažují chlapci. Nejvíce žáků navštěvuje 8. třídu Základní školy J. A. Komenského v Blatné (2 paralelní skupiny).

Třetí graf se týká věku respondentů.

Graf 14: Diferenciace respondentů dle věkových kategorií (v %)

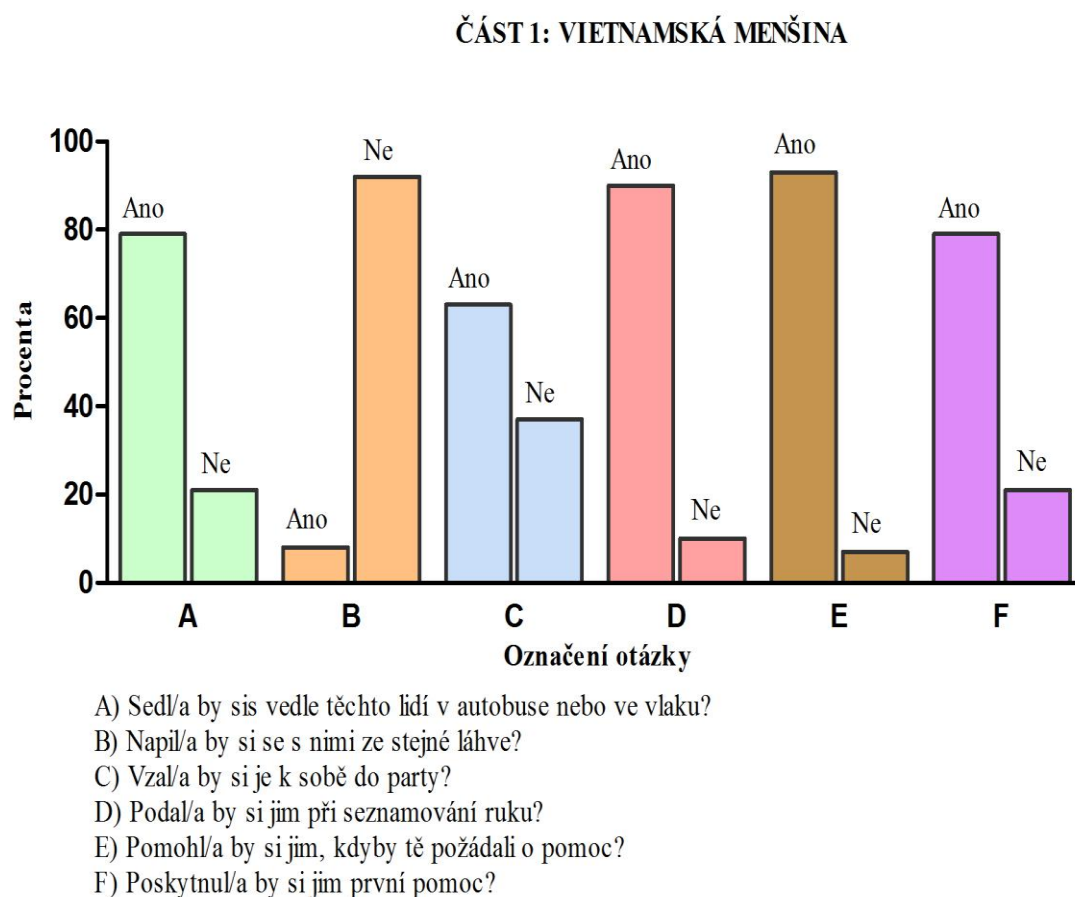
Zdroj: vlastní výzkum

Z výše uvedeného grafu vyplývá, že nejvíce respondentů bylo ve věku 14 let. Tato kategorie zahrnovala 54 % (39) respondentů. Kategorie 13 let představovala 41 % (30) ze všech dotazovaných. Nejméně byli zastoupeni žáci ve věku 15 let, a to 5 % (4) respondentů.

4.2.2 Otázky části 1: Vietnamská menšina

Další otázky se již zabývaly vlastní problematikou Vietnamské menšiny.

Graf 15: Odpovědi respondentů na otázky v části 1 (v %)

Zdroj: vlastní výzkum

Z grafu 15 vyplývá, že z výzkumného souboru B na otázku A (Sedl/a by sis vedle těchto lidí v autobuse nebo ve vlaku?) v části 1 odpovědělo 79 % (58) žáků kladně. Negativní odpověď si vybralo 21 % (15) respondentů. Na otázku B (Napil/a by si se s nimi ze stejné láhve?) z celkového počtu 73 respondentů většina respondentů, přesněji vyjádřeno 92 % (67), uvedla negativní odpověď. Zbývajících 8 % (6) se vyjádřilo pozitivně. U otázky C (Vzal/a

by si je k sobě do party?) odpovědělo 63 % (46) dotazovaných respondentů kladně. Na stejnou otázku odpovědělo 37 % (27) dotazovaných negativně. Na otázku D (Podal/a by si jim při seznamování ruku?) odpovědělo 90 % (66) respondentů pozitivně a jen 10 % (7) se vyjádřilo negativně. Kladně na otázku E (Pomohl/a by si jim, kdyby tě požádali o pomoc?) odpověděla většina respondentů, a to 93 % (68). Zbývajících 7 % (5) odpovědělo negativně. Téměř 4/5, přesněji 79 % (58) dotazovaných na otázku F (Poskytnul/a by si jim první pomoc?) odpovědělo pozitivně. Pětina respondentů, tedy 21 % (15), odpověděla na danou otázku negativně.

Tabulka 9: Odpovědi respondentů na otázky v části 1 s diferenciací dle pohlaví (v %)

Otázky: A: Sedl/a by sis vedle těchto lidí v autobuse nebo ve vlaku?; B: Napil/a by si se s nimi ze stejné láhve?; C: Vzal/a by si je k sobě do party?; D: Podal/a by si jim při seznamování ruku?; E: Pomohl/a by si jim, kdyby tě požádali o pomoc?; F: Poskytnul/a by si jim první pomoc?;

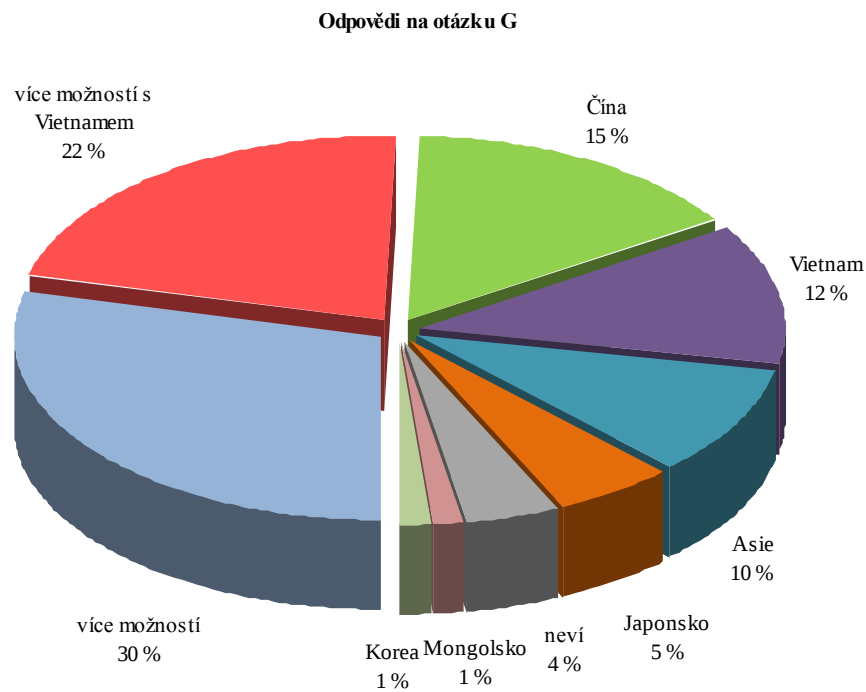
otázka	dívky				chlapci			
	počet		procenta		počet		procenta	
	ano	ne	ano	ne	ano	ne	ano	ne
A	35	6	85	15	23	9	72	28
B	1	40	2	98	5	27	16	84
C	27	14	66	34	19	13	59	41
D	40	1	98	2	26	6	81	19
E	39	2	95	5	29	3	91	9
F	35	6	85	15	23	9	72	28

Zdroj: vlastní výzkum

Tabulka 9 souvisí s výše uvedeným grafem, který informuje o odpovědích respondentů na otázky v části 1. Tabulka doplňuje tuto informaci tím, že diferencuje dané odpovědi podle pohlaví respondentů. Z tabulky vyplývá, že dívky odpovídaly na otázky pozitivně,

pouze na otázku B (Napil/a by si se s nimi ze stejné láhve?) reagovaly negativně. Z výše uvedeného je zřejmé, že chlapci reagovali na většinu otázek také kladně. Výjimkou zde, stejně jako u dívek, byla odpověď na otázku B (Napil/a by si se s nimi ze stejné láhve?).

Graf 16: Odpovědi respondentů části 1 na otázku: „Z jaké země/jakého etnika jsou tyto lidé?“ (v %)

Zdroj: vlastní výzkum

Z výše uvedeného grafu 16 vyplývá, že na otázku, z jaké země/jakého etnika jsou tyto lidé, reagovalo 30 % (25) dotazovaných odpovědí složenou z více možností, u kterých nebyla součástí odpovědi Vietnamská národnost. Nejčastější byla kombinace Japonska a Číny (76 %). 22 % (16) dotazovaných dívek a chlapců odpovědělo na danou otázku více možnostmi a jednou z uvedených možností byl i Vietnam, a to nejčastěji v kombinaci s Čínou (44 %) a Japonskem (38 %). U 15 % (11) dotazovaných se objevila odpověď Čína.

12 % (9) respondentů Vietnam. U 10 % (7) respondentů se objevila odpověď Asie. U 5 % (4) respondentů se objevila odpověď Japonsko. 4 % (3) dotazovaných napsali „nevím“. 1 % (1) dotázaných odpovědělo Korea a Mongolsko.

Tabulka 10: Zhodnocení odpovědí respondentů části 1 na otázku: „Co si o nic myslíš?“ (v %)

Postoje	Pozitivní postoj (%)	Negativní postoj (%)	Indiferentní postoj (%)
Dívky	63	22	15
Chlapci	18	41	41
Celkem	44	30	26

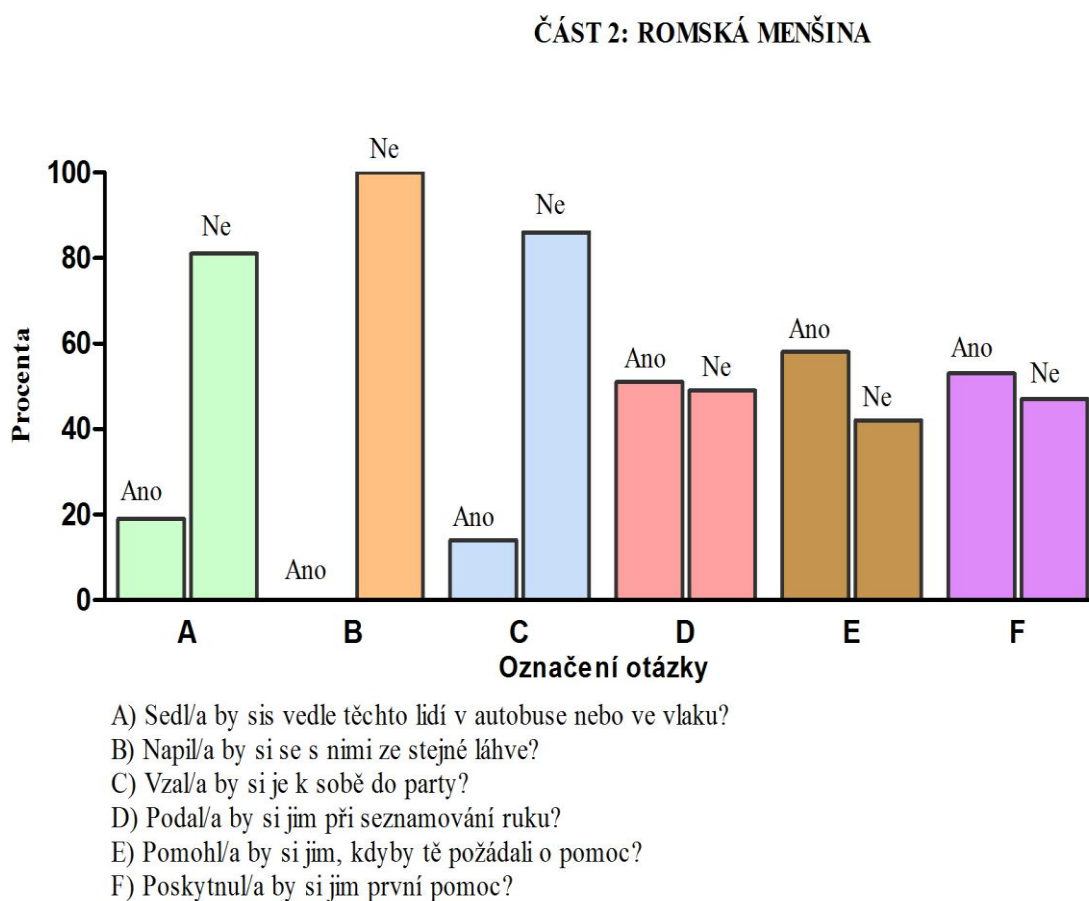
Zdroj: vlastní výzkum

Z tabulky 10 vyplývá, že 63 % (26) dotazovaných dívek má pozitivní názor na vietnamskou menšinu. Negativní postoj byl zjištěn u 22 % (9) dívek a 15 % (6) respondentek má indiferentní postoj vůči studované menšině. U 18 % (6) chlapců se objevil pozitivní náhled na Vietnamce. Negativní názor byl zaznamenán u 41 % (13) respondentů a stejné množství chlapců si nevytvořilo jasný názor na vietnamskou menšinu. Pozitivní postoj byl zjištěn celkem u 44 % (32) respondentů, což může být podmíněno jejich ochotou a veselostí Vietnamců, jak uvedli respondenti v diskusi. Negativní postoj byl zjištěn u 30 % (22) dotazovaných a u 26 % (19) žáků nemá jasný názor na vietnamskou menšinu.

4.2.3 Otázky části 2: Romská menšina

Následující odpovědi respondentů se vztahují k problematice Romů.

Graf 17: Odpovědi respondentů na otázky v části 2 (v %)

Zdroj: vlastní výzkum

Z grafu 47 vyplývá, že na otázku A (Sedl/a by sis vedle těchto lidí v autobuse nebo ve vlaku?) odpovědělo 4/5 dotazovaných, přesněji 81 % (59), kladně. Zbýlá pětina, tedy 19 % (14), odpověděla negativně. Všichni respondenti, tedy 100 % (73), uvedli na otázku B (Napil/a by si se s nimi ze stejné láhve?) negativní odpověď. U otázky C (Vzal/a

by si je k sobě do party?) uvedlo 14 % (10) dotazovaných negativní odpověď a kladně se tedy vyjádřilo 86 % (63) respondentů. Odpovědi na otázku D (Podal/a by si jim při seznamování ruku?) byly téměř vyrovnané – 51 % (37) odpovědělo kladně a 49 % (36) záporně. 58 % (42) dotazovaných uvedlo kladnou odpověď na otázku E (Pomohl/a by si jim, kdyby tě požádali o pomoc?). Oproti tomu 42 % (31) dotazovaných odpovědělo negativně. Na otázku F (Poskytnul/a by si jim první pomoc?) zareagovalo kladně 53 % (39) respondentů a negativně 47 % (34) respondentů.

Tabulka 11: Odpovědi respondentů na otázky v části 2 s diferenciací dle pohlaví (v %)

Otázky: A: Sedl/a by sis vedle těchto lidí v autobuse nebo ve vlaku?; B: Napil/a by si se s nimi ze stejné láhve?; C: Vzal/a by si je k sobě do party?; D: Podal/a by si jim při seznamování ruku?; E: Pomohl/a by si jim, kdyby tě požádali o pomoc?; F: Poskytnul/a by si jim první pomoc?;

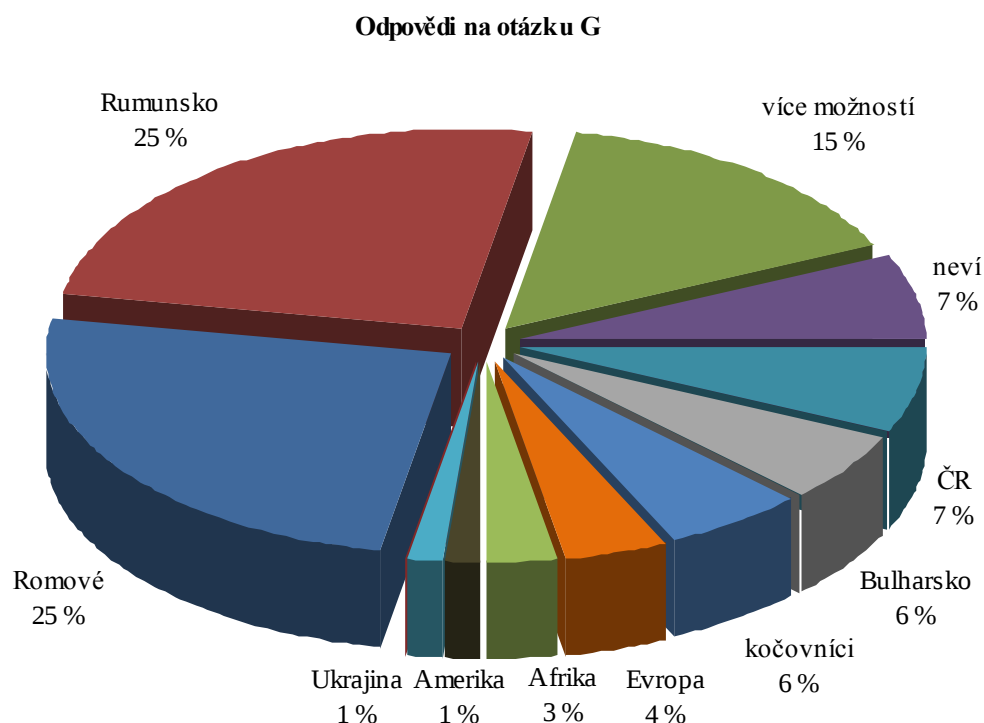
otázka	dívky				chlapci			
	počet		procenta		počet		procenta	
	ano	ne	ano	ne	ano	ne	ano	ne
A	10	31	24	77	4	28	13	87
B	0	41	0	100	0	32	0	100
C	6	35	15	85	4	28	13	87
D	28	13	68	32	9	23	28	72
E	29	12	71	29	13	19	41	59
F	26	15	63	37	13	19	41	59

Zdroj: vlastní výzkum

Tabulka 11 dále upřesňuje informace podané grafem 17 a informuje o odpovědích žáků 8. tříd diferenciovaných podle pohlaví. Odpovědi v této části jsou u dívek a chlapců rozdílné. Z tabulky vyplývá, že dotazované dívky reagovaly na otázky A (Sedl/a by sis vedle těchto lidí v autobuse nebo ve vlaku?), B (Napil/a by si se s nimi ze stejné láhve?)

a C (Vzal/a by si je k sobě do party?) negativně. U otázek D (Podal/a by si jim při seznamování ruku?), E (Pomohl/a by si jim, kdyby tě požádali o pomoc?) a F (Poskytnul/a by si jim první pomoc?) se objevilo více kladných odpovědí. Dotazovaní chlapci odpovídali na všechny otázky většinou negativně.

Graf 18: Odpovědi respondentů v části 2 na otázku: „Z jaké země/jakého etnika jsou tyto lidé?“ (v %)

Zdroj: vlastní výzkum

Na otázku, z jaké země/jakého etnika jsou tyto lidé, odpovědělo 25 % (18) respondentů Romové nebo Rumuni. U 15 % (11) dotázaných se objevila odpověď složená z více možností. V těchto odpovědích však možnost Romové nebyla obsažena. Nejčastější byla kombinace Rumunska a Bulharska (37 %). 7 % (5) dotazovaných napsalo „nevím“. 7 % (5) dotazovaných odpovědělo Česká republika. U 6 % (4) respondentů se objevila odpověď Bulharsko a kočovníci. U 4 % (3) respondentů se objevila poměrně

nespecifikovaná odpověď - Evropa. U 3 % (2) dotazovaných dívek a chlapců se objevila odpověď Afrika. U 1% (1) dotazovaných se objevila odpověď Amerika a Ukrajina.

Tabulka 12: Zhodnocení odpovědí respondentů v části 2 na otázku: „Co si o nic myslíš?“ (v %)

Postoje	Pozitivní postoj (%)	Negativní postoj (%)	Indiferentní postoj (%)
Dívky	7	78	15
Chlapci	22	69	9
Celkem	14	74	12

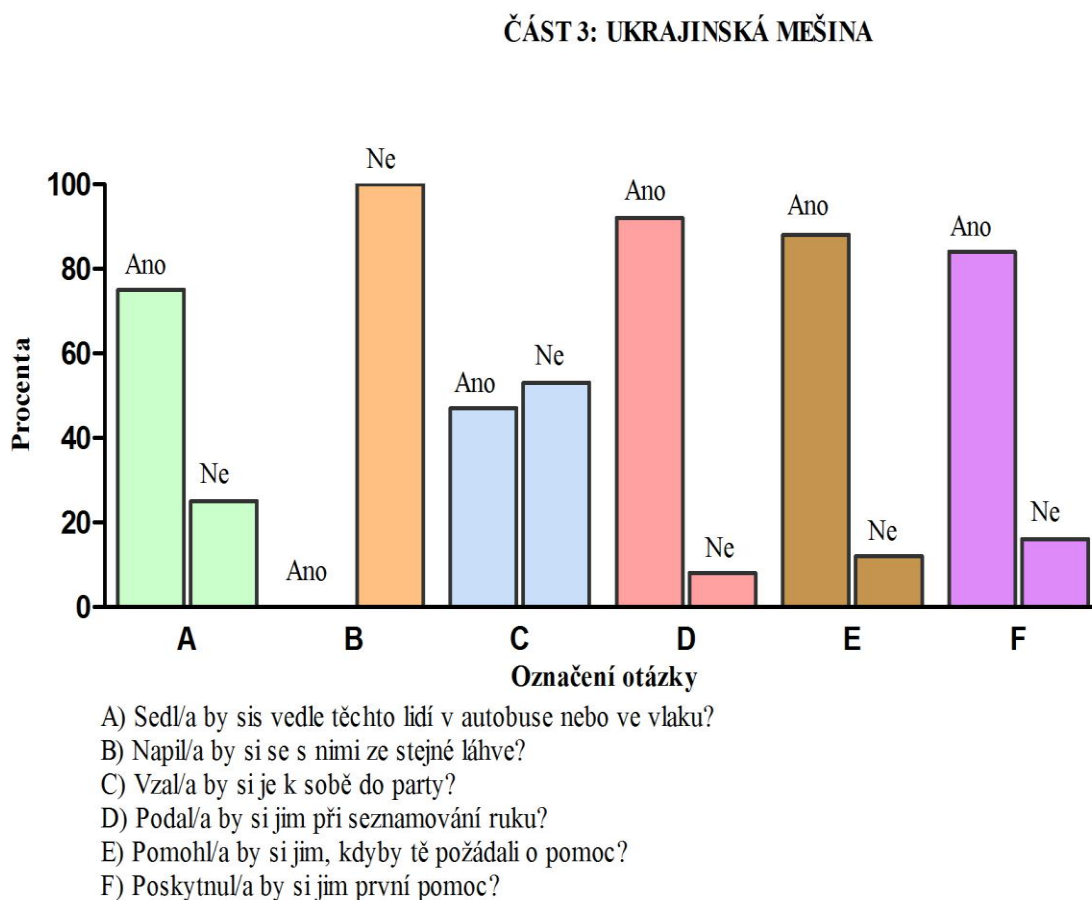
Zdroj: vlastní výzkum

Tabulka 12 informuje o postoji dotazovaných chlapců a dívek k romské menšině. K Romům má pozitivní postoj jen 7 % (3) dotazovaných dívek, negativní postoj má 78 % (32) dotázaných a u 15 % (6) respondentek byl zjištěn indiferentní vztah k této problematice. 22 % (7) chlapců vyjádřilo svůj pozitivní postoj vůči Romům a negativní postoj má 69 % (22) dotazovaných. 9 % (3) respondentů vyjádřilo lhostejnost k danému tématu. 14 % (10) dotazovaných se tedy přiklání k pozitivnímu postoji vůči romské menšině. Vedle toho celých 74 % (54) respondentů má vůči této menšině negativní postoj, což je spojeno s tím, že si žáci myslí, že se nesnaží dostatečně přizpůsobit pravidlům fungující demokratické společnosti (diskuse ve třídě). 12 % (9) respondentů se vyjádřilo k dané problematice lhostejně.

4.2.4 Otázky části 3: Ukrajinská menšina

V této části výsledků předkládám odpovědi dotazovaných dívek a chlapců na otázky vztahující se k problematice ukrajinské menšiny.

Graf 19: Odpovědi respondentů na otázky v části 3 (v %)

Graf 19 informuje o odpovědích na jednotlivé otázky dotazníku. U otázky A (Sedl/a by sis vedle těchto lidí v autobuse nebo ve vlaku?) zvolilo 75 % (55) dotazovaných kladnou odpověď. Na stejnou otázku odpovědělo 25 % (18) respondentů negativně. Žádný z dotazovaných žáků si nezvolil u otázky B (Napil/a by si se s nimi ze stejné láhve?)

kladnou odpověď, všech 100 % (73) dotazovaných žáků si tedy zvolilo negativní odpověď. Na otázku C (Vzal/a by si je k sobě do party?) odpovědělo 47 % (34) respondentů kladnou odpovědí. Téměř stejné množství, přesněji 53 % (39) respondentů, uvedlo negativní odpověď. U otázky D (Podal/a by si jim při seznamování ruku?) uvedlo pozitivní odpověď 92 % (67) dotazovaných žáků a pouze 8 % (6) respondentů uvedlo negativní odpověď. 88 % (64) dotazovaných uvedlo na otázku E (Pomohl/a by si jim, kdyby tě požádali o pomoc?) kladnou odpověď a 12 % (9) respondentů uvedlo negativní odpověď. Na otázku F (Poskytnul/a by si jim první pomoc?) zareagovalo kladně 84 % (61) respondentů a negativně 16 % (12) respondentů.

Tabulka 13: Odpovědi respondentů na otázky v části 3 s diferenciací dle pohlaví (v %)

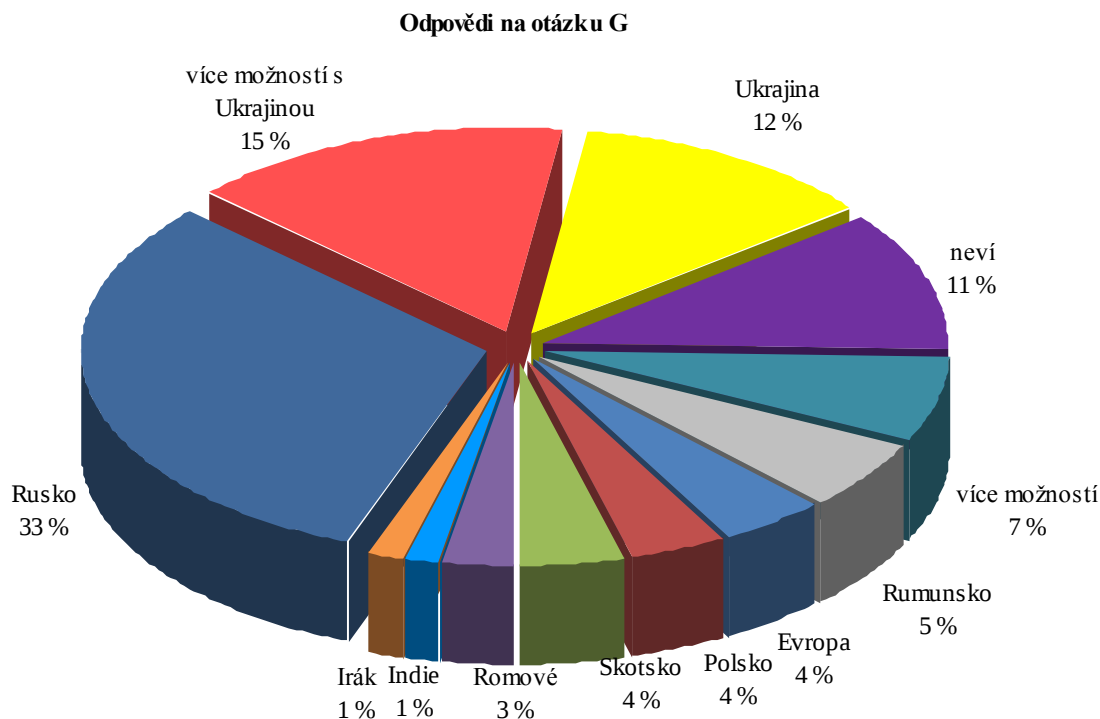
Otázky: A: Sedl/a by sis vedle těchto lidí v autobuse nebo ve vlaku?; B: Napil/a by si se s nimi ze stejné láhve?; C: Vzal/a by si je k sobě do party?; D: Podal/a by si jim při seznamování ruku?; E: Pomohl/a by si jim, kdyby tě požádali o pomoc?; F: Poskytnul/a by si jim první pomoc?;

otázka	dívky				chlapci			
	počet		procenta		počet		procenta	
	ano	ne	ano	ne	ano	ne	ano	ne
A	35	6	85	15	20	12	62	38
B	0	41	0	100	0	32	0	100
C	17	24	41	59	17	15	53	47
D	39	2	95	5	28	4	88	12
E	39	2	95	5	25	7	78	22
F	37	4	90	10	24	8	75	25

Zdroj: vlastní výzkum

Výše uvedená tabulka souvisí s předcházejícím grafem zaznamenávajícím odpovědi respondentů na otázky v části 3. Z tabulky 13 vyplývá, že odpovědi respondentů rozdělených podle pohlaví jsou podobné. Tabulka nás informuje o tom, že dívky odpovídaly na otázky spíše kladně s výjimkou otázek B (Napil/a by si se s nimi ze stejné láhve?) a C (Vzal/a by si je k sobě do party?), na které reagovaly negativně. Z tabulky vyplývá, že chlapci reagovali na otázky vesměs pozitivně. Výjimku tvořila pouze otázka B (Napil/a by si se s nimi ze stejné láhve?).

Graf 20:Odpovědi respondentů v části 3 na otázku: „ Z jaké země/jakého etnika jsou tito lidé? ”(v %)

Zdroj: vlastní výzkum

Na otázku, za jaké země/jakého etnika jsou tito lidé, odpovědělo 33 % (23) respondentů Rusko. 15 % (11) dotazovaných odpovědělo na danou otázku více možnostmi, a to vždy včetně Ukrajiny. Nejčastěji se objevovala kombinace Ukrajiny a Ruska (64 %).

U 7 % (5) dotazovaných se objevila odpověď složená z více možností. V těchto odpovědích však nebyla Ukrajina obsažena. Zde se nejčastěji objevila kombinace Indie a Turecka (40 %) nebo Pákistánu a Ruska (40 %). 12 % (9) dotazovaný odpovědělo Ukrajina. 11 % (8) žáků napsalo „nevím“. U 5 % (4) respondentů se objevila odpověď Rumunsko. 4 % (3) dotazovaný odpověděla Polsko, Skotsko a Evropa. 3 % (2) respondentů reagovala odpovědí Romové. 1 % (1) dotazovaných dívek a chlapců reagovalo odpovědí Indie a také Irák.

Tabulka 14: Zhodnocení odpovědí respondentů v části 3 na otázku: „Co si o nic myslíš?“ (v %)

Postoje	Pozitivní postoj (%)	Negativní postoj (%)	Indiferentní postoj (%)
Dívky	51	17	32
Chlapci	41	25	34
Celkem	47	20	33

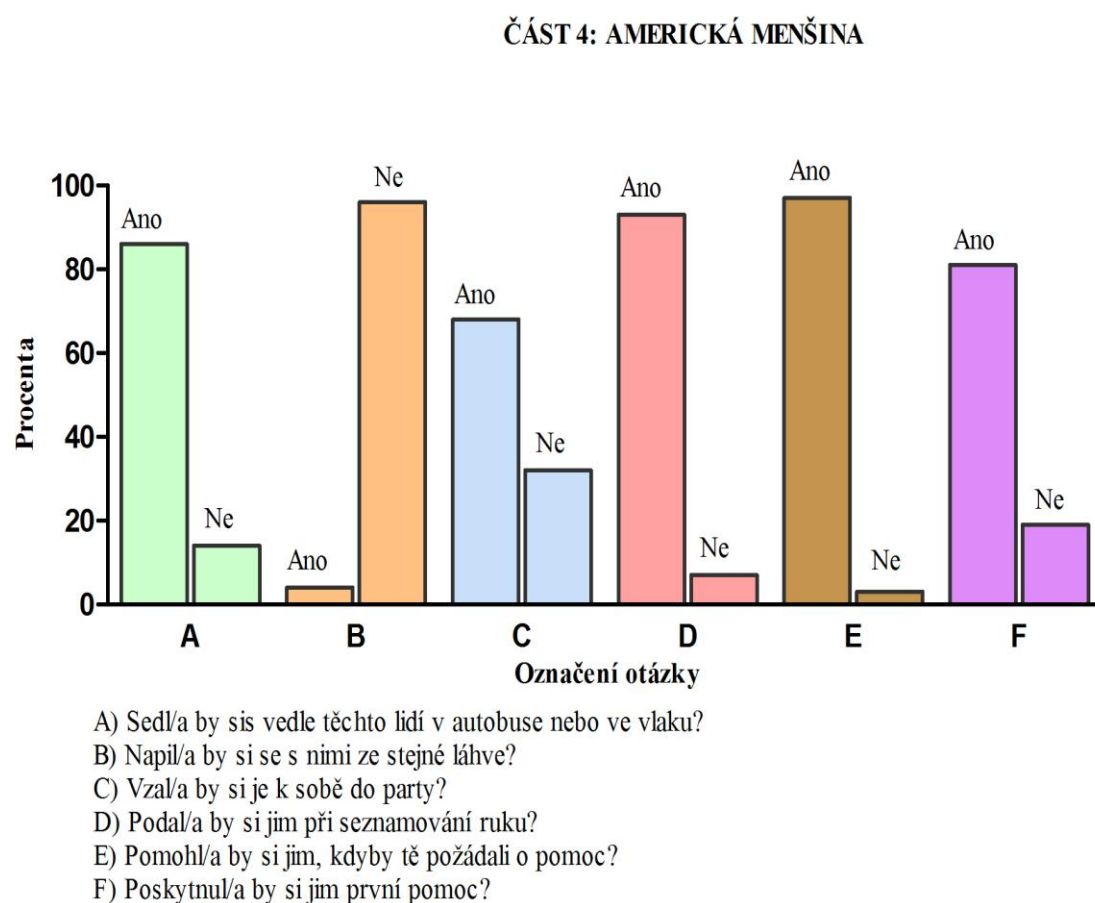
Zdroj: vlastní výzkum

Z tabulky 14 vyplývá, že 51 % (21) dívek má pozitivní postoj vůči ukrajinské menšině. Negativní postoj se objevil u 17 % (7) dotazovaných dívek a indiferentní vztah byl zjištěn u 32 % (13) respondentek. Na ukrajinskou menšinu má pozitivní názor 41 % (13) chlapců, negativní 25 % (8) a 34 % (11) z nich se ukázalo být k dané problematice lhostejných. Daná tabulka informuje také o souhrnných hodnotách. 47 % (34) dotazovaných vykazuje pozitivní, 20 % (15) negativní a 33 % (24) indiferentní postoj vůči ukrajinské menšině. Respondenti jako důvod nezájmu o Ukrajince v diskusi často uváděli, že se s nimi v životě nesetkali.

4.2.5 Otázky části 4: Americká menšina

Následující grafy se týkají problematiky americké menšiny.

Graf 21: Odpovědi respondentů na otázky v části 4 (v %)

Zdroj: vlastní výzkum

Z výše uvedeného vyplývá, že na otázku A (Sedl/a by sis vedle těchto lidí v autobuse nebo ve vlaku?) uvedlo 86 % (63) dotazovaných kladnou odpověď. Zbýlých 14 % (10) uvedlo negativní odpověď. Většina respondentů, přesněji 96 % (70), odpovědělo na otázku B (Napil/a by si se s nimi ze stejné láhve?) negativně. 4 % (3) respondentů odpovědělo

pozitivně. Na otázku C (Vzal/a by si je k sobě do party?) zvolilo kladnou odpověď 68 % (50) dotazovaných a 32 % (23) odpověď negativní. U otázky D (Podal/a by si jim při seznamování ruku?) zvolilo kladnou odpověď 93 % (68) dotazovaných. Na tuto otázku odpovědělo tedy negativně pouhých 7 % (5) respondentů. Kladně se u otázky E (Pomohl/a by si jim, kdyby tě požádali o pomoc?) vyjádřilo 97 % (71) dotazovaných a záporně jen 3 % (2) respondentů. Na otázku F (Poskytnul/a by si jim první pomoc?) z celkového počtu 73 dotazovaných 81 % (59) uvedlo kladnou odpověď. U 11 % (14) respondentů byla zvolena negativní odpověď.

Tabulka 15: Odpovědi respondentů na otázky v části 4 s diferenciací dle pohlaví (v %)

Otázky: A: Sedl/a by sis vedle těchto lidí v autobuse nebo ve vlaku?; B: Napil/a by si se s nimi ze stejné láhve?; C: Vzal/a by si je k sobě do party?; D: Podal/a by si jim při seznamování ruku?; E: Pomohl/a by si jim, kdyby tě požádali o pomoc?; F: Poskytnul/a by si jim první pomoc?;

otázka	dívky				chlapci			
	počet		procenta		počet		procenta	
	ano	ne	ano	ne	ano	ne	ano	ne
A	36	5	88	12	27	5	84	16
B	1	40	2	98	2	30	6	94
C	28	13	68	32	22	10	69	31
D	39	2	95	5	29	3	91	9
E	41	0	100	0	30	2	94	6
F	34	7	83	17	25	7	78	2

Zdroj: vlastní výzkum

Výše uvedená tabulka souvisí s grafem 21, který zaznamenává odpovědi respondentů na otázky v části 4. Z tabulky 15 vyplývá, že jsou odpovědi respondentů, zde rozdělených podle pohlaví, podobné. Dívky odpovídaly na otázky ve většině případů kladně. Výjimkou

byla pouze otázka B (Napil/a by si se s nimi ze stejné láhve?). Dotazovaní chlapci reagovali na otázky pozitivně, s výjimkou otázky B (Napil/a by si se s nimi ze stejné láhve?).

Graf 22: Odpovědi respondentů v části 3 na otázku: „ Z jaké země/jakého etnika jsou tyto lidé? ” (v %)

Zdroj: vlastní výzkum

Z výše uvedeného grafu vyplývá, že na otázku, z jaké země/jakého etnika jsou tyto lidé, reagovala většina respondentů, přesněji 80 % (58), odpovědí Amerika. 10 % (7) dotazovaných odpovědělo na danou otázku více možnostmi, a vždy uvedli kombinaci Ameriky s dalšími možnostmi, z nichž nejčastěji se objevovala Afrika (43 %). 1 dotázaný (1 %) napsal odpověď složenou ze dvou možností, ve které nebyla Americká národnost vůbec zmíněna. Tento žák uvedl kombinaci České a Slovenské republiky. U 5 % (4) respondentů se objevila odpověď Afrika. 4 % (3) dotazovaných napsalo, že „neví”.

Tabulka 16: Zhodnocení odpovědí respondentů v části 4 na otázku: „Co si o nic myslíš?“ (v %)

Postoje	Pozitivní postoj (%)	Negativní postoj (%)	Indiferentní postoj (%)
Dívky	27	44	29
Chlapci	19	53	28
Celkem	23	48	29

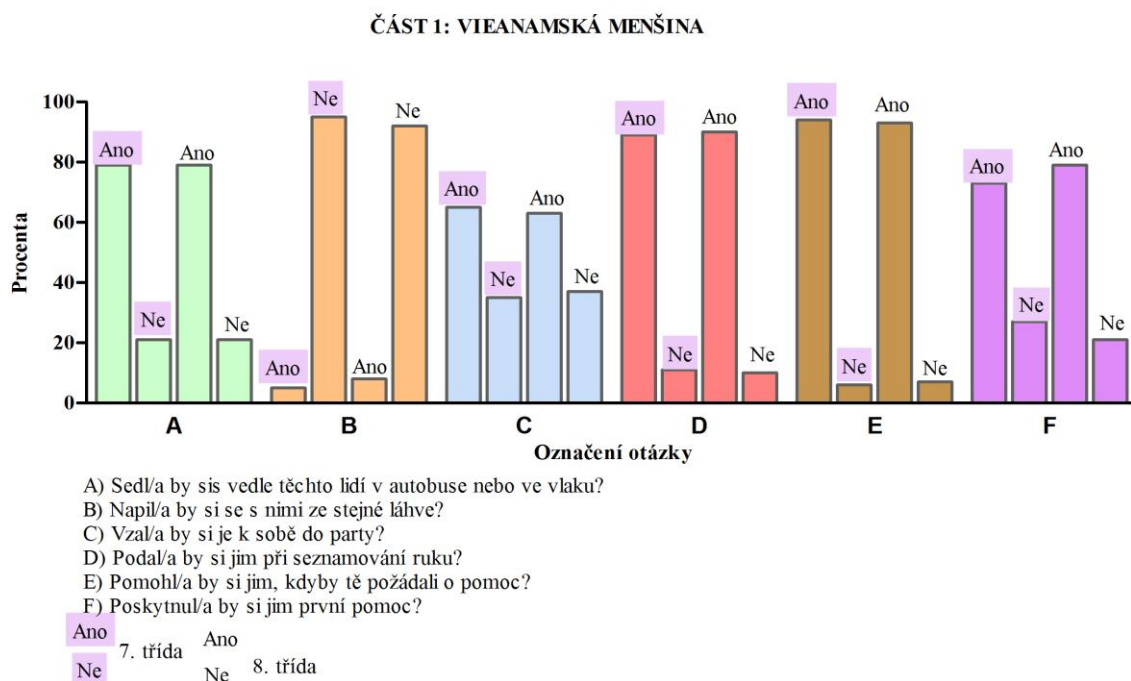
Zdroj: vlastní výzkum

Tabulka 16 informuje o postoji dotazovaných respondentů vůči americké menšině. Vůči Američanům má pozitivní postoj 27 % (11) dívek, negativní 44 % (18) a 29 % (12) respondentek zůstává vůči této skupině v neutrální pozici. U 19 % (6) dotazovaných chlapců byl zjištěn pozitivní postoj. Negativní postoj má 53 % (17) chlapců a 28 % (9) respondentů nezaujímá vůči této skupině žádné osobní stanovisko. Celkem tedy byl pozitivní názor zaznamenán u 23 % (17) respondentů. 48 % (35) má negativní postoj, což je podloženo velmi jasnými argumenty žáků v diskusi vůči obezitě Američanů. 29 % (21) zůstává vůči této skupině neutrální.

4.3 Srovnání odpovědí žáků 7. a 8. tříd.

Následující grafy se týkají srovnání odpovědí respondentů s diferenciací dle navštěvovaného stupně základní školy.

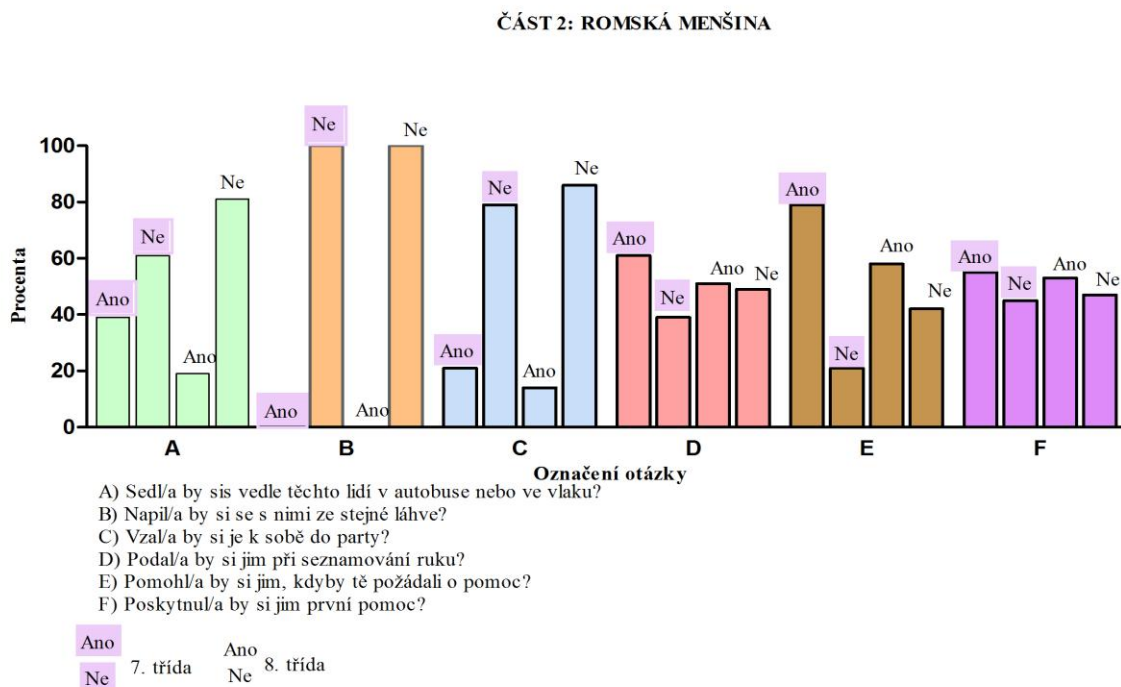
Graf 23: Srovnání odpovědi respondentů 7. a 8. tříd na otázky v části 1 (v %)

Zdroj: vlastní výzkum

Z výše uvedeného grafu vyplývá, že odpovědi žáků 7. tříd vybraných základních škol na otázky v části 1 jsou velmi podobné s odpověďmi žáků 8. tříd.

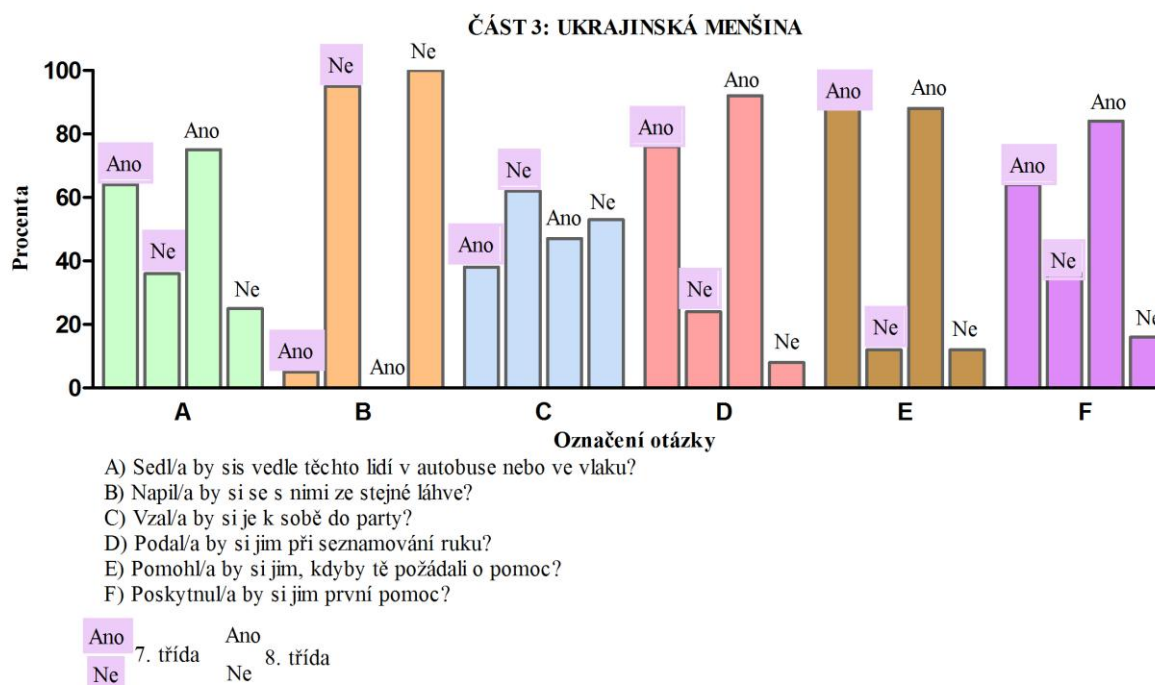
Graf 24: Srovnání odpovědi respondentů 7. a 8. tříd na otázky v části 2 (v %)

Zdroj: vlastní výzkum

Graf 24 srovnává odpovědi žáků 7. a 8. tříd na otázky v části 2. Z daného grafu vyplývá, že jsou odpovědi žáků srovnávaných tříd základní školy podobné. Větší rozdíl byl zaznamenán u otázky A (Sedl/a by sis vedle těchto lidí v autobuse nebo ve vlaku?) a E (Pomohl/a by si jim, kdyby tě požádali o pomoc?), ovšem vždy bylo zaznamenáno větší procento u stejného typu odpovědi tedy u otázky A kladný postoj a u otázky E negativní postoj. Na otázku A odpovědělo v 7. třídách 61 % respondentů negativně, kdežto v 8. třídách bylo zaznamenáno 81 % negativních odpovědí. 79 % kladných odpovědí na otázku E bylo zaznamenáno u žáků 7 tříd, kdežto u žáků 8. tříd se objevilo 58 % kladných odpovědí.

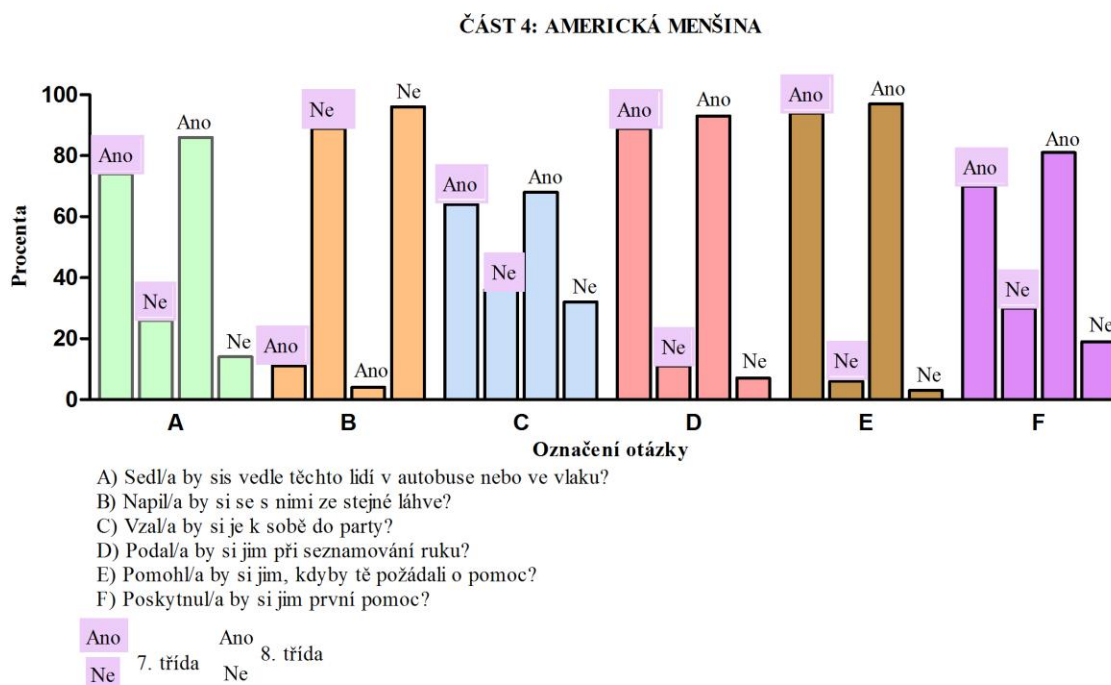
Graf 25: Srovnání odpovědi respondentů 7. a 8. tříd na otázky v části 3 (v %)

Zdroj: vlastní výzkum

Graf 25 porovnává odpovědi žáků 7. a 8. tříd na otázky v části 3. Z grafu vyplývá, že jsou odpovědi s ohledem na navštěvovaný stupeň základní školy podobné. Výjimku tvoří odpověď na otázku F (Poskytnul/a by si jim první pomoc?). U žáků 7. tříd se objevila kladná odpověď v 64 %, kdežto žáci 8. tříd reagovali v 84 % případech pozitivně.

Graf 26: Srovnání odpovědi respondentů 7. a 8. tříd na otázky v části 4 (v %)

Zdroj: vlastní výzkum

Z výše uvedeného grafu vyplývá, že odpovědi dotazovaných 7. a 8. tříd na otázky v části 4 jsou podobné.

4.4 Shrnutí výsledků

Nejvíce negativních postojů bylo zaznamenáno ve vztahu k romské menšině. Romové jsou danou skupinou dotazovaných nejčastěji hodnoceni jako nečistotní, neslušní a sociálně slabí jedinci odmítající práci.

Druhou národností s nejvíce negativními postoji respondentů, byla americká menšina, jež byla označena za nešetřivou, přejídající se a rozmazlenou skupinu bez schopnosti empatie.

Nejvíce pozitivních postojů bylo naopak zaznamenáno u dotazovaných žáků ve vztahu k vietnamské menšině. Vietnamci byli hodnoceni jako usměvaví, milí, hodní, sympatičtí, přátelští, pracovití lidé snažící se o přizpůsobení se naší kultuře.

Neurčitý, neutrální, nezúčastnění až lhostejný postoj se nejvíce projevil ve vztahu k ukrajinské menšině.

Při srovnání odpovědí chlapců a dívek bylo zjištěno, že dívky hodnotí příslušníky etnických a národnostních menšin pozitivněji než chlapci.

S ohledem na navštěvovaný stupeň základní školy jsou získané výsledky podobné. S výjimkou odpovědí na otázky A a E v souvislosti s romskou menšinou. U otázky A reagovalo negativně více žáků 8. tříd než 7. tříd a u otázky E naopak žáci 7. tříd reagovali více pozitivně. Výjimku tvořily také odpovědi na otázku F v souvislosti s ukrajinskou menšinou, kde žáci 7. tříd odpovídali více negativně než žáci 8. tříd.

5 Diskuse

Cílem předložené práce bylo zmapovat postoje žáků 7. a 8. tříd základních škol vůči nejrozšířenějším etnickým a národnostním menšinám v České republice. Na základě získaných výsledků byly na počátku stanovené hypotézy potvrzeny či vyvráceny.

Lidstvo je tvořeno jediným živočišným druhem, Homo sapiens sapiens, neboli člověkem rozumným. Deklarace o rase dále rozlišuje tři základní rasy bílou, negroidní a mongoloidní, které vznikly díky adaptaci na okolní prostředí. Podstatné znaky příslušníků ras jsou stejné a odlišné jen ty méně významné. V historii se můžeme setkat s různým dělením lidské společnosti a bohužel k nejhorším patří diferenciaci spojená s nadřazeností některých skupin - rasismus. V 19. století se dokonce podkladem pro teorii nadřazenosti bílé rasy stává i špatná interpretace Darwinovi teorie. Problematika rasismu vyvrcholila v novodobých dějinách nástupem Adolfa Hitlera (Demjančuk, 2005).

Vzhledem k obecně známému rychlému vývoji a změnám postojů u pubescentů jsem předpokládala, že by výzkum mohl odhalit rozdíl v odpovědích žáků 7. a 8. tříd (Hypotéza 1).

Zpracováním výsledků získaných z dotazníkového šetření bylo zjištěno, že se na Strakonicku u žáků 7. a 8. tříd setkáváme jak s pozitivními tak negativními postoji vůči vybraným minoritám. Souhlasím s názorem Kohoutka (Kohoutek et al, 1998), který tvrdí, že postojům se lidé učí od ostatních lidí a skupin. Ve svém životě se každý z nás přizpůsobuje svému okolí, neboť si přejeme, abychom jím byli přijímáni. Postupně tak dochází k osvojení postojů, které zaujímáme, abychom se cítili být akceptováni, a zapomíná se na to, že bychom měli vycházet z předpokladu, že čím více víme o druhém člověku, tím máme větší sklony chovat k nim empatii (Allport, 2004). Mnoho žáků je ovlivňováno svými rodiči, kamarády a také médii. Pravděpodobně vlivem těchto tlaků převládl i u zkoumaných jedinců negativní postoj k některým skupinám, a to i přes velmi malé procento osobních zkušeností respondentů se zkoumanými minoritami.

Hypotéza 1 nebyla potvrzena. Nebyl nalezen podstatný rozdíl mezi postoji žáků 7. a 8. tříd.

Je dokázáno, že naše tolerance v poslední době roste, ale jedná se zejména o vztah k starým a chudým lidem a homosexuálům, což částečně koresponduje s výsledky bakalářské práce na téma: „Postoje žáků základních škol k vybraným minoritám” (Špičková, 2010). Respondenti by si podle tohoto výzkumu raději vybrali za kamarády Američany nebo Vietnamce, než homosexuály a příslušníky minority EMO. Na druhou stranu upřednostňují právě představitele daných minorit před Ukrajinci a Romy.

Adaptace na přítomnost minorit u nás je sice většinová, ale v poslední době byla zaznamenána tendence poklesu (Potůček et al, 2005). V naší společnosti se o menšinách mluví většinou ve špatném slova smyslu. Velkou měrou se na tom podílí média, která vždy mluví o nich, ale málokdy s nimi. Nedáváme jim šanci k obhajobě důvodů jejich chování, jež může být úzce spjato s problémy s nabýváním státní příslušnosti a také s odmítavým postojem konkrétních lidí, se kterými v průběhu tohoto procesu jednají. Raději se spoléháme na vyjádření odborníků. Měli bychom si uvědomit, že jejich chování je, stejně jako u všech lidí, založené na individuálním charakteru každé osoby, všichni tedy nejsou stejní. Většina jedinců je však stále posuzovaná na základě skupinového členství.

Dále jsem se zabývala tvrzením, že žáci základních škol vykazují negativnější postoje k Romům, než k ostatním studovaným skupinám (Hypotéza 2).

Nejvíce negativních postojů bylo zaznamenáno u chlapců a dívek 8. tříd v souvislosti s romskou minoritou, což souhlasí i s výzkumem agentury NMS (Výzkumná agentura NMS, 2007). Až překvapivé je zjištění, že existují respondenti, kteří by nebyli ochotni poskytnout Romům ani první pomoc. Při hlubším zkoumání důvodů zjištěné averze vůči romské menšině v rámci kvalitativního šetření nebyl nikdo z respondentů schopný specifikovat důvod své nenávisti. Předsudky vycházející z neznalosti, jsou jistě vhodným vysvětlením zjištěných údajů. Z celkového hodnocení vyplývá, že žáci hodnotí Romy jako sociálně slabé jedince s odmítavým postojem ke klasickému způsobu získávání movitého majetku.

Výroční zpráva o stavu lidských práv v České republice (Amnesty international, 2009) potvrzuje, že Romové mají problémy se začleňováním do většinové společnosti. Idea všeobecné harmonie soužití v naší republice tak byla zcela rozmetána. Celostátní averze sklouzává dokonce v některých případech až k extremismu. I přesto, že extremismus nezastávají všichni občané naší země, zodpovědnost padá na všechny (Prchal, 2009). Bohužel vše dochází až do takových krajností, že vina za útoky proti romské minoritě je svalována na Romy samotné. V České republice se dokonce stává, že se v určité společnosti (děti ZŠ, lidé s nižší úrovní vzdělání) jedinec s trvalejším kontaktem s Romy setkává s nepochopením majority.

Musím tedy souhlasit s Gabalem (Gabal, 1999), který mluví o krajně problematickém soužití s Romy, kteří pro nás představují ty „nejcizější cizince“. Je také doloženo, že lidé by byli radši, kdyby příslušníci romské menšiny žili v jiné zemi (Potůček et al, 2004). Studenti se nejvíce obávají odlišného životního stylu a hodnot. Etnická odlišnost kupodivu ovlivňuje jejich postoje nejméně (Sak et Saková, 2004).

Názor většinové dospělé společnosti ovlivňuje především závislost Romů na sociálních dávkách a viditelná neochota začlenit se do běžného života vesnic a měst. V případě sociálních dávek je však důležité podotknout, že toto zjevné zneužívání se děje díky chybnému nastavení systémů přidělování těchto dávek.

V souvislosti s Romy se v nedávné době objevil absurdní požadavek změny v knize Josefa Lady, Kocour Mikeš, kde se o dané minoritě mluví jako o „cikánech“, násilnících a zlodějích koček. Jedna konkrétní kapitola knihy údajně podle části romských sdružení kriminalizuje všechny příslušníky dané minority. Proti tomuto kroku ostře vystupuje Drahomír R. Horváth (mimo jiné editor romského informačního webu) a upozorňuje, že nejde o názor romské menšiny, ale jen několika romských aktivistů. Tento evidentní útok na kulturní národní dědictví českého národa může mít nedozírné následky a zpětné vyžadování politické korektnosti je prostoduché (Horváth, 2010). Měli bychom se spíše soustředit na zlepšení vzájemného soužití a emancipaci Romů.

Hypotéza 2 byla potvrzena. Žáci 7. a 8. tříd základních škol v části 3 vztahující se k romské menšině inklinovaly k negativně laděným odpovědím nejčastěji, a to přes velmi nízké procento osobních zkušeností s jedinci této skupiny.

Dále jsem se zaměřila na potvrzení hypotézy o kopírování postojů široké veřejnosti uváděných v průzkumech veřejného mínění žáky 7. a 8. tříd základních škol (Hypotéza 3).

Nejmenší množství negativních postojů se vyskytovalo v souvislosti s Vietnamci, u kterých bylo v kvalitativním výzkumu zjištěno největší procento osobních zkušeností vybraných respondentů. To potvrzuje skutečnost, že jsou negativní postoje respondentů vůči romské menšině výrazným způsobem ovlivněny předsudky. Při celkovém zhodnocení získaných odpovědí bylo zaznamenáno, že žáci 7. i 8. tříd hodnotí Vietnamce jako pracovitou skupinu se snahou o přizpůsobení se naší kultuře. Projevený pozitivní vztah zkoumaného souboru k této menšině, což kontrastuje s průzkumy veřejného mínění. Je to způsobeno hlavně tím, že žáci nevnímají, na rozdíl od široké veřejnosti, Vietnamce jako konkurenty na pracovním trhu.

Na Ukrajince respondenti většinu nemají vytvořený jasný názor, což je důkazem nejmenších zkušeností dotazovaných s touto skupinou. Z odpovědí v podrobném dotazníku je zřejmé, že dotazovaní vlastně ani nejsou schopni ve svém okolí tuto skupinu registrovat, a to především kvůli tomu, že nejsou nikterak fyzicky odlišní od majoritní společnosti. Respondenti vyjadřují k ukrajinské menšině většinou neurčitý, neutrální, nezúčastnění až lhostejný postoj. Jiné průzkumy mluví spíše o negativním až xenofobním postoji Čechů k Ukrajincům (Potůček et al, 2004). Rozdíl ve vnímání minority cílovou skupinou této práce a názorem široké veřejnosti způsobuje to, že respondenti tohoto výzkumu s Ukrajinci nepřichází do kontaktu.

V souvislosti s Američany byl zjištěn překvapivý negativní postoj vzniklý především díky způsobu stravování této skupiny, který je relativně často zmiňován v médiích a i v dotazníku použitá fotografie připomněla respondentům tento výrazný charakteristický prvek. Nalezený výsledek kontrastuje s výzkumem agentury STEM,

ve kterém vyjádřili Češi pozitivní vztah k tomuto národu (Nachtmann, 2010). Dotazovaní vnímají velký kontrast mezi skutečným obrazem Američanů ve světě a jejich snaze o úpravu vlastního mezinárodního profilu. Na jednu stranu propagují krásu a štíhlost na druhou stranu se jedná o jednu z nejobéznějších populací na světě. Otázkou zůstává, do jaké míry by ovlivnil tento postoj chování respondentů k Američanům, protože z výsledků také vyplývá, že se s nimi naprostá většina respondentů zatím nepotkala. I přesto, že většina respondentů na otázku „Vzal/a by si je k sobě do party?“ opověděla v souvislosti s americkou minoritou pozitivně, v otevřené otázce „Co si o nich myslíš?“ vyjadřovali spíše negativní postoje vůči dané menšině. Dokazuje to, že dívky a chlapci jsou schopni vyjádřit svůj názor na skupinu jako celek a zároveň si uvědomit problematiku spojenou s jednotlivými zástupci dané menšiny. Názor žáků byl ovlivněn především medializovaným životním stylem Američanů.

K romské menšině, jak již bylo dříve zmíněno, zaujímají respondenti stejně negativní postoj jako široká veřejnost. Hypotéza 3 nebyla zcela vyvrácena.

Je zajímavé, že na otázku B téměř všichni dotazovaní ve všech částech odpovídali negativně, tedy nenapili by se se zástupci daných minorit ze stejné láhve. Takto negativní postoj souvisí spíše než s problematikou minorit s hygienickými návyky dotazovaných.

Vzhledem k obecné povinnosti občanů poskytnout první pomoc je zarážející i výsledek u otázky F, ve které byli respondenti dotazováni na to, zda by byli ochotní poskytnout první pomoc jedincům daných minorit. V tomto případě je každá negativní odpověď alarmující a poznámka některých respondentů, že ani nevědí, jak první pomoc poskytnout vypovídá o velmi významných nedostatcích ve vzdělání respondentů.

V neposlední řadě jsem ve svém výzkumu také předpokládala, že dívky cílových souborů vykazují pozitivnější postoje vůči etnickým a národnostním menšinám než chlapci (Hypotéza 4).

V provedeném výzkumu se ukázalo, že dívky ve srovnání s chlapci vykazují více pozitivních názorů na dané minority, což souhlasí s výzkumem MNS (Výzkumná agentura NMS, 2007). Dívky se snaží většinou zůstat uznávanými ve srovnání s chlapci, a proto

potlačují své negativní postoje (Kubančíková, 2007). Navíc z výzkumu jasně vyplývá, že dívky ví o daných minoritách více než chlapci. Toto zjištění lze například doložit více správnými odpověďmi dívek na otázku „Z jaké země/jakého etnika jsou tito lidé? “. Dívky tak potvrdily teorii o tom, že čím více víme o druhých, tím máme větší sklony chovat k nim empatii. Hypotéza 4 byla potvrzena, neboť dívky opravdu inklinovaly ke kladným odpovědím mnohem častěji než chlapci.

Problematika etnických a národnostních menšin je v České republice již dlouhou dobu diskutovaným tématem. Mezi nejvíce problematické minority patří Romové, což potvrdil i tento výzkum. K příslušníkům jiných etnických či národnostních menšin se obecně pozitivněji staví vysokoškolsky vzdělaní lidé a věřící. Naproti tomu negativnější vztah k minoritám vyjadřují lidé s nižšími příjmy a životní úrovní, kteří zároveň požadují, co největší přizpůsobení se ze strany cizinců (Procházková, 2006). Jsou také patrné určité generační posuny. Generace vnuků se v poslední době stále méně ztotožňuje s názory a postoji svých prarodičů. Mladší generace se odklání od zdůrazňovaných postojů starší generace a přiklání se ve vztahu k etnickým a národnostním minoritám k větší otevřenosti a vstřícnosti (Bittnerová et Moravcová, 2006).

6 Závěr

Bakalářská práce s názvem „Postoje vůči etnickým a národnostním menšinám” poukazuje na problematiku vztahu žáků 7. a 8. tříd základních škol vůči vybraným etnickým a národnostním minoritám (Vietnamci, Romové, Ukrajinci a Američanů).

Prvním cílem práce bylo zmapovat postoje žáků 7. a 8. tříd základních škol vůči etnickým a národnostním menšinám v České republice se zaměřením na minoritu Romů, Vietnamců, Ukrajinců a Američanů. Druhým cílem práce bylo porovnat postoje dotazovaných dívek a chlapců k vybraným minoritám. V souvislosti s danými cíli mé práce byly stanoveny čtyři hypotézy, z nichž jen některé byly potvrzeny. Zjistila jsem, že vzhledem k vývoji a změnám postojů u pubescentů se neobjevuje podstatný rozdíl v odpovědích mezi žáky 7. a 8. tříd. Žáci základních škol vykazují negativnější postoje k Romům, než k ostatním popisovaným skupinám. Postoje žáků 7. a 8. tříd základních škol vůči minoritám částečně kopírují postoje široké veřejnosti uváděné v průzkumech veřejného mínění. Dívky cílového souboru vykazují pozitivnější postoje vůči etnickým a národnostním menšinám. Stanovené cíle bakalářské práce byly splněny.

Příslušníci minorit, se bohužel stále setkávají s chováním s rasistickým podtextem vycházejícím především z neznalosti souvislostí v životě daných menšin. Z tohoto důvodu by bylo velmi zajímavé a přínosné pro společnost zařadit na základní školy program multikulturní výchovy. Problémy spojené s rasovou nenávistí objevující se již u dětí školního věku by bylo pravděpodobně možné eliminovat právě multikulturní výchovou. Práce s dětmi jak většinové populace, tak minorit v rámci tohoto vzdělávacího programu je však složitý úkol, protože výsledky takového rozsáhlého projektu by se neprojevíly okamžitě. Avšak v případě úspěchu by mohly být položeny základy pro fungování společnosti bez předsudků a rasismu. Tato idea je však za aktuálních podmínek jen těžko představitelná a v čisté podobě pravděpodobně neuskutečnitelná. Přesto zde existuje určitá naděje, že by mohlo cíleným ovlivňováním žáků základní školy vzniknout prostředí s tolerantnějším přístupem založeným na reálných zkušenostech jedinců. I výsledky mého

výzkumu dokazují, že pozitivní vztah studovaného souboru žáků se objevuje právě u skupiny, se kterou mají respondenti největší osobní zkušenost.

Věřím, že výsledky sociologického výzkumu provedeného v rámci této bakalářské práce budou přínosným zdrojem informací pro studenty i případné další zájemce o tuto aktuální problematiku.

7 Seznam použitých zdrojů

1. ALLPORT, G. *O povaze předsudků*. 1. vyd. Praha: Prostor, 2004. 574 s. ISBN 80-7260-125-3.
2. Amnesty international. *Výroční zpráva o stavu lidských práv v ČR*. [online]. 2009 [cit. 16. 4. 2010]. Dostupné z: <<http://www.amnesty.cz/vyrocnizprava2009/>>.
3. Bittnerová, D., Moravcová, M. eds. 2006. *Etnické komunity v české společnosti*. 1. vyd. Praha: ERMAT, 2006. 411s. ISBN 80-93086-7-8.
4. BITTNEROVÁ, D., MORAVCOVÁ, M., et al. *Kdo jsem a kam patřím?: identita národních menšin a komunit na území České republiky*. 1. vyd. Praha: Sofis, 2005. 460 s. ISBN 80-902785-8-2.
5. BLAFKOVÁ, M. *Specifika života vietnamské komunity v ČR*. [online]. 2009 [cit. 16. 2. 2010]. Dostupné z: <<http://www.e-polis.cz/nezarazene-clanky/343-specifika-zivota-vietnamske-komunity-v-cr.html>>.
6. BOLDIŠ, P. *Bibliografické citace dokumentu podle ČSN ISO 690 a ČSN ISO 690-2: Část 1 – Citace: metodika a obecná pravidla. Verze 3.3*. [on line]. 2006 [cit. 11. 12. 2009]. Dostupné z: <<http://www.boldis.cz/citace/citace1.pdf>>.
7. BOLDIŠ, P. *Bibliografická citace dokumentu podle ČSN ISO 690 a ČSN ISO 690-2: Část 2: Modely a příklady citací u jednotlivých typů dokumentů. Verze 3.1*. [online]. 2006 [cit. 11. 12. 2009]. Dostupné z: <<http://www.boldis.cz/citace/citace2.pdf>>.
8. Český statistický úřad. *Lidé a společnost. Cizinci v ČR. Počet cizinců v ČR. Datové údaje. Cizinci v ČR- bez azylantů. Měsíční údaje: T01 Cizinci podle pobytu, pohlaví a státního občanství*. [online]. 2009 [cit. 18. 2. 2010]. Dostupné z: <http://www.czso.cz/csu/cizinci.nsf/tabulky/ciz_pocet_cizincu-001>.
9. Člověk v tísní. *Efektivní komunikace v interkulturním prostředí. Praktická příručka pro pracovníky úřadu práce*. [online]. 2006 [cit. 7. 3. 2010]. Dostupné z: <http://www.epolis.cz/download/pdf/publications_12_1.pdf>.

10. Člověk v tísní. 5.1. *Vietnamci*. [online]. 2002 [cit. 7. 3. 2010]. Dostupné z:<<http://www.pf.jcu.cz/stru/katedry/pgps/ikvz/podkapitoly/b05cizinci/b0501vietnamci.pdf>>.
11. ČT 24. *Historický magazín: Naši krajané v USA a vznik samostatného Československa*. [online]. 2008. [cit. 18. 2. 2010]. Dostupné z:<<http://www.ct24.cz/extove-prepisy/historicky-magazin/32178-nasi-krajane-v-usa-a-vzniksamostatneho-ceskoslovenska/>>.
12. DAVIDOVÁ, E. *Právní postavení Romů v zemích Evropské unie*. 1. vyd. Praha: Triton, 2005. 156 s. ISBN 80-7254-727-5.
13. DEMJANČUK, N. *Vzdělávání a extremismus*. 1. vyd. Praha: Epoque, 2005. 136 s. ISBN 80-86328-83-x.
14. DOBEŠ, P., et al. *Romové dějiny a kultura*. [online]. 2010 [cit. 11. 3. 2010]. Dostupné z: <http://www.gymrce.cz/romove/index.php?akce=prichod_romu_do_ceskych_zemi>.
15. FAULOVÁ, S. *Xenofobi průvodce Američané*. 1. vyd. Praha: NAKLADATELSTVÍ XZY, 2009. 109 s. ISBN 978-80-738-156-6.
16. GABAL, I., et al. *Etnické menšiny ve střední Evropě: konflikt nebo integrace*. 1. vyd. Praha: G plus G, 1999. 341 s. ISBN 80-86103-23-4.
17. HAVLÍK, R. *Postoje k cizincům a menšinám ve světle sociologického výzkumu*. [online]. 2007 [cit. 11. 3. 2010]. Dostupné z: <<http://userweb.pedf.cuni.cz/paideia/download/havlik.pdf>>.
18. HAYESOVÁ, N. *Základy sociální psychologie*. 4. vyd. Praha: Portál, 2007. 165 s. ISBN 978-80-7367-283-6.
19. HORVÁT, D. R. *Kauza kocour Mikeš*. [online]. 2010 [cit. 16. 4. 2010]. Dostupné z: <<http://blog.aktualne.centrum.cz/blogy/drahomir-radek-horvath.php?itemid=9536>> Drahomír Radek Horváth, 2010>.
20. HORVÁTHOVÁ, J. *Kapitoly z dějin Romů*. Praha:NLN nakladatelství Lidové noviny, 2002. 84 s. ISBN 80-7106-614-1.

21. HOUŠKOVÁ, L. *Za porušení Schengenu bylo už z ČR*. [online]. 2008 [cit. 11. 3. 2010]. Dostupné z: < <http://www.novinky.cz/domaci/133408-zaporuseni-schengenu-bylo-uz-z-cr-vyhosteno-306-lidi.html>>.
22. HUMINGTON, S. P.: *Kam kráčíš Ameriko? Krize americké identity*. 1. vyd. Praha: Rybka Publisher, 2005. 424 s. ISBN 80-86182-87-8.
23. HUNTINGTON, S. P.: *Střet civilizací. Boj kultur a proměna světového řádu*. 1. vyd. Praha: Rybka Publishers, 2001. 448 s. ISBN 80-86182-49-5.
24. JANKOVSKÝ, J. *Etika pro pomáhající profese*. 1.vyd. Praha: Triton, 2003. 224 s. ISBN 80-7254-329-6.
25. KALAFKA, M. *Orbion*. [online]. 2009 [cit. 2. 11. 2009]. Dostupné z: <<http://ukrajina.orbion.cz>>.
26. KOCOUREK, J. *Vietnamci v ČR* [online]. 2005 [cit. 16. 2. 2010]. Dostupné z: <<http://www.socioweb.cz/index.php?disp=temata&shw=199&lst=10> .
27. KOCOURKOVÁ, J. *Jiný kraj, jiný mrav. Jak se chovat v cizině*. 1. vyd. Praha: Olympia, 2003. 166 s. ISBN 80-7033-774-5.
28. KOHOUTEK, R. a kol. *Základy sociální psychologie*. 1. vyd. Brno: CERM, 1998. 180 s. ISBN 80-7204-064-2.
29. KOZLOVÁ, L., KUBELOVÁ, V. *Jak psát bakalářskou a diplomovou práci*. 1. vyd. České Budějovice: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Zdravotně sociální fakulta, 2008. 56 s. ISBN: 978-80-7394-112-3.
30. KRBILCHOVÁ, J. Víme, co si o nás Američané myslí?. *Lidé města*. Č. 3, 2002, Praha Sofis, s 206-209.
31. KUBANČÍKOVÁ, L. *Co mě zajímá- psychologie*. [online]. 2007 [cit. 22. 4. 2010]. Dostupné z: <<http://prouzitek.webgarden.cz/psychologie/novy-prispevek-26.html>>.
32. LAMMELOVÁ, Z. *Ukrajinská kulturní identita. Mezikulturní dialog*. [online]. 2009 [cit. 2. 11. 2009]. Dostupné z:<<http://www.mezikulturnidialog.cz/ukrajinska-kulturni-identita.html>>.

33. LANGEMEIER, J., KREJČÍŘOVÁ D. *Vývojová psychologie*. 2. vyd. Praha: Grada, 2006. 368 s. ISBN 80-247-1284-9.
34. LAŠEK, J. *Sociální psychologie II*. 1. vyd. Hradec Králové: Gaudeamus, 2006. 142 s. ISBN 80-7041-907-5.
35. LEONTIYEVA, Y. *Ukrajinci v ČR*. [online]. 2005 [cit. 6. 3. 2010]. Dostupné z: <<http://www.socioweb.cz/index.php?disp=temata&shw=200&lst=111>>.
36. LHOTKA, P. *Romové v České republice po roce 1989*. [online]. 2006.[cit 4 3. 2010]. Dostupné z: <<http://skola.romea.cz/cz/index.php?id=historie/14>>.
37. LIVINSKÝ, O. *Člověk v tísní* [online]. 2006 [cit. 2. 11. 2009]. Dostupné z: <<http://www.clovekvtisni.cz/index2.php?id=143&idArt=625>>.
38. MANUŠ, E. *Jdeme dlouhou cestou: Odkud jsme? Kdo jsme? Kam jdeme?* 1.vyd. Praha: Arbor vitae, 1998. 279 s. ISBN 80-901964-5-4.
39. MATOUŠEK, O. *Slovník sociální práce*. 1. vyd. Praha: Portál, 2003. 287 s. ISBN 80-7178-549-0.
40. MAŤOVKA, M. *Turismo* [online]. 2008 [cit. 2. 11. 2009]. Dostupné z: <<http://www.turismo.cz/ukrajina/>>.
41. MORAVCOVÁ, M. Američané. Legenda dětí konce 20. století. *Lidé města*. Č. 7., 2002, Praha: Sofis, s. 41 - 73.
42. MORAVCOVÁ, M. Postavení národnostních menšin. [online] 2009 [cit. 23. 4. 2010]. Dostupné z: <http://www.fhs.cuni.cz/kos/kos_soubory/moravcova_o_postaveni_narodnostnich_mensin.doc>.
43. NACHTMANN, F. *Češi mají rádi sami sebe, následují Slováci a Francouzi*. [online]. 2010 [cit. 7. 4. 2010]. Dostupné z : <<http://web.volny.cz/noviny/zdomova/clanek/~volny/IDC/126575/cesi-maji-nejradeji-sami-sebe-nasleduji-slovaci-a-francouzi.html>>.
44. NAKONEČNÝ, M. *Encyklopedie obecné psychologie*. 1. vyd. Praha: Academia, 2002. 438 s. ISBN 80-200-0625-7.

45. NAKONEČNÝ, M. *Psychologie osobnosti*. 1. vyd. Praha: Academia, 2009. 624 s. ISBN 978-80-200-1680-5.
46. NAKONEČNÝ, M. *Sociální psychologie*. 1. vyd. Praha: Academia, 1999. 287 s. ISBN 80-200-0690-7.
47. PARAFIANOWICZ, H. Americký mýtus a amerikanizace Československa po první světové válce. *Lidé města*, č. 9., 2003, Praha: Sofis, s. 12-29.
48. POTŮČEK, M. et al. *Jak jsme na tom. A co dál? - Strategický audit České republiky*. 1. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství, 2005. 211s. ISBN 80-86429-45-8.
49. POTŮČEK, M., MACHONIN, P., PRUDKÝ, P. *Mechanismy sociální soudržnosti, stratifikace a role sociálního státu: výzkumný projekt Va V - ZVZ MS6-2 zadáný Ministerstvem práce a sociálních věcí*. 1. vyd. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2004. 223 s. ISBN 80-86552-86-1.
50. PRCHAL, P. *Téma týdne: Anticiganismus v Čechách*. [online]. 2009[cit. 16. 4. 2010]. Dostupné z: <<http://www.studenta.cz/magazin/article/105/tema-tydne-anticiganismus-v-cechach>>.
51. PROCHÁZKOVÁ, K. *Vztah k jiným národnostem I*. [online]. 2006 [cit. 16. 4. 2010]. Dostupné z: <http://www.cvvm.cas.cz/upl/zpravy/100637s_ov70108.pdf>.
52. PŘÍHODA, V. *Ontogeneze lidské psychiky: I, Vývoj člověka do patnácti let*. 2. nez. vyd. Praha: SPN, 1967. 231 s. ISBN neuvedeno.
53. RAJČINEC, V. *Dům národních menšin*. [online]. 2009 [cit. 2. 11. 2009]. Dostupné z: <http://www.dnm-praha.eu/ukr.html>>.
54. SAK, P., SAKOVÁ, K. *Mládež na křižovatce*. 1. vyd. Praha: Svoboda Servis, 2004. 204 s. ISBN 80-86320-33-2.
55. SAUL, K. *Psychologie*. 1. vyd. Brno: Computer Press, 2007. 771 s. ISBN 978-80-251-1716-3.
56. ŠATAVA, L. *Jazyk a identita etnických menšin: možnosti zachování a revitalizace*. 2. vyd. Praha: Slon, 2009. 215 s. ISBN 978-80-86429-83-0.

57. ŠIŠKOVÁ, T. *Menšiny a migranti v České republice*. 1.vyd. Praha: Portál, 2001. 188 s. ISBN 80-7178-648-9.
58. ŠPIČKOVÁ, H. *Postoje žáků základních škol k vybraným minoritám: bakalářská práce*. České Budějovice: Fakulta sociální práce a sociální politiky, 2010. 72 s. 18 s. příloh.
59. VÁGNEROVÁ, M. *Základy psychologie*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2004. 356 s. ISBN 80-246-0841-3.
60. Vláda České republiky. [online]. 2006 [cit. 3. 3. 2010]. Dostupné z : <<http://www.vlada.cz/scripts/detail.php?id=1614>>.
61. Výzkumná agentura NMS. *Závěrečná zpráva z kvantitativního výzkumu: Rovnost je cool!* [online]. 2007 [cit. 11. 3. 2010]. Dostupné z: < <http://www.clovekvtisni.cz/download/pdf/106.pdf>>.
62. WERNER, C. *Cikáni*. 1. vyd. Praha: Slon, 2009. 61 s. ISBN 978-80-7419-008-7.

8 Klíčová slova

Etnické menšiny

Národnostní menšiny

Postoje

Pubescence

9 Přílohy

Příloha 1

Dotazník

Příloha 1:

Věk:.....

Třída.....

Pohlaví: muž - žena

Obrázek č.1

Zdroj: AUTOR NEUVEDEN. [online]. 2008 [cit. 2. 11. 2009].
Dostupné z: <http://www.lidovky.cz/vietnamci-skupuji-obchody-v-cesku-dro/ln_ekonomika.asp?c=A080908_101054_ln_ekonomika_h1>

Zdroj: AUTOR NEUVEDEN. [online]. 2009 [cit. 2. 11. 2009]. Dostupné z:
<<http://pravyblog.blog.cz/0905/proc-mohou-vietnamci-co-nemohou-romove>>

A) Sedl/a by sis vedle těchto lidí v autobuse nebo ve vlaku?

Ano - Ne

B) Napil/a by si se s nimi ze stejné láhve?

Ano - Ne

C) Vzal/a by si je k sobě do party?

Ano - Ne

D) Podal/a by si jim při seznamování ruku?

Ano - Ne

E) Pomohl/a by si jim, kdyby tě požádali o pomoc?

Ano - Ne

F) Poskytnul/a by si jim první pomoc?

Ano - Ne

G) Z jaké země/jakého etnika jsou tito lidé? (vypiš).....

H) Co si o nich myslíš? (napiš dvě, tři věty)

Obrázek č.2

Zdroj: Regiony 24. [online]. 2007 [cit. 2. 11. 2009]. Dostupné z: http://data.regiony24.cz/foto/clanky/stare/270508_romove.jpg

Zdroj: JAROŠ, M. [online]. 2007 [cit. 2. 11. 2009]. Dostupné z: http://mm.denik.cz/1/0f/romove_zeny_ilustrace_denik_clanek_solo.j g

A) Sedl/a by sis vedle těchto lidí v autobuse nebo ve vlaku?

Ano - Ne

B) Napil/a by si se s nimi ze stejné láhve?

Ano - Ne

C) Vzal/a by si je k sobě do party?

Ano - Ne

D) Podal/a by si jim při seznamování ruku?

Ano - Ne

E) Pomohl/a by si jim, kdyby tě požádali o pomoc?

Ano - Ne

F) Poskytnul/a by si jim první pomoc?

Ano - Ne

G) Z jaké země/jakého etnika jsou tito lidé? (vypiš).....

H) Co si o nich myslíš? (napiš dvě, tři věty)

Obrázek č. 3

Zdroj: HORSINKA, A.[online]. 2008 [cit. 2. 11. 2009]. Dostupné z: <http://svitavsky.denik.cz/nazory_region/lekari-z-afriky-na-salech-litomyslske-20080409.html>

Zdroj: AUTOR NEUVEDEN. [online]. 2008 [cit. 2. 11. 2009]. Dostupné z: <<http://www.clovekvitisni.cz/index2.php?id=143&idArt=625>>

A) Sedl/a by sis vedle těchto lidí v autobuse nebo ve vlaku?

Ano - Ne

B) Napil/a by si se s nimi ze stejné láhve?

Ano - Ne

C) Vzal/a by si je k sobě do party?

Ano - Ne

D) Podal/a by si jim při seznamování ruku?

Ano - Ne

E) Pomohl/a by si jim, kdyby tě požádali o pomoc?

Ano - Ne

F) Poskytnul/a by si jim první pomoc?

Ano - Ne

G) Z jaké země/jakého etnika jsou tyto lidé? (vypiš).....

H) Co si o nich myslíš? (napíš dvě, tři věty)

Obrázek č. 4

Zdroj: AUTOR NEUVEDEN. [online]. 2008 [cit. 2. 11. 2009].
Dostupné z: <<http://h8edereich.files.wordpress.com/2009/10/svet-konzumu.jpg>>

Zdroj: AUTOR NEUVEDEN. [online]. 2008 [cit. 2. 11. 2009]. Dostupné z: <<http://www.flimjo.com/wp-content/uploads/2008/04/Facts%20About%20Barack%20Obama%20graphic%201.jpg>>

A) Sedl/a by sis vedle těchto lidí v autobuse nebo ve vlaku?

Ano - Ne

B) Napil/a by si se s nimi ze stejné láhve?

Ano - Ne

C) Vzal/a by si je k sobě do party?

Ano - Ne

D) Podal/a by si jim při seznamování ruku?

Ano - Ne

E) Pomohl/a by si jim, kdyby tě požádali o pomoc?

Ano - Ne

F) Poskytnul/a by si jim první pomoc?

Ano - Ne

G) Z jaké země/jakého etnika jsou tyto lidé? (vypiš).....

H) Co si o nich myslíš? (napiš dvě, tři věty)